

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

ГОСПІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ
І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ
МІСЯЧНИК

6

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видає
Українська Видавнича Спілка

LIBERATION PATH

Ukrainian Political,
Social, Scientific & Literary
Magazine

Published monthly by
Ukrainian Publishers Ltd.

No. 6 (387), June, 1980, Vol. XXXIII

Редагує Колегія

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів
Заступник Відповідального Редактора — М. В. Поврозник
Члени Редакційної Колегії:
проф. д-р Г. Васюкович, проф. д-р С. Галамай, Ю. Заблоцький,
проф. д-р М. Кушнір, інж. В. Олеськів, ред. Л. Полтава,
проф. Б. Романенчук, проф. д-р К. Савчук, д-р Б. Стебельський,
проф. П. Цимбалістий.

Редакція і Адміністрація

200, Liverpool Road, London, N1 1LF, Tel.: 697 6266/7

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1980-ий РІК

К р а ї н а	Річна передплата	Піврічна передплата	Чвертьрічна передплата	Окреме число
Австралія	30 дол.	15 дол.	8 дол.	3 дол.
Австрія	500 шіл.	260 шіл.	150 шіл.	55 шіл.
Аргентина	40.000 пез.	20.000 пез.	10.000 пез.	4.000 пез.
Бельгія	1,200 бфр.	650 бфр.	400 бфр.	150 бфр.
В. Британія	15 ф.	8 ф.	4.50 ф.	1.50 ф.
Канада	40 дол.	25 дол.	15 дол.	4 дол.
США	35 дол.	20 дол.	12 дол.	3.50 дол.
Німеччина	70 н.м.	40 н.м.	25 н.м.	8 н.м.
Франція	150 фр.	80 фр.	50 фр.	20 фр.
Швеція	150 кор.	80 кор.	50 кор.	20 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.

Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адресу
Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам ви-
гідніше — на адреси наших Заступників як на стор. 3-ій обкладинки.

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛАХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 6 (387)

ЧЕРВЕНЬ, 1980

Річник XXXIII

Зміст VI-ої книжки

Микола Верес: ДОВЕРШЕННЯ (вірш)	643
Петро Кізко: ГОЛОС СПІКЕРА (вірш-присвята)	644
Свєген Орловський: УКРАЇНСЬКИЙ ЕКУМЕНІЗМ І ТИСЯЧОЛІТТЯ (порядком обговорення)	645

У 50-ліття ОУН

Д-р Анатоль Бедрий: КІНЕЦЬ ОДНОГО ПЕРІОДУ, ПОЧАТОК РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ЕПОХИ (До 40-річчя створення Революційного Проводу ОУН)	649
Я. Вільшенко: ТЯГІСТЬ ВИЗВОЛЬНОЇ ВОРОТЬБИ В СУЧАСНИХ УМОВИНАХ	663

*

Юрій Вудка: АФГАНСЬКА КАРТА	677
— ГРАНІ КУЛЬТУРИ	679

Матеріали й документи з поневоленої України

— ВЯЧЕСЛАВ ЧОРНОВІЛ ПОНОВНО ЗААРЕШТОВАНИЙ	708
— ПОНОВНИЙ АРЕШТ З. КРАСІВСЬКОГО; ІНШІ АРЕШТИ В УКРАЇНІ	709
— ПРОТЕСТ С. В. ПЕТРАШ-СІЧКО	710
— М. СИМЧИЧ І В. ПІДГОРОДЕЦЬКИЙ	714
— ПРОТЕСТНІ ЛИСТИ В. МАРЧЕНКА	715
— МЕТА ДІЇ РУХУ ОПОРУ — ВИХІД УКРАЇНИ З ССРС	717

Поезії з нескореної України

Святослав Караванський: ДО БАЙРОНА — 721; В. АНДРЕСВІЙ — 722.

З галерії творчості наших поетів

Алла Коссовська: КИЇВ — 724; НА СМЕРТЬ КОМАНДИРА — 724. Ганна Черінь: СМІШНО? СУМНО! — 725; БУВАЄ Й ТАК — 726; ВІН СКАЗАВ — 727; ОСТАННІ РОКИ — 727; НЕВИМОВНЕ — 728; Дмитро Куликовський: СХІД СОНЦЯ — 728.

*

Олесь Бердник: ПІСНЯ НАДЗЕМНА (Закінчення, 5)	730
---	-----

Наука і дослід

Іван Вергун: ЧИ КОЗАКИ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО БРАЛИ УЧАСТЬ В ОВЛОЗІ ДЮНКЕРКУ В 1646 РОЦІ? (Закінчення, 2)	745
--	-----

На міжнародні госп.-економічні теми

Михайло Павлюк: СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ДЕПРЕСІЯ (Закінчення, 2)	757
---	-----

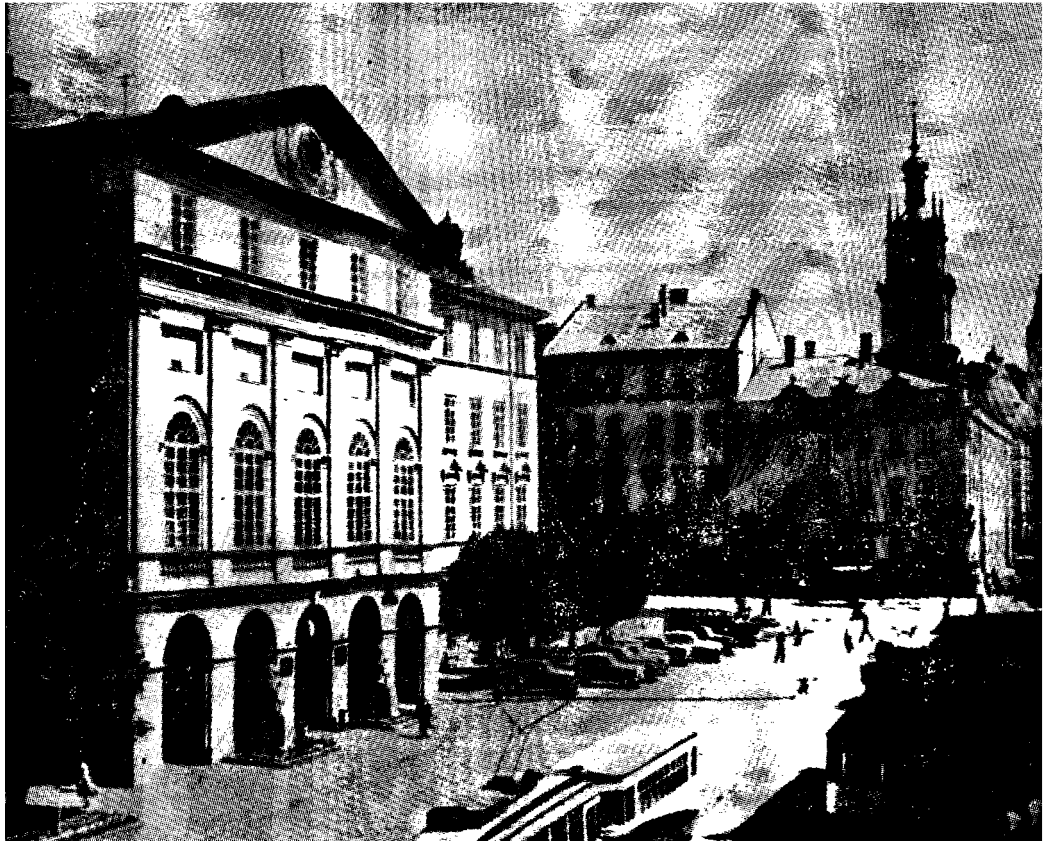
*

— В ОБОРОНІ ЮРІЯ ШУХЕВИЧА (Заклик голодуючих)	762
— АКЦІЯ СУМ-У В ОБОРОНІ ЮРІЯ ШУХЕВИЧА	763
— КОНКУРС НА СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ ПРОДОВЖЕНО	764

Рецензії, огляди

Д-р Михайло Климишин: ПОЯВИЛОСЯ 6-те ЧИСЛО »ТЕРЕМУ«	765
Надія Наум: НЕЗВИЧАЙНИЙ АКТРИХ ГЕРАСЯ СОКОЛЕНКА	767
— ЗВІРНИК НА ПОШАНУ сл. п. д-ра В. СТАРОСОЛЬСЬКОГО	768

ВИДАЄ »УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА«
ЛОНДОН

*Льва-город, зліва — ратуш, напроти — дім «Просвіти»,
в якому Актом 30-го червня 1941 року проголошено
відновлення Української держави.*

*»... Сивий Львово! Столице моєї мрії,
Епіцентре моїх радощів і надій,
Вибухає душа, я тебе розумію,
Але, Львово, хоч трішки мене зрозумій.*

*Я до тебе прийшов із захопленням сина
Від степів, де Славута легенду снує,
Щоби серце твоє одчайдушне левине
Краплю сили вдихнуло у серце мє.*

Василь Симоненко

Микола ВЕРЕС

ДОВЕРШЕННЯ

Мов блискавка, надвоє передерши
Небес загрозовичених альков,
В задимленім, далекім сорок першім
Ти, Червню райдужневий мій, прийшов.

І сонце засміялося над Юром,
Над повинню уквітчаних голів,
Здавалося — ніколи більше бурі
Не буде на оновленій землі.

Здавалосьь, що омріяну годину
Звіща усім церков святочний дзвін,
Що в течію з'єднаються єдину
Увільнені Дніпро, Дністер і Дін.

Здавалося . . . Здавалосьь так багато,
Та паростки жеврюючих надій
Зів'янули, понівечені катом,
З яким прийшов ще гірший буревій . . .

Зів'янули? . . . О, ні, вони живучі,
Безсмертям закарбовані вони —
Той подих Володимира на кручах,
Над Ворсклою бравурність рівнини.
Чергуються невпинно дні і ночі,
А в ранковім пробудженні бори
З гаями і левадами шепочуть
Про пам'ятні червневі вечори,

Про батька, що в тюрмі закатували,
Про кров неупокорених синів,
Краплина де свята її упала,
Там маків первоцвіт зарум'янів.

І з гордістю пригадую сьогодні
Їх зливу на Личакові . . . Гей-гей, —
Ці маківки — то сила всенародня,
То спомини минулих епопей.

А обрії наближують останню
Із червнем полум'яним в небесах,
Тим червнем, що сьогодні в сподіваннях,
Стремліннях наших, мріях і ділах.

Тим пам'ятним, який у сорок першим,
На зударах роздвоєних загрив,
Дерзанням споконвічного довершив,
Що Січень в вісімнадцятім почав!

(Із збірки «В чужинних приплавках», 1967 р.)

Петро КІЗКО

ГОЛОС СПІКЕРА

*Пам'яті спікера львівської радіостанції, студента
Юліана Савицького, який за прочитання акту 30-го
червня був заарештований гітлерівцями і в 1945
році загинув у концтаборі Ебензее.*

Свободу Вітчизні! — мов громом, пробило в етері.
Один лише спікера голос і кілька лиш слів.
А вже людобивці не всилі позбутись гістерій
Страху, що, мов повинь гаряча, їх душі обплів.
І дика орда, що од крові була уже п'яна,
Не бачачи неба в пожежах, ні сліз матерів,
Вела до в'язниці студента й борця Юліана,
Чий голос був дужчий за звуки громів.
Про що тобі снилось ночами, хоробрий юначе?
Про що тобі мріялось днями, що тьмою були?
Напевно ж — гаї і левади, і гори неначе
Садами ясними в країні твоїй розцвіли...
Не стало тебе, як не стало братів мільйони.
Чи зна хто далекі могили їх? Мабуть, не зна...
Та їхні безсмертні кличі ще й тепер, наче дзвони
Святі кожне серце людське потрясають до дна.
Свободу Вітчизні! — мов громом, пробило в етері.
Один лише спікера голос і кілька лиш слів.
А вже людобивці не всилі позбутись гістерій
Страху, що, мов повинь гаряча, їх душі обплів.

Євген ОРЛОВСЬКИЙ

УКРАЇНСЬКИЙ ЕКУМЕНІЗМ І ТИСЯЧОЛІТТЯ (Порядком обговорення*)

Зустріч Папи з Царгородським Патріархом, з Кентерберійським Архієпископом, з Патріархом Йосифом І, дискусії на тему єдності Церков — це правильний шлях єкуменізму. Листування Кардинала Віллебрандса з речником «патріярха» Пімена і його заява від імени Папи про те, що хрищення Київської Руси-України стосується також Росії, а Берестейську Унію обороняється лише з моральної та історичної, а не юридичної точки зору, без протесту проти безправного уневажнення її Піменом, свідчить хіба про капітуляцію Ватикану перед «патріархом» безбожницького режиму. Ну, що ж, у природі Ватиканської політики від смерті Пія XII часто виступало залицання до Загорська.

Єдино актуальним і справедливим єкуменізмом може бути єкуменізм із катакомбними Церквами без «церкви» Пімена. Вірні і режимна церква — це дві зовсім окремі справи.

Ватикан майже не виправдав покладаних на нього надій. Досі він не розв'язав справи несубординації Патріярхові Йосифові єп. А. Горняка. Невже ж його менше цікавлять завдання спасіння душ, а більше «остполітік» Східної Конгрегації?!

Ватикан виходить тепер на кін історії як держава, маючи в розпорядженні сотні-мільйонів вірних. «Мовчи і слухай» — це гей би девіза Східної Конгрегації, яку важко переламати навіть Папі з народу з-поза залізної заслони. Деколи мається враження, що Папа безсильний супроти Східної Конгрегації, кардиналів Касаролі, Віллебрандса й інших. Слушно зауважує світової слави єзуїт, професор Освальд фон Нелль-Бройлінг: «Святий Духу, бережи Папу перед його дорадниками!»

Незалежно від епохи після Пія XII з її занепадницьким «духом часу» й браком активного протиставлення большевицькому злу, уважаємо, що прийде героїчна епоха у християнстві, як вона починає охоплювати іслам. Чи можлива така велика солідарність між християнськими народами тепер, як це є між ісламськими?! Церква була є і завжди буде сильною тоді, коли вона переслідувана, має відвагу йти в катакомби, і коли плекає культ своїх мучеників та героїв. Христос дав нам силу своїм терпінням, своєю героїчною поставою до життя, своєю смертю і своїм Воскресінням. Чи сучасні християни вільного світу з їхніми вигодами є ще гідні бути учнями Христа і Його Апостолів? Чому Ватикан досі не подбав про те, щоб проголосити святими єпископів, священників і вірних УКЦ, замучених за Христа російськими безбожниками?

* Згідно з бажанням Автора та з огляду на делікатність проблеми, пропонуємо його міркування як його особисті для уваги нашим читачам, — Редакція «В.Ш.».

Чому мовчить Ватикан? А чи Царгородський Вселенський Патріярх і Папа подумали про Святих універсальної Христової Церкви, наших великих Митрополитів Липківського, Борецького, владик, священників і вірних, Христових мучеників нашої УАПЦ? Христова справедливість ще не прийшла на українську землю!

Українське героїчне християнство внесе нові елементи у відродження християнства у світі. Лише катакомби врятують сучасне християнство від вигідницької, гедоністичної концепції життя. *І на цей період є наставлений наш екуменізм!* Екуменізм покінчив раз назавжди з «схизмою», «навертанням», бо перед Богом однаково вартісні Християнські Церкви. До Бога-Христа однаково добрий шлях нашого православ'я і нашого греко-католицизму. Тому немає ніякого суттєвого спірного елементу між обома Церквами у тому відношенні. Наше прагнення до єдності, що співзвучне з тенденцією Християнських Церков, має в наближаючому тисячолітті безспірну базу для обидвох наших Церков — єдиної Церкви Володимира Великого, Святого, Рівноапостольного, з єдиним Патріярхом єдиної Церкви на теологічній базі того часу.

Це прагнення мають усі українські християни-патріоти. Тисячоліття святкуємо усі — УАПЦ і УКЦ й на цій самій базі! Отже, база єдності в нас існує з-перед тисячоліття. У той час Церква була єдина, Христова. Під цю пору є різниця у шляху до єдності й у завершенні цього процесу, тобто яке пов'язання має мати з'єднана Церква з Римом?!

Ця проблема стоїть перед царгородським Вселенським Патріярхом Православної Церкви, перед Архiepіскопом Англіканської Церкви, яка догматично найближча до Католицької Церкви, але обидві ці Церкви є в діалозі, шукаючи розв'язки спірних питань! Вони визнають Римського єпископа як першого між рівними. Вирішувати ці проблеми є завданням наших Церков, їх Ієрархій, їх священослужителів та вірних. Ці три елементи єдиного цілого мають спільно це вирішувати, а політичні організації й їхні лідери мають обов'язок підтримувати тенденцію об'єднання, не накидаючи своєї волі нікому. Головна мета православних, католиків, євангеліків, усіх українських християн — це повернути єдність нашої Церкви часів Святого Володимира Великого Рівноапостольного. Цей принцип визнають обидві наші Церкви — православна й католицька. Усі бездискусійно наві'язуються до періоду Святого Володимира Великого. Схвалений Ватиканським Собором II екуменізм раз назавжди скінчив — пригадуємо ще раз — з «навертанням» православних на католиків, визнавши у принципі рівновартість перед Богом усіх Церков, як шляху до спасіння душ.

Ми є однаково православні, як і католики. Нас, українців, розділили чужинці. Ми усі, українці, є за єдину християнську Церкву Володимира Великого, якого святим визнає теж Вселенська Католицька Церква. Скінчилася теж епоха «навертання» українців греко-католиків на православ'я. Обидві Церкви однаково добрі,

однаково ведуть до спасіння. Це безспірно ствердив Вселенський Ватиканський Собор II.

Уважаємо, що шлях до єдності може йти почерез визнання за обидвома Церквами права на Патріархат, на який обидві Церкви собі заслужили своїм мучеництвом. УАПЦ не менше, ніж УКЦ! Митрополити Липківський і Борецький з владиками, священослужителями, вірними-мучениками не менше як УКЦ зі своїми великими мучениками з великим святцем Його Святістю Патріярхом Йосифом. Патріярхат УАПЦ і Патріярхат УКЦ дають рівні шанси обидвом Церквам у взаємних зусиллях до єдності.

Борці в Україні визнають за Українською Греко-Католицькою Церквою в Галичині історично-національну заслугу в боротьбі проти польонізації, її безстрашним захистом українськості взагалі.

Сучасна офіційна православна церква в Україні не є українською, а лише екзархією «церкви» Пімена. Закид обмосковлення відноситься до неї і в ніякому разі не може відноситися до нашої рідної УАПЦ митрополита Липківського! Правда, ця Церква на Рідних Землях зліквідована, є лише її поодинокі священники й численні вірні в Україні! Але ця Церква була і є нашою рідною, українською, мученицькою! Не забуваймо, що єпископи — не лише російські, але навіть з інших православних країн, з Царгородом включно — відмовились від хіротонії нашого великого, всеукраїнського митрополита Липківського і його єпископів, які загинули за українську, а не за московську Православну Церкву. Ми зобов'язані стати в обороні Церкви Святих в Україні, Церкви Мучеників нашої рідної Церкви — нас усіх православних і греко-католиків, нашої мученицької УАПЦ. Очевидно, не менше нашої мученицької Української Греко-Католицької Церкви, очоленої Його Святістю Патріярхом Йосифом, щиро бажаємо, щоб дійшло до з'єднання наших Церков в повному узгодженні з нашими Православними Ієрархами, священослужителями й вірними в єдину українську патріяршу Церкву Святого Володимира Рівноапостольного, Святого Андрея, що був апостолом Христа, як Святий Петро на Римській Землі. А при цьому суттю нашої християнської Церкви є не тільки обряди, звичаї почитання Христа-Господа, але теж саме уявлення Бога-Творця, що є протилежне до російського уявлення Бога. Бог-Господь для нас не тиран, не деспот, не мстивий бог громів, уявленням якого і дійсністю на землі для москаля був цар-деспот, чи генсек-тиран. Для нас Христос-Бог — це Бог справедливості, правди, любови, добра, волі. Їхня віра (запорожців) не могла бути породженням рабського страху перед карою бога-деспота (небесного варіянту самодержавного царя)», як пише крайовий автор.

Йдеться про нашу Церкву з власною духовістю, з власним правопорядком, який був перед злощасним поділом, чи поділами. Це є саме Патріярша Церква. Рідна духовість згідно з ментальністю, психікою й минулим нашого народу на фундаменті, яким є Христос, рідний патріярший правопорядок, згідний з традицією нашої

єдиної Церкви, що мала такі права, в злучі з іншими Патріяршими Церквами в єдиному стаді Христа — це наша ідеальна мета.

Сьогодні єдності прагне все Христове стадо, усі християнські народи! Прагнемо ми, — без пріоритету й диктату чужих сил, які торгували б нашою Церквою з Москвою, її московщили чи латинізували, або на чужині ще й асимілювали, денаціоналізували чи відукраїнізовували. В єкуменічному процесі ми маємо зайняти таке саме місце, як це діється по лінії Царгородського Патріярха чи Кентерберійського Архиепископа, себто патріяршої Царгородської Церкви чи Англіканської Церкви!

Єдина Українська Патріярша Церква була б окремою Церквою Вселенської Церкви на тих самих канонічних, теологічних і догматичних основах, як обидві попередні, з визнанням у такому сенсі першенства св. Апостола Петра, єпископа Риму, як визнавали б його згадані попередньо Церкви, враховуючи епоху перед роз'єднанням 1054 р. Раз назавжди — підкреслюємо — треба зірвати з образливим терміном про якусь »схизму«, зірвати радикально й безповоротно, що й доконав Вселенський Ватиканський Собор II концепцією єкуменізму, революційним кроком в історії Церкви.

»7. Церква і релігія

Церкву перетворено в ССРСР на урядову інституцію. Завдання »Православної церкви« — підкорити духово-релігійне життя в Україні московському імперському центрові.

Відвідування церков не тільки заспокоює релігійні потреби вірних, а є також виявом протесту проти силою насаджуваної більшовицької ідеології. Вірні повинні дбати про церкви, будовані їхніми предками, і докладати всіх зусиль, щоб надавати їм український характер. Вони повинні вимагати Богослужб українською мовою і підтримувати священиків, які хочуть добра своєму народові. Хрищення, вінчання і похорони повинні вестися згідно з християнськими обрядами. Неділі і празники треба святкувати (...)

Українська Автокефальна Православна Церква і Греко-Католицька Церква — нелегальні в очах советських законодавців і їхнє існування вони вважають як протест проти влади. Вірні і духовенство підпільних українських Церков заслуговують на всесторонню і особливу підтримку та охорону перед поліційними органами, від яких їх необхідно завжди і всюди захищати (...). На ґрунті недовір'я до »урядової церкви«, що служить імперіалістичним інтересам Москви, та як протест проти насильства адміністрації над душами населення в Україні виникають численні секти (свідки Єгови, п'ятидесятники, адвентисти та інші). Таким релігійним сектам треба прищеплювати український національний характер, а їхню появу і діяльність сполучувати з виявами протестів уявлених людей проти окупаційної ворожої влади«.

(З постанов V-го ВЗ ОУН)

Д-р *Анатоль БЕДРІЙ*

КІНЕЦЬ ОДНОГО ПЕРІОДУ, ПОЧАТОК РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ЕПОХИ

(До 40-річчя створення Революційного Проводу ОУН)

В історії політичних рухів і зорганізованих угруповань бувають моменти, коли правильні рішення їхніх провідників визначають долю не тільки даних груп, але й цілих народів на довгі десятиліття. Наприклад, помилка українських провідників творити революційними чинами українську державу весною та літом 1917 р. помстилася на цілому народі. За те рішення проголосити Акт 22 січня 1918 р., чи провести Листопадовий Зрив, стали семафорними чинами, яких значення лишилося по сьогодні. До таких епохальних подій належить акт створення Революційного Проводу ОУН 10-го лютого 1940 року.

Ріст націоналістичного руху в 20 роках

Після втрати української держави в 1920 році почав формуватися новий національно-визвольний рух. На землях окупованих комуністсько-російськими імперіялістами визвольний націоналізм виявлявся зокрема в повстаннях 1920-22 років, у Братстві Українських Державників (М. Міхновський, В. Отамановський, С. Єфремов), у СВУ-СУМ та в інших угрупованнях. На Західній Україні й на еміграції в Центральній Європі, націоналізм почав проявлятися у ряді товариств і організацій. 1921 року постала Українська Військова Організація очолена полк. Є. Коновальцем, що повела боротьбу збройними чинами проти польських окупантів та деяку державницько-патріотичну роботу. 1922 року почав появлятися «Літературно-Науковий Вістник» під редакцією д-ра Дмитра Донцова, який став могутнім публіцистичним форумом для ідейного виховання молодого націоналістичного покоління. Молоді емігранти зі Західної України заснували 1923 року в Чехії Групу Української Націоналістичної Молоді (М. Коновалець, Л. Макарушка, С. Нижанківський, І. Гежа) і почали видавати журнал «Національна Думка». 1924 року постала в Галичині Організація Вищих Клас Українських Гімназій (Р. Шухевич, Ю. Шухевич, В. Янів, С. Бандера, О. Гасин, С. Ленкавський і ін.). Молоді націоналісти під польською окупацією зорганізували в 1925 р. Групу Української Державницької Молоді (С. Охримович, Ю. Вассиян, І. Габрусевиц, Б. Кравців і ін.). Цього ж року молоді кол. вояки Армії УНР

оформили на Чехії Легію Українських Націоналістів (М. Сціборський, М. Козак і ін.). ЛУН видавала журнал «Державна Нація». Незабаром обидві західноукраїнські організації об'єдналися в Союз Української Націоналістичної Молоді. СУНМ видав кілька чисел журналу «Смолоскипи». А обидві еміграційні організації об'єдналися 1927 р. в Союз Організацій Українських Націоналістів, очолений М. Сціборським, М. Козаком, С. Нижанківським.

Треба зазначити, що у 20-их роках появилася ціла плеяда талановитих націоналістичних мислителів. Крім Д. Донцова, цінний вклад до націоналістичної думки дали Євген Маланюк, Юрій Липа, Юліян Вассиян, Леонід Мосендз, а далі Степан Охримович, Іван Габрусевич, Богдан Кравців, Володимир Янів і інші. Від 1927 р. УВО видавала журнал «Сурма», а рік перед тим появилася книга Донцова — «Націоналізм».

Згадуючи ці групи і товариства, треба відмітити два факти: перший — що еміграційні групи (ГУНМ, ЛУН) були явними і легальними товариствами, а Крайові УВО і СУНМ були підпільними і нелегальними (з погляду польських окупантів). Другий факт — це те, що під кінець 20-их років між націоналістами почалися непорозуміння на тлі різниці віку — старші і середнього віку, народжені під кінець XIX століття більш чи менш заслужені у Визвольних Змаганнях 1917-20 рр., і молодші в студентському віці, народжені уже в першому десятилітті XX століття. Релятивно старших було більше на еміграції, а молодших на ЗУЗ. Обидва ці моменти, а не момент походження, заважили на формуванні двох родів націоналізму — войовничого, революційного, безкомпромісового на українських землях, і поміркованого, пацифістичного, схильного на компроміси — на еміграції.

Створення Організації Українських Націоналістів

В другій половині 20-их років в усіх групах націоналістів стало бажання до об'єднання. Їхні представники в листопаді 1927 року з'їхалися на нараду, відому під назвою I Конференція Українських Націоналістів. Але зразу виявилися засадничі різниці: еміграційні націоналісти хотіли створити одну організацію, але явну так на еміграції, як і для українців під польською займанщиною. Зате представники СУНМ були за творенням націоналістичної підпільної організації. Представники УВО хотіли легальну політичну організацію, а для підпільно-військової дії бажали залишити УВО. Згоду знайдено в потребі одного спільного центру, своєрідного координаційного осередку різних груп. Для цього створено Провід Українських Націоналістів (ПУН). На голову ПУН обрано полк. Євгена Коновальця, який в своїй особієднав і Начальну Команду УВО і явні та підпільні націоналістичні організації. Крім Полковника, до ПУН увійшло трьох еміграційних націоналістів і залишено одно вільне місце для УВО-СУНМ.

У квітні 1928 р. відбулася II Конференція Українських Націоналістів. Одначе в міжчасі з УВО і СУНМ виступили ці люди, які бажали змагати до відновлення української держави в легальних рамках польської імперської держави. Вони включилися переважно до Українського Національно-Демократичного Об'єднання (УНДО). Ті члени УВО, які туди не пішли, оприділилися по стороні дуалізму, себто окрема напівпідпільна політична організація і підпільна збройна. Але на ЗУЗ ця концепція була вже послаблена відходом «легалістів». Тож кінець-кінцем дуалізм перепав. Також проблема поколінь почала грати ролю, бо старші віком військовики не хотіли підпорядкуватися молодшим політично-активним підпільникам зі СУНМ. Зате еміграційні зgrupовання націоналістів жодних подібних проблем внутрішніх розходжень не мали. Всі вони діяли як широкі світоглядні товариства, за винятком Начальної Команди УВО.

В такій ситуації прийшло до заснування Організації Українських Націоналістів (ОУН) у перших днях лютого 1929 р. На 30 делегатів, 24 були з еміграції, і лише 4 прибулі на Конгрес крайовики-підпільники. Уже тоді в самій своїй ментальності обидві групи досить між собою різнилися. Ці різниці влучно схопив Степан Ленкавський у нарисі «Націоналістичний рух на ЗУЗ та 1-ий Конгрес Українських Націоналістів». Одні виступали як підпільники-конспіратори, а другі як політично-громадські діячі.

Конгрес прийняв ідеологічні й політичні постанови, більшість яких вповні актуальні ще й сьогодні. Зате слабо була опрацьована концепція боротьби, тобто шлях до здійснення ідей та державної програми. Правда, є в них мова про «національну революцію», про «систему власних мілітарних зброєнь», про «підготовку українських народніх мас до збройної боротьби». Але немає там ще нічого про негайне ведення і розгортання боротьби, включно зі збройною, ні визначення форм та практичної дії ОУН. Лише в своїй інавгураційній промові полк. Євген Коновалець різко оприділився за «революційними методами, ніколи еволюційними».

Перші кроки, різні кроки

Всі учасники Конгресу роз'їхалися з переконанням, що сталося велике діло, зачався початок нового історичного періоду для українського народу. На еміграції всі існуючі націоналістичні групи саморозв'язалися, а їх членство переклучилося в клітини ОУН. Цей процес проходив механічно; зміни мали формальний характер. Членські вимоги були майже ті самі, що й в попередніх товариствах; форми праці ті самі. Не змінилися вимоги до членів. Отже ні якість членства, ані інтенсивність праці не збільшилися, а лише кількість в наслідок злуки різних груп.

Першим Крайовим Провідником на ЗУЗ ПУН намітив Зенона Пеленського. Він повертав на ЗУЗ після 5-річної відсутності з наміром формувати напівявну політичну організацію. Зреферувавши свій проект провідним членам СУНМ, він дістав відповідь, що така організація, навіть коли б постала, то була б при першій-ліпшій нагоді розстрошена поляками. Тож на нараді в лютому 1929 р. у Львові запропоновано ПУН-ові Богдана Кравцева (голову СУНМ) на Крайового Провідника. Полк. Євген Коновалець погодився. Форма організації була ще півлегальна. Ще не практиковано всіх прийомів строгої конспірації.

Вліті 1929 р. Степан Ленкавський опрацював «Десять заповідей українського націоналіста». Цей документ етики ОУН був прийнятий ПУН-ом, але насправді його примінено лише в Краю. Разом із «12 прикметами українського націоналіста» і «44 правилами життя українського націоналіста» (опрацював Зенон Коссак), ці твори були зобов'язуючими до засвоєння і практикування всім членством. В той спосіб формувався новий тип організованого націоналіста-революціонера, всеціло відданого Організації. На еміграції ці твори були мало практиковані. В еміграційній ОУН була слаба мобільність членства «вгору», в той час коли в Краю з кожним роком включалися до ОУН нові річники. Тут ОУН росла рівночасно «горизонтально», себто поширювалася в народі і на все дальші простори України. Найздібніші і найідейніші переходили скоріше до вищих проводів. Коли крайова ОУН «молодніла», то УВО і еміграційна ОУН з кожним роком «старілися».

В червні 1930 р. на нараді ПУН і крайовиків рішено передати пост Крайового Провідника сотникові Юліянові Головінському. Він провів заходи підпорядкування УВО Організації та остаточно переставив її на строго законспіровану бойово-політичну підпільну формацію.

Уже в цих перших роках існування ОУН зродилася в провідних націоналістичних колах на ЗУЗ далекойдуча теорія перманентної революції. Згідно з цією теорією, націоналісти не мають лише підготуватися до національної революції, що вибухне десь у майбутньому, але вони мають її уже тепер вести. Як? Збройними зусиллями бойових груп і мас з окупантом при рівночасній високій насназі націоналістичного фанатизму. Така постановка вимагає від кожного члена бути готовим до найнебезпечнішого чину в кожній хвилині.

Перший, хто взявся примінювати теорію перманентної революції в життя, був 23-річний Бойовий Референт КЕ Роман Шухевич. Він випрацював знаменитий плян масової саботажної акції проти польських колоністів. За три місяці (літо-осінь 1930) проведено біля 200 вдалих акцій нищення майна тих насланців. Поляки відповіли відомою «пацифікацією». Вони заарештували понад 1800 осіб, замордували десятки патріотів, а сотні побили чи поранили.

Ось відбувся реальний і успішний початок перманентної національно-визвольної революції. Еміграційна ОУН розголосила як-найбільше цілі саботажної акції та жорстокості «пацифікації» по всій Європі. Але дія емігрантів була другорядною, бо коли б не було фронтової дії, не було б про що говорити. В Краю члени ОУН гинули, або йшли в тюрму. На еміграції члени ОУН збирали гроші на пропаганду та інформацію, розповсюджували літературу, вели акції словом.

30-го жовтня 1930 р. поляки по-бандитськи замордували Крайового Провідника. Націоналісти-революціонери отримали свого визначного героя. Кувався новий тип безстрашного лицаря-месника, сповненого жадобою бити окупантів української землі.

У відплату за сот. Ю. Головінського, ОУН знищила кількох польських шовіністів, м. ін. магната Войцеховського, графа Баворського, коменданта польського «Стшельца» Франца Брилька й інших.

На місце сл. п. сот. Юліяна Головінського, полк. Євген Коновалець назначив прикладного революціонера Степана Охримовича (листопад 1930 до квітня 1931). Охримович помер після тяжких знущань польських садистів у в'язниці. На його місце прийшов визначний революціонер Іван Габрусевич (липень 1931 до березня 1932). Під час його провідництва, ОУН зліквідувала найвизначнішого досі представника польського імперіалізму — посла Т. Голуфку. Атаентат виконали Д. Данилишин і В. Білас. А в березні 1932 р. Юрій Березинський вбив комісара польської політичної поліції у Львові Е. Чеховського. Після Габрусевича Крайовим Провідником коротко був Б. Кордюк.

Реакція емігрантів на революціонізацію Краю

В липні 1932 р. відбулася важна спільна конференція ПУН і КЕ ЗУЗ, на якій формально схвалено дві різні організаційні системи — одну для ЗУЗ і другу для еміграції. Був це час визрівання внутрішньої кризи в проводі ОУН, бо вже задалеко розійшлися націоналісти-революціонери і націоналісти-пацифісти. Передовим речником тих, які заступали погляд, що ОУН має бути виключно політичною організацією (нехай і підпільною), став Дмитро Андрієвський, член ПУН від самого початку його існування. Ще на Конгресі в 1929 р. він відстоював широкі рамки для вступу до ОУН, не дуже чітко диктовані ідеологічними критеріями, і був проти волюнтаристичного світосприймання Д. Донцова. Отож уже тоді були розбіжності між поміркованими елементами, Коновальцем і крайовиками. 1932 року Андрієвський домагався засаду збройної боротьби, веденої крайовою ОУН, прозиваючи її «тероризмом», і більшого наголошування явного сектора, де ОУН повинна творити широку коаліцію з різними легальними колами. На тези Дмитра Андрієвського дуже добре відповів полк. Коновалець: «Виходити з такими думками, як то радить Андрієвський,

і старатися їх накидувати крайовим націоналістам, то означало б від них щораз більше віддалюватися і засуджувати ПУН стати з часом Проводом ОУН на еміграції без зв'язку і впливу на розвій революційних сил, що діють на окупованих теренах»*.

В листі до Д. Андрієвського з 15 квітня 1932 р. Коновалець ствердив: «... я на основі Вашої заяви побачив, що дійсно між нами, як у розумінні самих завдань ПУН і ОУН взагалі, так і в конкретному переводженні тих завдань, існує величезна *прірва*» (підкреслення моє — А.Б.). А далі в цьому листі читаємо: «На Західніх Землях той рух виявляє більше радикальні тенденції ніж це декому з нас бажане. Не виключене, що ми вже в недалекому часі опинимося супроти того руху в ролі батьків без відповідного впливу на його дальший розвій... Молодий націоналістичний рух на зах. землях нас не толерує, — я певний, одначе... він витворить свій власний провід». Полковник ще відмічує «наскрізь легалістичні тенденції» ПУН-у, який може вкортці стати «відірваним від ґрунту тілом». Наші люди мають «наскрізь еміграційну психіку, бо живуть уже 10 років у нормальних умовах культурних європейських держав».

Полковник Євген Коновалець вповні схвалював розвиток революційної ОУН: «Дивлячись на розвій справи на Західніх Землях, я тверджу, що ми повинні захоплюватися, що кинені нами ідеї й гасла знайшли такий податний ґрунт серед нашого молодого покоління» (підкреслення моє — А.Б.). Атаки емігрантських націоналістів-пацифістів на революціонерів Коновалець опрокинув у формі запиту: «І взагалі, що та ОУН має робити, коли їй не можна виконувати революційних чинів?.. На мою думку, за Вашими рецептами ми має до революції не підготовляємо».

Досить бистрий спостерігач крайових процесів, Є. Онацький, добре схарактеризував ті кола, які виступають проти революційної ОУН: «Ми опинилися в трудному становищі обуржуазнених емігрантів... Випадок із Андрієвським був неминучий, бо одне діло бути революціонером на словах, а друге — на ділі. У революційному проводі повинні знаходитися люди, готові на все... чи маємо ми право накладати на цю революційну молодь свою важку руку, стримуючи її в її найкращих поривах, перешкоджати ростові того капіталу героїзму, мучеництва і національної гідності, що тільки й може бути єдиним вірним підмурівком кожної самостійності?» (підкреслення автора). Полковник Є. Коновалець підтвердив думки Онацького висновком: «У проводі мусять бути тільки такі особи, які по своїй психічній структурі були б революціонерами...» (21 червня 1932). Щодо проблеми «зматеріалізованія й опортунізму зокрема нашої інтелігенції на ЗУЗ», то Коновалець заявив: «... я особисто благословляю, що та реакція ви-

*) З листа до Є. Онацького, 20 травня 1932 р.

ходить саме від націоналістичної молоді... З того може вийти тільки відродження нації, і можуть бути створені ті необхідні передумови для ставлення чи підготовки революції» (підкреслення моє — А.Б.). Передбачення полк. Є. Коновальця сповнилися після його смерті.

Полк. Коновалець призначає С. Бандеру Крайовим Провідником

Під кінець 1932 р. революційна ОУН збагатилася двома новими героями — Дмитром Данилишиним і Василем Біласом, яких повісили польські окупанти. Геройська постава цих двох молодих націоналістів викликала чергове поглиблення революційно-войовничих настроїв на ЗУЗ. На початку 1933 р. КЕ ЗУЗ перебрав 23-річний Степан Бандера, а полк. Євген Коновалець покликав давнішого Крайового Провідника, Івана Габрусевича, до ПУН, щоб там скріпити революційне крило, даючи йому відповідальний пост референта ідеологічного вишколу. У червні 1933 р. відбулася чергова спільна (й на жаль остання) конференція ПУН—КЕ ЗУЗ, на якій була сильна група крайовиків — 8 осіб. Тоді формально затверджено С. Бандеру крайовим провідником, а він наголошував бойові акції проти ворогів та безкомпромісову поставу до всіх імперіялістів. На цій конференції схвалено також, що в Україні не треба очікувати приязні з боку нового націонал-соціалістичного режиму в Німеччині.

В жовтні 1933 р. з наказу Степана Бандери прийшов геройський вчинок Миколи Лемика, себто атентат на большевицького консула у Львові. Тому, що на еміграції вже почали появлятися пронацистські симпатії, у перемиськім «Українським Голосі» та в «Бюлетені КЕ» на ЗУЗ появилися в 1934 році гострі статті проти орієнтації на німецьких расистів, які заключили з Польщею договір ненападу (січень 1934). Врешті, в червні 1934 р. член ОУН Григорій Мацейко вбив на наказ Проводу КЕ польського міністра внутрішніх справ Б. Перацького. Цим актом Крайова ОУН незвичайно скріпила тенденцію в масах членства до орієнтації на власні сили народу, як головного чинника у визволенні України.

У боротьбі з поляками брали участь тисячі членів ОУН. Десятки з-поміж них загинули, деяких ворог повісив, а сотні опинилися в тюрмах чи від 1934 р. в концтаборі в Березі Картузькій.

Тим часом еміграційна ОУН була в стані розкладу. З боку деяких членів ПУН посипалась критика на революціонерів за їх «терористичні» вчинки. Гітлерівський режим поволи почав натискати на ОУН в Німеччині, щоб обмежити її незалежну дію і впливати на неї. Також у Франції та Чехо-Словаччині почали утискати клітини ОУН, коли ці дві держави заключили договір приязні з СССР в 1935 році.

Зате на крайовім фронті відбулося 1935 р. поширення дій ОУН на Північно-Західні Землі, де створено окремих провід. 1936-ий

рік відомий численними ударами з КПЗУ, якій завдано тяжких втрат. Варшавський процес (листопад 1935 — січень 1936) і потім Львівський процес (травень 1936) були великими нагодами ідейно-морального гартування Організації. Степан Бандера вперше явно заявив від імені ОУН у конфронтації з польськими окупантами, що ОУН вживатиме теж збройної сили для визволення України. Він опрокинув закид, що вживання зброї визвольним рухом — це «тероризм». Навпаки, він переконаний, що зброя — це рішальний засіб визволення. Таким виступом Бандери, теорія національної революції як тотального змагу нації за своє державне визволення викристалізовувалася далі, і то на полі бою. Словом і ділом Крайовий Провідник підтвердив правильний шлях кожночасної (перманентної) боротьби з займанцями України.

Визрівання остаточного конфлікту всередині ОУН

Коли на еміграційному відтинку вийшли на яв заходи НКВД виконати атентат на полк. Євгена Коновальця, то він був змушений 1936 року переїхати зі Швейцарії до Італії, тобто дещо далше від України. Він рідше зустрічався з представниками ОУН зі ЗУЗ, і деякі функції зв'язку мусів передати Ярославові Барановському, який сприяв поміркованим націоналістам. Зокрема мусів бути Я. Барановський рішальним щодо назначення Лева Ребета в 1936 р. на Крайового Провідника, який не присвячував стільки уваги революційним актам, як його попередники. Це стримало дальші бойові акції, але не зліквідувало величезного розгону до боротьби, що його викликали попередні Крайові Екзекутиви, які були в руках дійсних революціонерів.

Тож мимо поміркованого курсу Крайової Екзекутиви, ОУН як цілість на ЗУЗ в другій половині 30-их років далі революціонізує та мілітаризує численні кадри. Це помітне зокрема на Північно-Західних Землях. ОУН в 1937-39 роках — це вже масова, все-народня, дисциплінована сила з великим розгоном до боротьби з ворогом. Зате в еміграційних колах помітний застій і вичікування великої світової бурі. У провідних колах помітне германофільство, зокрема в наслідок пакту Німеччини і Японії проти Комінтерну (листопад 1936); громадянської війни в Іспанії (де зударилася Німеччина з Росією), Мюнхенського договору Гітлера з Чемберленом про розбір ЧСР (вересень, 1938), зривання Гітлером договору приязні з Польщею (квітень 1939) і заключення німецько-російського пакту приязні (серпень 1939).

Наші еміграційні політики пояснювали ці події так: боротьба проти Комінтерну — це, властиво, боротьба проти СРСР, ворога України. Ця боротьба поглибилася на Іберійському півострові, де

Німеччина підтримувала нібито некомуністичний табір. Виглядало, що наступила поляризація сил. Мюнхенським договором Західні демократії дали німцям вільну руку господарити в Центральній Європі. Цим розвитком подій було безпосередньо заторкнене українське Закарпаття. Тож, мовляв, треба тиснути на німців, щоб прихильно поставилися до самостійницьких аспірацій закарпатців. Врешті зірвання Гітлером договору з Польщею інтерпретували так, що Німеччина може піти війною проти ворога українців. Коли ж прийшов договір Молотова-Ріббентропа, то їм вже не було вибору і треба було йти з німцями.

За те на ЗУЗ розвиток провідної думки в ОУН проходив зовсім інакше. Головна увага була звернена на творення української сили. 1937-го року військовий референт на Північно-Західніх Землях, Василь Сидор, видав інструкцію починати творити військові відділи ОУН. Першим таким відділом була група «Вовки» в силі 25 осіб під командою Василя Макара. Як на ПЗУЗ так і на ЗУЗ частішали в роках 1937-38 збройні удари ОУН з поляками, в наслідок чого гинули люди по обидвох боках. Навіть місто Львів почало перемінюватися в обложене місто. Часто можна було бачити панцирні авта, а військо і поліцію в шоломах та з кулеметами.

В такий критичний час большевики виконали атентат на полк. Є. Коновальця (травень 1938). Цей великий провідник досі вміло еднав заіснувавши де-факто дві ОУН. Після його смерті вся влада в ПУН опинилася в руках Ярослава Барановського і Омеляна Сеника. Вони схилилися до концепції пацифістів і були наставлені проти крайових революціонерів, тому на «Вождя» ОУН покликали людину..., яка ніколи не була членом ОУН! Це був полк. А. Мельник, який відійшов від всякої політики ще на початку 30-их років і був господарем дібр митрополита А. Шептицького. Покликання полк. Мельника на голову проводу ОУН було не до подумання з погляду крайовиків: як може очолити багатотисячну підпільно-революційну націоналістичну організацію людина, яка з тією організацією не має нічого спільного? Крок згаданих двох членів ПУН можна пояснити або їхньою зовсім відмінною ментальністю від крайовиків, або свідомим бажанням zdeградувати цю організацію до статусу політичного товариства, яке, скупчуючись на терені нацистської Німеччини, стає колаборантом тієї держави.

Заприсяження полк. А. Мельника на голову ПУН відбулося 11 жовтня 1938 р., тобто того самого дня, коли ЧСР перемінилася у федеральну державу, в якій Закарпатська Україна дістала автономію. Цей неприпадковий збіг подій дуже важний, бо не дав змоги крайовій ОУН як слід протиставитися фатальній помилці ПУН-івців. Уже в листопаді та грудні відбулися на ЗУЗ веле-

людні демонстрації з виявом симпатій закарпатцям. Поляки стягнули на українські скупчення 6 полків війська для придушення прозакарпатських настроїв. Доходило до постійних кривавих сутичок. КЕ ЗУЗ вислала негайно на Закарпаття групу з 16 провідних членів (м. ін. полк. М. Колодзінський, пор. Р. Шухевич, хор. З. Косак, О. Гасин) для розгляду ситуації. Вони ствердили потребу й можливість негайно братися за творення українського війська. За ними прийшли сотні бойовиків-військовиків революційної ОУН.

Але ПУН зайняв вичікуючу й обережну поставу до подій на Закарпатті, щоб не викликати ворожнечі чехів. Але коли 2 листопада Віденська конференція схвалила віддати південне Закарпаття Мадярщині, ПУН добачив у цьому рішенні руку німців і вважав цьому рішенню не противитися, щоб не увійти в конфлікт з Німеччиною. Все ж, революціонери встигли сформулювати збройну чоту, яка прикривала відступ уряду з Ужгороду до Хусту. В Хусті створено Генеральний Штаб Карпатської Січі, а Роман Шухевич виїхав до Львова організувати матеріальну і кадрову допомогу. Але штаб ПУН відмовився вислати на Закарпаття хоч одного старшину, попри це, що були там генерали і полковники, а до КЕ ЗУЗ ПУН вислав наказ припинити будь-яку допомогу для Закарпаття, хоч Шухевич уже зумів зібрати від українських підприємців гроші на вивізування 6000-ої бригади, а КЕ перекинула близько 1000 військовиків за Карпати. В другій половині березня 1939 р. впала українська Карпатська держава. Знаменною для революційної ОУН залишилася заява полк. М. Колодзінського німецькому консулові в Хусті: «В словнику українського націоналіста немає слова «капітулювати». Сильніший ворог може нас у бою перемогти, але поставити нас перед собою на коліна — ніколи!» Фактично тоді діяли дві ОУН: одна збройними чинами власних сил народу будувала українську державу, а друга пробувала у ворогів виторгувати ласку для українського народу. Характерним і вимовним для ПУН-івців є оправдання ген. М. Капустянського, військового референта ПУН, чому ніхто з членів його штабу не включився у творення Карпатської Січі. Він сказав: «*Німецькі чинники унеможливили* ген. Капустянському і полк. Сушкові виїхати на Карпатську Україну» (підкреслення моє — А.Б.).

Події пов'язані зі Закарпаттям створили в ОУН дуже глибоку принципову щілину, бо ПУН під проводом А. Мельника відійшов радикально від політики власних сил та принципів, що їх так рішуче відстоював полк. Євген Коновалець, який особливо сприяв революціонізації ОУН, відкидаючи різні підходи опортуністів. Тепер для революціонерів двері до ПУН були замкнені, а для опортуністів відкриті. З боку ПУН повіяло холодом супроти революціонерів, а загадка зникнення Крайового Провідника Миро-

слава Тураша під час його повороту з розмов з членами ПУН-у (А. Мельник, О. Сенік, Я. Барановський, ген. М. Капустянський) влітку 1939 року, ще більше поглибилася.

Під кінець серпня 1939 р. ПУН скликав Великий Збір ОУН у Римі. Там на скору руку прийнято новий устрій ОУН, що віддзеркалював автократично-елітарну форму організації і її відношення до української нації. На чолі ОУН мав стояти «Вождь», не виборний, а проголошуваний на основі тестаменту попереднього «Вождя» або з власної ініціативи ПУН. «Вождь» мав мати у своїх руках владу не лише в ОУН, але й в націоналістичному русі. Щобільше, він мав бути чомусь самозванчим вождем цілої нації. Цей «Вождь» відповідає за свої вчинки не перед Організацією, а перед Богом, нацією і власним сумлінням. ОУН, мала зосереджувати і репрезентувати «еліту» нації. Зліквідовано делегатську систему, а впроваджено систему назначень «Вождем» учасників, хоч еміграційні терени управлені висилати представників. Цього права не мала ОУН в Краю. Знесено всяку виборчу систему. ПУН став дорадчим і виконавчим органом «Вождя».

Аналіза устрою Римського ВЗ показує, що ОУН формально змінюється в своїй суті від дотогочасної ОУН. І Конгрес схвалив, що найвищим органом в ОУН є Великий Збір, а Римський ВЗ ставить над ВЗ «Вождя». Там всі рішення проходили порядком голосування, а тут процедура однозгідного рішення. Там провідник вибираний і трактується як перший між рівними, а тут «Вождь» — тотальний самодержець всієї влади. Там ВЗ законодавчий орган, а тут ВЗ є репрезентантом волі «Вождя». Там Провід вибирали, а тут він назначений «Вождем». Там Крайові Проводи заступлені нарівні з еміграційними теренами, а тут Крайові Проводи взагалі виєліміновані. Це порівняння радше формальне і далеко не повне.

Але порівняймо той новий устрій до розвиткових тенденцій ОУН на Україні, де була більшість членства. В Україні була тенденція до провідницької системи в Організації, себто до природної селекції провідників знизу на основі їхніх прикмет характеру, жертвовності, знання і здібностей. Між ОУН і народом наставлення було демократичне, себто ОУН уважала себе на службі народу, а не його володарем. Між членами на вищих і нижчих щаблях панувала, звичайно, атмосфера дружності й братерства, а не старшунства і сліпої покори перед начальством. Крайові відношення нагадували Запорозьке Лицарство — один за всіх, всі за одного. Тож прийнятий на Римському ВЗ устрій був структурально й психологічно чужий Крайовій ОУН.

Завершення революційної ОУН

Після вибуху польсько-німецької війни 1 вересня 1939 р., на волю з польських тюрем вийшли сотні членів ОУН, а 17 вересня розпався концтабір у Березі Картузькій. ОУН подекуди формувала військові повстанські відділи для боротьби з поляками; ті відділи начислявали сотні людей. Вкоротці зібрався провідний актив і після нарад вислано Степана Бандеру і Тимчія-Лопатинського (тоді Крайовий Провідник ЗУЗ) до полк. А. Мельника на

вияснення політики ОУН. Під час розмови виявилось, що ПУН і крайовики говорять двома різними мовами. ПУН і Римський ВЗ не засудили договору приязні між Берліном і Москвою. Полковник Мельник усунув сот. Р. Ярого з поста представника ОУН в Берліні, а на його місце встановив трійку: Я. Барановського, О. Сеника і полк. Р. Сушка, хоч сот. Ярій вів добрий, незалежницький курс політики продовж років під керівництвом полк. Є. Коновальця. Зміна вказувала на цілковитий перехід на непередрішєнський курс ПУН щодо гітлерівської Німеччини. ПУН-івські політики жили ілюзіями, що німці скорше чи пізніше прихильно поставляться до встановлення української держави. А коли вийшов на яв проєкт німецького міністра зовнішніх справ Ріббентропа про одну з можливостей, яка включала творення Західної Української Держави, ПУН беззастережно піддержав цей проєкт, помимо того, що це була зрада соборницького принципу, якого так чітко придержувався полк. Є. Коновалець. Політика групи А. Мельника зривала також з іншим кардинальним принципом ОУН, а саме — з приматом власних сил у боротьбі за українську державу. ПУН фактично узалежнив свою дальшу політику від політики Німеччини. У зв'язку з проєктом Ріббентропа, ПУН доручив окремій комісії під керівництвом полк. Р. Сушка випрацювати проєкт конституції якоїсь партикулярної сателітної державки і це комісія зробила. Крім того, полк. Сушко очолив у вересні 1939 р. групу Бергбав, легіон із кількох соток українців (головно колишніх полонених із Карпатської Січі в мадярських таборах, яких Гітлер наказав мадярам випустити). Цей легіон не мав властиво жодного здеклярованого політичного обличчя, крім завдання вести в запіллі поляків диверсійну роботу для наступаючої німецької армії. Врешті, націоналістів-революціонерів турбував ще і той факт, що на терені Німеччини членство підзвітне ПУН-ові дістало доручення беззастережно піддержувати УНО, а в листопаді 1939 р. полк. Сушко заініціював у Кракові створення Українського Центрального Комітету; себто установу схильну до співпраці з німцями.

Дуже дивним для революціонерів було доручення А. Мельника Крайовій Екзекутиві припинити всю свою діяльність під большевиками.

У внутрішньо-організаційних справах крайові націоналісти не могли сприйняти факту, що двом-трьом особам в ПУН вдалося поставити на чоло всієї організації особу, дуже мало причетну до ОУН на протязі 10 років. Полк. А. Мельник зовсім не орієнтувався в різних законспірованих внутрішньо-організаційних справах. Нечуваним було для них покликування ПУН-івських заговорників на якийсь фіктивний тестамент сл. п. полк. Є. Коновальця, бо ОУН не була якоюсь спадковою монархією.

Отже, після повороту з безуспішних розмов з полк. А. Мельником і його співпрацівниками, у Степана Бандери та багатьох провідних націоналістів визріла на початку 1940 року думка про потребу радикального оздоровлення і очищення ОУН від тих елементів, які свідомо чи несвідомо зводили ОУН нанівець і коляборантство з нацистською Німеччиною. Власне тим ПУН-івські діячі були б знівечили великі ідейні, політичні й організаційно-кадрові здобутки 30-их років.

Визріло усвідомлення, що, властиво, заіснували уже дві організації. Перша виросла з націоналістичної ідеології та революційної дії. Друга складалася з суміші різних груп: група військовиків, які не звертали уваги на ідеологічний елемент і єдино прагнули збройної боротьби в сенсі регулярної армії проти Москви. Інша група була головно зацікавлена у вдержанні між українськими емігрантами політично-громадських організацій, в яких були б націоналістичні впливи. Третя група трактувала ОУН як базу для різних комбінацій міжнародного характеру, щоб якось зацікавити світові потуги Україною і виторгувати від них допомогу для відновлення української держави. Ці люди не визнавали принципу власних сил. Врешті під кінець 30-их років в ПУН-і взяла верх нова група явних коляборантів з нацистською Німеччиною, які майже підпорядковували ці частини ОУН, які їм підлягали.

Взявши всі ці моменти під увагу, Провідний актив на чолі зі Степаном Бандерою, заініціювали нараду, що відбулася 10 лютого 1940 р. у Кракові, на якій, після обговорення всіх головних справ, рішено однозгідно покликати новий Провід ОУН. Цей провід названо Революційним Проводом, а на його голову обрано Степана Бандеру. Учасниками тієї наради були: Степан Бандера, Ярослав Стецько, Роман Шухевич, Степан Ленкавський, Іван Габрусевич, Дмитро Грицай, Микола Лебідь, Олекса Гасин, Микола Климишин і Іван Равлик.

Акт 10 лютого 1940-го року став історичною подією. Закінчився перший період в розвитку ОУН. Розпочався не то черговий період, а велична епоха безприкладного героїзму. Революційна ОУН вдовзі підняла народні маси до національно-визвольної революції. Сотні тисяч синів і доньок українського народу включилися у війну проти наймогутніших тогочасних двох імперій. І ця безкомпромісова боротьба за буття нації, в авангарді якої йшла революційна ОУН, триває до сьогодні. А ім'я засновника тієї революційної епохи — Степана Бандери — стало для мільйонів українців знам'ям честі, гідності, безмежної любови до національної волі у власній Українській Самостійній Соборній Державі. І під цим знам'ям прийде перемога, бо іншого шляху не має.

Я. ВІЛЬШЕНКО

ТЯГЛІСТЬ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ В СУЧАСНИХ УМОВИНАХ

Тяглість і цілеспрямованість характеризують визвольну боротьбу українського народу, в авангарді якої вже 50 років стоїть революційна ОУН. Сьогоднішні визвольні процеси в Україні — це закономірні ланцюгові кільця історичного продовження української національно-визвольної боротьби за самобутність, незалежність і суверенність української нації, за право бути повним господарем на власній землі, яка своїм корінням сягає в далеке наше історичне минуле.

Історія відмічає, що кожна фаза визвольної боротьби поневоленого народу ніколи не була відокремленим явищем, а тільки одним із історичних етапів, найчастіше безпосереднім продовженням попередньої боротьби, на якій вона виростає, живиться її соками і правно на неї покликається. Цей самий закономірний історичний процес спостерігаємо на теперішньому етапі визвольної боротьби в Україні, який Євген Сверстюк у творі «Собор у риштованні» (1970) підтверджує таким ствердженням: «Героїчно пролита кров не зникає. Вона трансформується в нову форму духовної енергії, породжує людину, яка має його виспівати. Минуле воскресає і розцвітає в геніїві» теперішнього. Подібні ствердження роблять інші автори, які перебувають у глибокому підпіллі, або є учасниками відкритого руху опору.

Як нам відомо, то визвольна боротьба може мати різногранні вияви — збройні, політично-ідеологічні, національно-культурні, релігійні, соціально-економічні та інші. Це залежить від багатьох обставин і доцільности в конкретній ситуації.

Під теперішню пору в Україні національно-визвольні процеси охоплюють майже всі сфери народного змагання, включно з різномірними саботажами, зривами, масовими демонстраціями, відмовами молодих людей відбувати військову повинність в червоній армії, а навіть зі збройними виступами.

Сучасну визвольну боротьбу в Україні різні люди чи групи окреслюють по-різному: воююча Україна, визвольні процеси, рух опору, національний визвольний рух, правозахисний рух тощо, а її учасників — героїчними борцями, нескореними, національними патріотами, одержимими, а навіть, до речі неслухно, дисидентами і т. п.

Основною ідейно-моральною базою національного руху опору російським окупантам був і є український визвольний націоналізм,

в якого ідея нації була й залишиться його основною вихідною позицією. При піддержці найширших кругів населення, найбільш ефективну і безкомпромісову визвольну боротьбу в Україні вело і далі веде націоналістичне підпілля в таких формах і такими методами, які в даній ситуації є конечні та найкраще можуть забезпечити досягнення визначених цілей.

Слід також відмітити, що передову роль у формуванні національної свідомості цілого українського народу і в поширенні ідей визвольного націоналізму по всій соборній Україні та всіх просторах СРСР, включно з вільним світом, де тільки живуть українці, сповнила довголітня визвольна революційно-збройна боротьба на два фронти ОУН-УПА-УГВР та систематично і цілеспрямовано ведена підпільна діяльність революційної ОУН аж до наших днів.

Відновлена українська держава Актом 30-го червня 1941 року, яку очолив прем'єр Ярослав Стецько, спричинилась до великого підйому всього населення України, і навіть вярештування Державного Правління та намагання німців ліквідувати цю державність, не притупило, а навпаки ще більш загострило розбурханий гін нашого народу до безкомпромісової боротьби за відновлення УСРД.

У висліді того розгортається масова героїчна визвольна боротьба, очолена ОУН-УПА-УГВР, яку С. Караванський називає «всенародним повстанням», а Є. Сверстюк стверджує, що до тієї боротьби було піднялось «все найкраще, що тоді було в Україні»¹.

Отже, організована, керована та унапрямлювана ОУН-УПА-УГВР визвольна збройна боротьба, загально окреслювана періодом від 1942-1953 року, якої головні кадри нараховували біля 50 тисяч борців, а з запасними частинами понад 200.000 осіб, була ведена справді могутньою модерною революційною армією в нових часах нашої історії. Проте, фактично, вона була багато більшою, коли врахувати всіх тих, що в різnorodних формах були допоміжними співучасниками цих змагань.

Про справжнє число учасників того періоду визвольної боротьби важко детально говорити, це вимагає окремих студій, але на основі різних джерел можна собі бодай приблизно уявити про їхні мільйонові числа. Аджеж відомо, що тільки від 1945-1948 року большевики заарештували і засудили на довготривалі ув'язнення за співпрацю і приналежність до ОУН-УПА 240.000 осіб. «Український Вісник» ч. 7-8 від 1974 року подає, що від 1947-1951 року окупанти вивезли із західньоукраїнських земель на Сибір і Далекий Схід наступних 2 мільйони українців під закидом співпраці і симпатизування з бандерівцями. Не менше число осіб під тим самим закидом було виселено з інших областей України.

Про всенародню масовість бандерівського руху також стверджують самі вороги України. Наприклад, підсоветські газети по-

1) «Спогади Роснянської про зустріч зі Сверстюком», «Сучасність», 1975.

дали, що 17. 3. 1973 р. під час свого виступу тодішній перший секретар Львівського обкому Куцевол, перестерігаючи московських окупантів перед теперішніми підпільними діями бандерівців, сказав таке: »З місць ізоляції (тобто з концтаборів і заслання) до Львівської області з 1956 року по сьогодні повернулося 55 тисяч ОУН-івців, не всі вони покаялись і багато з них далі продовжують підривну роботу«.

Маршал СРСР В. І. Чуйков у своїх спогадах під назвою »Кінець Третього Райху«, перевиданих 1975 р. в Києві, пише, що під час дислокації його армії з-над лиману Дністра на північний відтинok Коростень-Сарни, яка пересувалася через Вінницю, Бердичів і Житомир, як загрожені території, на яких оперували повстанці. В штабі Рокосовського-Чуйкова добре інформували і перестерігали перед загрозою масового бандерівського збройного підпілля, яке підтримує загаль населення. Далі Чуйков пише: »щоб забезпечити запілля червоної армії перед бандерівцями, ми насамперед ретельно прочесали ліси і перевірили населення« в Житомирській і Рівенській областях, кидаючи проти УПА цілу добірну армію та частини МВД. Відтак він говорить, що на тих теренах »небезпека чигала на кожному кроці, перш усього для кагебістів-політруків і вірних Москві старшин високої ранги...«

Страх маршала Чуйкова стане ще більш зрозумілим, коли візьмемо під увагу, що всенародня боротьба розхитувала самі основи російської імперії, про що свідчить пакт між Москвою, Польщею і Чехо-Словаччиною для спільного поборювання ОУН-УПА.

Від народніх месників не тільки загинули такі кати, як шеф німецької СА ген. Люце, російський маршал Ватутін і польський віце-міністр війни ген. Сверчевський, але також заледви втекли від упівських куль міжнародні злочинці М. Хрущов та його вихователь Й. Сталін.

Недавно з достовірних джерел одержано підтвердження, що в липні 1945 року, коли Сталін їхав поїздом на чолі московської делегації на Потсдамську конференцію, про що розвідка підпілля одержала всі потрібні інформації про точний час і трасу їзди, група саперів УПА і бойовиків ОУН була зробила засідку і замінувала залізничні рейки. В точно визначеному часі над'їхав поїзд. Бойовики зірвали міни і цілий ешелюон, заповнений довіреними Сталінові кагебістами, піднявся в повітря — всі загинули. Сталін врятувався тільки тому, що перед тим пересів на другий поїзд, який їхав слідом за першим. Командира тої бойової групи КГБ держить під контролею до сьогодні з надією, що він ще викаже, звідки розвідка ОУН одержала такі точні інформації про трасу і час переїзду Сталіна.

На основі різнорідних українських, чужинецьких, а навіть ворожих джерел виходить, що для поборювання визвольного руху

ОУН-УПА в 1943-1953 роках Москва кинула понад півтора мільйона своїх добірних поліційно-військових кадрів та інших допоміжних частин і взагалі не рахувалася зі своїми людськими жертвами, щоб тільки не випустити України зі своїх пазурів, без якої вона не могла б далі бути імперією.

Як твердять знавці, то в найбільшому розгарі цієї визвольної боротьби на одного вбитого члена ОУН, чи бійця УПА, припадало від 15-18 вбитих МВД-истів, партійних функціонерів та московських вислужників. Пізніше таке відношення жертв змінилося в нашу некористь. Щоб компенсувати власні жертви, Москва дала доручення своїм каральним органам безоглядно винищувати українське мирне населення. У висліді того були вимордовані сотні тисяч безборонних дітей, жінок і старців. Про місця, де поховані в братських могилах українські невинні жертви, добре знає терористичне КГБ. Деякі з тих могил КГБ донині відкопує і свідомо та пляново приписує їх членам ОУН-УПА, яких за це навіть судять.

Наприклад, 1961 року викрито члена УПА Богдана Чуйка і в Чернівцях його засуджено на 15 років каторги за сповидне вбивство советського громадянина Г. Чубенка, якого нібито бандерівці поховали в одній із таких могил в Чернівецькій області. Після 10 років Чуйко стрівся з тим самим Чубенком в концтаборі, за якого карався. Відтак ряд наочних свідків і сам Б. Чуйко достовірно довели, що в згаданій могилі поховані розстріляні катєбістами воєннополонені, а не советські громадяни. Одначе суд цього не взяв під увагу².

В подібний спосіб КГБ донині розкриває такі могили власних жертв, які має позначені на своїх таємних картах, а на декотрих таких могилах навіть ставить пам'ятники нібито жертвам ОУН-УПА, а насправді там поховані невинні жертви московського молоха.

В 1942-1953 роках була справді лицарсько-героїчна боротьба ОУН-УПА на два фронти, яку важко переказати звичайною людською мовою. Такої героїчної і всенародньої боротьби історія дотепер не зареєструвала. Одначе вона вповні ще не висвітлена, чекає ще на своїх наукових дослідників, поетів і письменників, щоб її вірно насвітлили, описали та оспівали у своїх творах.

Збройна боротьба йшла в парі з ідеологічним фронтом. Про це свідчать численні підпільні видання, публікації, звернення, листівки та становища ОУН, УПА, УГВР до різних актуальних проблем в Україні та поза її межами.

Вістки про цю боротьбу та її визвольні ідеї ширили теж рейду-ючі частини УПА, повертаючі з Німеччини до СРСР робітники, військовополонені, а навіть червоні партизани, родини загинлих в боях з ОУН-УПА вояків МВД та членів окупаційного апарату, переселенці, масово арештовані та вивезені під закидом співпраці

2) Див. «Заява Б. Чуйка від 1978 р.».

з бандерівцями в глиб СРСР, де стрічалися з іншими поневоленими народами та військово-полоненими зі західних країн, яким це переказували, і т. п.

Зміна форм боротьби ОУН-УПА, започаткована її геніальним стратегом, Голосним Командиром ген. Тарасом Чупринкою — Романом Шухевичем в 1947-1948 роках, з поступенним переходом від широкої збройної боротьби до боротьби в глибокому підпіллі, позначилася ідейно-політичним наступом на позиції ворога, що триває до сьогодні. Тому, не зважаючи на припинення масової збройної боротьби, засяг змагання за УССД не звузився, а навпаки, поширився на всі землі соборної України і взагалі на всі ті простори, де тільки опинилися українці.

У змінених формах відбулася також децентралізація збройної боротьби, яка в багатьох випадках велася далеко поза 1960 рік, а навіть маємо відомості про збройні виступи в 1970-их роках.

У змінених формах боротьби частина кадрів легалізується і розміщується по різних областях України, де розвивають ідейно-політичну роботу. Друга частина членів іде в глибоке підпілля, у якому деякі перебувають дотепер, що й побачимо з наступного розділу, а ще інші продовжують далі збройну боротьбу.

Про тяглисть тієї боротьби свідчать такі наочні свідки та документи:

Большевицька Львівська газета «Ленінська Молодь» від вересня-жовтня 1978 року, чч. 114-118 в серії статей під назвою «Герої в масках і — без них» широко описує про збройні акції ОУН-УПА, а зокрема про старшину УПА Василя Підгородецького, який на підроблені документи поселився в Молдавії біля Кишинєва і там довгі роки проводив ідеологічно-політичну роботу серед робітників, за що був арештований. Зараз він карається в Пермському концтаборі.

Далі та сама газета описує про другого бойовика ОУН-УПА з сотні «Хріна», в бою з якою загинув ген. Сверчевський, Дмитра Басараба, який боровся зі зброєю в руках поза 1953 рік, за що карався 25 років в російських концтаборах, а після звільнення далі думає націоналістичними категоріями.

«Хроніка біжучих подій» ч. 33 від 1974 року подає, що під час одного бою УПА з військами МВД в «1955 році був захоплений в лісі в полон студент медицини, фельдшер УПА Дмитро Верхоляк, та засуджений на 25 років каторги».

Недавний емігрант з СРСР жид Я. Емесман у своїх спогадах «На Тернопільщині» широко описує про бойові акції підпілля в 1954 році біля Бучача та про бої підпільників з МВД 1955 року в Підгаєцьких лісах на Тернопільщині, у висліді яких загинули 2 бойовики, а поранену оунівку забрали в полон та примістили в лікарні під охороною МВД, на яку підпільники зробили наскок, щоб

звільнити свою подругу. В тих самих спогадах говориться про масовий спротив населення окупантові аж до наших днів³.

Під час угорського повстання в 1956 році були заактивізувалися дії ОУН-УПА в Карпатах до тієї міри, що приневомили Москву перекидати свої війська через Польщу і Румунію, щоб здушити це повстання.

В тому і наступних роках (1956-58) відбулися в Україні масові арешти, а згодом закриті судові процеси над викритими членами ОУН-УПА, як наприклад: *Степанюком, Мамчуrom, Левицьким, Демчуком, Ліщуком, Туриком, Строцинем та іншими*. Деяких держали по 2 роки під слідством, а інших засуджено на кару смерті і розстріляно. Всі вони держались мужньо.

Нам усім добре відомо про те, що в 1953-1959 роках спалахнули з великою силою штрайки та повстання політв'язнів у російських концтаборах, до котрих приєдналися також численні засланці і вільнонаймані робітники. Тоді витворилася загрозлива ситуація, Москва побоювалася, що ці повстання поширяться на цілу імперію, а щоб розладувати цей динаміт, то вона звільнила велику частину в'язнів з концтаборів.

Авангардну роль в цих повстаннях відіграли члени ОУН-УПА. Зокрема світлими сторінками вписали себе в історію політв'язні у таборах Кінгірі в червні 1954 року, проти яких були вислані спеціальні військові частини МВД і КГБ, озброєні летунством і панцерами, у висліді чого в нерівному героїчному бою загинуло більше як тисячу чоловіків і розчавлено танками понад 500 українських жінок.

Після довготривалого інтенсивного розшуку і досліду в 1960 році у Воркуті, КГБ вдалося викрити добре зорганізовану підпільну сітку під назвою «ОУН-Північ», яка діяла там ще від 1950 року і відіграла головну роль в організації штрайків і повстань у концтаборах. За те додатково на 12 років каторги були засуджені її керівники *Гасюк, Леонюк, Христинич* та інші, а сл. п. *Михайло Сорока* був обвинуваченим як головний провідник цілої сітки ОУН на тих просторах СРСР і остаточно страчений⁴.

Крім того, члени ОУН в концтаборах відіграли ще іншу важливу роль. Вони національно усвідомляли і підготовляли до дальшої праці і боротьби за звільнення України молодий елемент, який з різних причин попав туди. Про це широко пише М. Осадчий у своїм творі «Більмо», з пієтизмом згадує Сороку В. Мороз та інші борці з молодією генерацією.

В Україні боротьба дальше точиться. І так, в 1960 році біля села Поплавники на Івано-Франківщині відбувається завзятий бій між групою підпільників ОУН та відділом КГБ, у висліді якого пораз-

3) «Шлях Перемоги» чч. 9 і 10, 1980 р.

4) Див. «Український Вісник», ч. 3 за 1970 р., спогади та ін. матеріали.

нений член ОУН Микола Гладковський попадає в полон, але після опритомніння відбирає собі життя⁵.

«Український Вісник» ч. 3 з 1970 року подає, що в 1961 році на Тернопільщині учасники ОУН-івського руху перебували в одному схроні (бункрі), який розкрило КГБ. Члени ОУН чинили сильний збройний спротив, а по вичерпанні амуніції — перестріляли самі себе, живити не здалися. Тільки рана Марії Пальчак виявилася не смертельною і після вилікування вона була засуджена на кару смерті, замінену на 15 років ув'язнення. Заарештований пізніше зв'язковий тієї групи Степан Пальчак був засуджений на довготривалу каторгу.

Районовий референт пропаганди ОУН Антін Олійник діяв з бойовою групою членів ОУН на Рівенщині від 1955 до 1965 року, завдаючи великих ударів окупантові. Перебуваючи на відпочинку самотньо, став ненадібно схоплений кагебістами і розстріляний. Пізніше на Захід продісталась, замість некрологу, більша праця, присвячена Олійникові, як героєві України, написана його друзями, членами ОУН.

В тому часі під впливом героїчної збройної боротьби та ідейно-політичної підпільної діяльності ОУН-УПА національно-визвольні процеси в Україні набувають многогранних виявів. В них масово включається молода генерація на всіх землях соборної України.

Україна покривається численними підпільними і напіввідкритими групами й гуртками, які творяться на базі українського визвольного націоналізму. «Український Вісник» окреслює їх як людей з «бандерівським спрямуванням», а ворог обвинувачує за орієнтацію на ОУН-івців, які до своїх рядів підбирають членів ОУН. Тут слід відмітити такі групи: 1958 року в Івано-Франківську постанала «Об'єднана Партія Визволення України»; 1961 року у Львові — «Українська Робітничо-Селянська Спілка»; 1967 року теж у Львові — «Український Національний Ксмітет»; 1967 року в Івано-Франківщині молоді хлопці створили «Союз Української Молоді Галичини», а у Львові студенти групу «Поступ»; в 1974 році в Донбасі твориться також зі студентів «Демократична Студентська Організація», а 1975 року на Івано-Франківщині група «Гомін». Тут йде мова тільки про такі групи, які КГБ викрило, а їх членів виарештувало і засудило на довголітні ув'язнення, а кількох навіть розстріляно. Всіх було заарештовано понад 60 осіб.

Одночасно в тих роках (1957–1962) припадає також великий переломовий період відродження української національної поезії, відомий під назвою Шестидесятників, піонером якої вважається Василя Симоненка.

Відтак тим самим шляхом національного відродження пішли прозаїки, мистці, науковці та інші вчені й культурні діячі України,

5) Джерело — А. Груш.

яких незабаром Москва обвинуватила за «український буржуазний націоналізм», а відтак піддала жорстоким репресіям.

На протязі цілого часу окрему дуже важливу роль в нових умовах на національному відтинку сповняє українське духовенство.

Однаке, основним двигуном визвольної боротьби далі залишається націоналістичне підпілля.

І так, львівська газета «Ленінська молодь» від травня 1974 року злобно обвинувачує члена ОУН *Василя Маложенського* за те, що він розвивав підпільну націоналістичну діяльність на теренах Вінницької, Тернопільської і Рівенської областей аж до 1967 року, тобто до часу свого арешту, а тепер з концтабору висилає протестні заяви.

В 1970 році в Дніпродзержинську викрили провідного члена ОУН *Юрія Бойчука*, родом з Тернопільщини, який під прибраним прізвищем «Граніцький» там поселився, заочно навчався в Дніпродзержинському інституті та водночас вів націоналістичну роботу серед студентів і робітників⁶. Коли візьмемо під увагу, що в Дніпропетрівській області часто відбуваються робітничі штрайки та протести молоді проти русифікації, то це значить, що перебуваючі там члени ОУН провели дуже велику національно-освітню роботу серед населення.

В 1971 році заарештовано інж. *Володимира Дяка* і обвинувачено його за те, що до того часу він у кривці у Львові друкував листівки, брошури тощо, в яких проголошував ідеї самостійності України, возив їх до Києва та інших міст і поширював⁷.

Під час масових репресій в Україні 1971-1973 роках, жертвою яких впало кілька сотень працівників української культури, науки, духовних служителів та представників з інших прошарків населення, заарештовано понад 20 членів ОУН, з-поміж яких *Ковальчук, Чайка, Мельничук* та інші були засуджені на смерть і розстріляні, решта засуджена на довічне ув'язнення.

В 1972 році на Закарпатті викрито братів *Яремів*, які дотепер перебували в підпіллі. Про їхню дальшу долю невідомо.

На переломі 1972-1973 років на Тернопільщині заарештовано довічного підпільника ОУН *Степана Панасюка*, який до того часу діяв дуже активно. Його засудили на кару смерті. Одночасно на Криму викрито *Миколу Кулика*, якого обвинуватили у збройних виступах і націоналістичній діяльності.

1974 року в Одеській області заарештовано старого члена ОУН *В. Ворожжа*, родом з Волині, а на Рівенщині викрито другого члена ОУН *Миколу Потапчука*, який дотепер перебував у підпільній кривці. Потапчук мав широкі зв'язки, у вільні хвилини займався

6) Див. тернопільська газета «Вільне життя» від 19. 20 і 21 лютого 1970 р.

7) Лист від Т. з 27. 11. 1972 р. і «Шлях Перемоги» ч. 31 від 1972 р. та ін. матеріали.

студіями, малював картини та опрацьовував зміст листівок, що їх підпільники розповсюджували. Він навіть був підпільно одружився та став батьком дитини⁸.

»Радянська Україна« від 29. 3. 1977 року подавала, що 1976 року в Чернівецькій області КГБ викрило групу ОУН, яка діяла ще від повоєнних років. Цю групу очолював провідник з університетською освітою Іван Новак, якого засуджено на кару смерті, а Гавдуна, Кушнірюка і молодого Крецького на довічне ув'язнення.

Большевицька газета »Молодь України« від 28. 4. 1977 року широко писала про те, що 2-го лютого 1977 року під лісом біля села Бугаївки на Рівненщині в збройній сутичці з підпільником загинув інспектор МВД Юрій Сизов. Та сама газета подала, що перед тим в подібних сутичках з підпільниками загинуло 3 особи, а одна була важко поранена. Прізвищ підпільників КГБ донині не розкрило.

Україномовна підсовєтська преса, а за нею »Вісті з України« від 28. 9. 1978 року, з наклепницьким розмахом коментували про судовий процес у Волинській області над викритим довічним членом ОУН М. Г. Шелепоком, якого обвинувачували за повоєнні збройні виступи і націоналістичну діяльність. Шелепка засуджено на кару смерті.

Подібних прикладів на основі документації можна навести ще багато більше, але цих вистачає, щоб переконатись у слушності нашого твердження, що ОУН є *дальше основним рупором боротьби за відновлення УССД*. Тут слід додати, що за останніх 10 років відомо про 60 викритих і заарештованих членів ОУН і УПА, які в такій чи іншій формі до того часу діяли.

Однак російські окупаційні суди і преса часто обвинувачують тих членів, нібито тільки за їхню діяльність під час і в повоєнних роках, хоч фактично всіх їх арештують за теперішню діяльність, а щойно під час довготривалих слідств говорять про діяльність деяких також в минулому. Окупанти завжди обтяжують всіх членів ОУН сповідними »злочинами«, як терористів, вбивців, робітників і агентів чужих розвідок тощо, що ми бачили на прикладі Чуйка. Подібних стереотипів вони вживають до цілої революційної ОУН і таке стале повторювання брехні з бігом часу починає впливати на деяку частину суспільства. Тут слід ще згадати такий факт: більшість самвидавних матеріалів з концтаборів продістаються на Захід через Москву, де російські дисиденти їх контролюють і цензурують. У процесі того вони задержують, або знищують всі важливіші документи написані членами ОУН-УПА та іншими патріотами, в яких правильно висвітлена визвольна боротьба ОУН-УПА за відновлення УССД. Досі, для прикладу, не дійшли на Захід спогади Юрія Шухевича та ряд інших матеріалів. З того бачимо, що офіційній Москві також допомагає неофіційна Москва

8) Київська »Робітнича газета« № 183 від 7. 8. 1974 р.

через своїх російських дисидентів, а під їх впливом свідомо чи несвідомо опиняються наші недруги у вільному світі. Також не треба забувати, що ряд самвидавної літератури, яка продістається на Захід, є виправлювана руками КГБ. Тому з тою самвидавною літературою, де не точно перевірені джерела її походження і шлях доставки, треба бути дуже обережним.

За свідоцтво існування, діяльності і боротьби націоналістичного підпілля, можуть також послужити ще такі факти:

Кожного року по різних областях України появляються ночами розкидувані листівки з нагод різних національних річниць, в дні смерти героїв України, звернення, повідомлення тощо. Приклади: в липні 1973 року появилось звернення підпільної групи під назвою «Україна вимагає допомоги»⁹. В березні 1975 року в Україні поширювалась листівка у 25-річчя геройської смерті сл. п. ген. Романа Шухевича—Чупринки¹⁰. Влітку того ж 1975 року поширювалась друга листівка з повідомленням про відбуття V ВЗ ОУН революціонерів¹¹. В 1976 році поширювалась підпільна листівка із закликом до боротьби за «Незалежність України»¹². Як нам відомо з преси, то в 1979 році в Україні масово поширювались дві листівки: Одна зі зверненням до української молоді, а друга в справі замордованого Івасюка¹³.

Крім того, кожного року ночами вивішують національні прапори, на видних місцях вирізують тризуби, зривають і саботують державні свята тощо. Бувають випадки фізичної ліквідації жорстоких представників окупанта і часті побиття на вулицях міст.

Крім штрайків та зривів у промисловості, з різних нагод також відбуваються масові демонстрації, як в день відзначування Шевченкових роковин, під час похоронів вбитих агентами КГБ українських патріотів, а навіть під час відкриття пам'ятників, як це мало місце у Львові в часі відкриття пам'ятника Стефаникові і т.п.

Останньо в цю боротьбу включається більше і більше робітництво, яке навіть намагається утворити свої незалежні профспілки, технократична інтелігенція та інші прошарки населення.

Крім вищезгаданого, підпілля в Україні веде ще іншого роду далекоюсяглу політику, яка теж проявляється на відтинку відкритого руху опору і заступає свого роду універсальні позиції: воно засуджує колонізаторів за нищівну асиміляційну політику балтицьких та інших поневолених народів, боронить жидів та інші меншини, п'ятнує русифікацію, вимішування та переселювання народів і навожування на їх національні території росіян, засуджує і поборює расизм, шовінізм і колоніалізм панівної російської

9) «Шлях Перемоги», ч. 36, 1973 р.

10) «Українська Думка», ч. 29, 1975 р.

11) «Бюлетень Проводу ОУН».

12) УПС, ч. 3/40, 1. 6. 1976 р.

13) «Українська Думка» ч. 45, 1979 р., «Визвольний Шлях», кн. 2, стор. 185, 1980 р.

нації, домагається свободи для всіх поневолених народів і переглянення кордонів та встановлення точних національно-етнографічних границь кожної нації тощо.

Ці та подібні ідеї і питання були підняті ще в 1943 році на Конференції представників поневолених народів в Україні, яку організував Провід ОУН та Командування УПА з універсальним гаслом «Воля народам і людині», що було початком формування АБН. Як бачимо, ці ідеї залишились живими і сьогодні на батьківщині знаходять своє втілення в постановці Воюючої України, і, очевидно, поза її межами в рамках АБН.

Правильність ідейних позицій АБН також підтверджують політв'язні, наприклад: в заяві під назвою «Друга декада солідарності політв'язнів» в боротьбі проти советсько-російського колоніалізму від 10. 4. 1979 року, яку підписали українці, вірмени, жиди та інші, в якій вони виразно підкреслюють свою солідарність з кожнорічним відзначуванням «Тижня Поневолених Націй», яке практикує АБН, а водночас домагаються ліквідації російської імперії та відновлення національних самостійних держав поневолених народів.

Перед тим подібну заяву «Послання політв'язнів» підписали представники України, Прибалтики і Кавказьких народів. Зі сторони українців були підписані такі визначні борці, як Ю. *Шухевич*, Л. *Лук'яненко*, *Тихий* та інші. Подібних документів є багато більше¹⁴.

Борці в Україні є переконані, що АБН має великі перспективи в недалекому майбутньому зі своєю концепцією розвалу московської імперії, відновленні та закріпленні самостійних національних держав і забезпечення миру на просторах російської імперії.

Підпільна Україна також ясно ставить справу і виступає в обороні репресованих національних Церков та їхніх вірних, обстоюючи право визнавати віру згідно з совістю.

Підпілля в Україні не тільки боронить і допомагає нашим національним Церквам на Рідних Землях, але водночас підтримує Патріархат. Приклад: в одному з документів визвольної боротьби в Україні ці патріоти говорять так: ми «Повністю підтримуємо намагання про створення Патріархату УКЦ на чолі з Патріархом Йосифом І (Сліпим) та зичимо успіхів в тій справі»¹⁵.

У вищенаведеному документі підпілля дає теж оцінку російським дисидентам і одночасно перестерігає українське суспільство ствердженням, що вони, «хоч і підважують теперішній режим, однак «Політика [російських] дисидентів є продовженням політики царів і сучасних володарів Кремля за збереження імперії в теперішніх границях і її дальшу розбудову при задержанні гегемонії російського народу...»

Ці та багато інших документів ясно доказують, що погляди ген. *Григоренка*, *Плюща* та ім подібних осіб чи груп відносно росій-

¹⁴) «Визвольний Шлях», кн. 2, 1980 р. та ін. джерела.

¹⁵) «Вюлетень Проводу ОУН», ч. 18, стор. 59, 1977 р.

ського народу є поглядами чисто суб'єктивними, не мають нічого спільного з українськими національними патріотами та не дають їм ніяких у тих та інших питаннях підстав виступати від імені сьогоденішнього Українського Руху Опору.

З предложеного матеріалу, опертого на документальних джерелах, у багатьох випадках черпаних з ворожих матеріалів, стає ясним, як Божий день, що головним рушієм визвольних процесів в Україні є донині глибоко законспіроване підпілля та його учасники, з якого відома тільки та частина людей, їх діяльність і боротьба, яку тут і там вдається ворожим органам розкрити, або де конечність вимагає стратегічно-політичної чи пропагандивної доцільности такого унааявлення.

Тому стає дуже дивно, а навіть підозріло, коли дехто з українців свідомо чи несвідомо промовчує, або притемнює визвольну боротьбу крайових формацій ОУН-УПА-УГВР, які вже 50 років стоять в авангарді творців найсвітліших сторінок нашої найновішої історії. Це теж відноситься до деяких дисидентів. Якби справді вони з різних причин не мали змоги безпосередньо стрінутися з учасниками тієї боротьби, то напевно мали і мають всі можливості про неї довідатися з самих большевицьких джерел.

Аджеж кожного року большевики пишуть проти бандерівського руху від 200 до 250 різномодних дискусійно-наклепницьких статей, памфлетів, розвідок, включно з товстими книгами, до чого приневолюють навіть академіків. А це вже говорить про те, хто дійсно є промотором визвольної боротьби в Україні, хто Москві зганяє сон з очей і т. д.

Дещо про останні події в Україні

Події в Україні минулого року розвивалися у двох головних площинах, хоч з багатьма розгалуженнями.

З однієї сторони з посиленням натиском далі діє ніби могутній і непереможний російський окупаційний апарат, що намагається в зародку вбити все, що українське.

З другої ж сторони, наче з-під землі пробиваються нестримні сонячні лучі руху опору, часто очайдушні, з якими КГБ жорстоко розправляється.

Навіть чужинецькі коментатори стверджують, що Москва застосовує супроти України найтяжчі репресивні удари.

Всі роди мистецтва, літератури, науки тощо не тільки стали партійними прибудівками, але водночас їх вихолощують з будь-якої української національно-традиційної самобутности та намагаються поступенно обмосковлювати.

Останньо посилено до екстремізму вимішування різних народів та приспішено намагаються перетоплювати їх в один російський

народ під прихованою назвою «створення нової історичної спільноти — радянського народу», який мав би розмовляти тільки однією російською мовою і формуватися на одній російській культурі і традиціях.

В 1979 році, як і за попередніх років десятки тисяч молодих хлопців і дівчат під сильним натиском комсомолу та державних управлінь вивезено з України в різні частини СРСР, а на їх місце наслано москалів та зрусіфікованих націоналів з інших республік.

Одночасно також почали перевозити мистців, різних фахівців та інші кваліфіковані сили нібито на допомогу «братнім народам», а на їхні місця насаджують росіян, щоб таким чином прискіпувати русифікацію і денаціоналізацію поневолених народів.

Українські патріоти свідомі тієї небезпеки, яка загрожує Україні від вимішування населення та русифікаційних заходів Москви. Власне тому вони поширюють та активізують спротив окупантові.

Тих патріотів кріпить і підсилює те, що відпорність українського народу показується настільки сильна, що наступ Москви викликає в нашому народі ще сильнішу реакцію, національно активізує всі прошарки населення до боротьби за свої права і незалежність. В цьому випадку особливу роль сповняє націоналістичне підпілля.

Коли ж органам КГБ не вдається методами арештів, терору і застрашування припинити боротьбу визвольного руху, зокрема підпільного, тоді він вдається до «таємних» скритовбивств. Як нам відомо, а це ще далеко не все, що тільки в 1979 році агенти КГБ таємно вбили 4-ох українських патріотів, в тому двох членів ОУН — *Казновського і Журавівського*, а відтак *Мельника* та *Івасюка*.

В минулому році заарештовано 30 нових українських патріотів, які засуджені пересічно від 3 до 15 років позбавлення волі. Між арештованими відомо про три особи, які раніше були суджені за співпрацю, або безпосередню участь у визвольному русі ОУН-УПА — *В. Січко, В. Стрільців і Ю. Литвин*.

Перед виїздом советських спортсменів на зимову Олімпіяду до США, КГБ перевело стислу контролю і чистку — національно свідомих українських спортсменів скреслило зі списку і замінило довіреними особами, а братів *Миколу і Валентина Паперевих* придержано під арештом.

У зв'язку з підготовкою до Олімпіади в Москві та агресією на Афганістан, в Україні значно посилено репресії. З Володимирської тюрми перевезено в'язнів до Чистопільської (Татарська АССР) та зміцнено режим, а активнішим патріотам на заслання, як *Осадчому, Чорноволові* та іншим загрозили поновними судовими процесами.

В Україні КГБ також погрожує багатьом національним патріотам ув'язненням, якщо вони не припинять своєї діяльності. На декотрих наложено домашній арешт, а багатьох фізично побили

агенти КГБ на міських вулицях. Жорстоко переслідується духовенство та вірних.

Також під розгромом опинилася Київська Гельсінська Група. Правда, до Групи включаються нові люди, але вони довго не можуть вести будь-якої діяльності, бо після першого публічного виступу КГБ в легкий спосіб їх усуває, коли в підпіллі ці самі люди могли б вести багато довшу і кориснішу роботу, як це роблять групи Прибалтики, бо підпільна метода утруднює репресивним органам застосовувати такі прийоми, як до людей явних дій.

Крім того, від часу виникнення Групи, тобто від 1976 року, в національному русі опору, члени якого виступали відкрито чи напіввідкрито під назвою «українська громадськість», ісувала національна єдність і цей рух значно доповнював діяльність глибокого націоналістичного підпілля. Від часу появи Гельсінської Групи напіввідкритий і відкритий рух опору фактично роздвоївся і цей загрозливий фермент водночас перенісся на еміграцію, де в особах Григоренка, Плюща та їхніх сторонників набрав прямо деструктивних форм.

Наступ Москви на самобутність української нації одночасно розбухує, активізує та зміцнює національні сили опору окупантові. Це підтверджується такими фактами, як масове бойкотування московського відзначування 325-ліття захоплення України, яке вони цинічно називають «возз'єднанням України з Росією». Масові домагання, щоб відкрити Божі храми і поворот до національних традицій та віри предків, відмова молоді «добровільно» їхати на різні державні «стройки» в глиб СРСР, поява багатьох підпільних листівок, масова демонстрація під час похорону вбитого кагебістами композитора В. Івасюка, намагання утворити об'єднання політв'язнів, сповільнювання праці на заводах і в сільському господарстві та багато іншого — це масові явища сьогоденішнього часу.

Все те виразно вказує, що визвольна боротьба не послаблюється, а навпаки — посилюється. Аджеж культурні, наукові та інші діячі з відкритого руху опору під впливом діяльності націоналістичного підпілля поступово переставляються на ідеологічну платформу з виразним безкомпромісовим домаганням деколонізації російської імперії та відновлення української самостійної держави, що видно з їхніх численних заяв та настанов з вільної столи чи з концтаборів.

З вищесказаного бачимо, що в Україні на всіх відтинках далі проводиться важка і зтяжна визвольна боротьба, яка також вимагає від нас не тільки того, щоб з нею запізнатися, але і всеціло включитися в неї, поширити та скріпити її. Це теж вказує нам на ті великі завдання, що стоять сьогодні перед кадрами революційної ОУН на чужині, які повинні сумлінно і гідно виконати свою історичну місію, щоб наша визвольна боротьба закінчилася остаточною перемогою над Московією і завершилась відновленням та закріпленням УССД!

Юрій ВУДКА

АФГАНСЬКА КАРТА

Нові іммігранти з Московії привозять все більш погані відомості про економічне становище держави. Кажуть, що в магазинах немає чого купувати, крім хліба. Тепер до цього дійде ще вплив американського ембарго на хліб... Як же в такій ситуації Москва наважилась на велику інтервенцію? Відповідь: у Москви немає іншого виходу. Сьогодні вона поєднує у собі міць мілітарної надпотуги із смертельною внутрішньою хворобою. Ця хвороба складається із наступних елементів, з яких кожен є важливий у своїй площині:

1. Загрозливий зріст націоналізму. Російське просякання сягнуло до самого серця поневолених народів, в організмі яких не залишилось жодної незагроженої клітини. Це викликає таку міцну, стихійну, непоборну відрухову реакцію, що полум'я національної ненависти несподівано затоплює навіть найбільш відсталіх і віддалених народів. Якутськ — яскравий тому свідок. Вибухи у московському метро — грізна пересторога, що прогрімала в самому серці імперії.

2. Демографічні зміни, що посилюють якраз найбільш чужі і ворожі Москві народи та перетворюють росіян на правлячу меншість в імперії і в її війську. Чим це загрожує, відомо з ліванського досвіду, де християни з більшості перетворились на меншість і зазнали катастрофи.

3. Промислова криза і неспроможність розвивати виробництво у бюрократичних лещатах. Система перетворилась на стелю для господарки. Сьогодні в неї вже немає вільного простору для зростання.

4. Початок вичерпання «невичерпних» природних копалин, без яких автаркічна московська господарка просто не може існувати. В першу чергу це стосується нафти.

5. Остаточний занепад колгоспного землеробства, і, як наслідок, важка харчова криза, що її добре відчуває населення.

В цій невеселій ситуації Москва пішла традиційним імперським шляхом мілітаризації та експансії. Всі сили імперії кинуті на збільшення воєнної могутності, бо час у неї дуже обмежений. У другій половині 80-их років, в наслідок вичерпання внутрішніх ресурсів, імперія неминуче почне відставати від зовнішнього світу і у *мілітарній площині*. А це вже смерть. Тому, поки час ще не пробив, Москва поспішає доповнити внутрішні ресурси зовнішніми, себто терміново захопити світові кладовища нафти на Близькому Сході. Успіх — це все: нафта, валюта, хліб (за нафту все

можна купити!), вирішальні світові впливи, точніше світова гегемонія, майже безмежне панування, що пригасить і внутрішній спротив. Себто — ставка життя.

Тому мідь імперії кинута сьогодні у гірську мусулманську країну, територія якої надзвичайно наблизилася Москві до жаданої Перської затоки. Немає сумніву, що на черзі — Іран. Потім, мабуть, Туреччина, Сирія, Ірак і решта держав того регіону. Але покищо Москва не здобула нафтових джерел, а втрати вже несе великі. З допомогою підступу і п'ятої колони москалі можуть увійти в мусулманські країни, але підкорити і приборкати *народи* хоч би тимчасово можна лише зруйнуванням ісламу як сили, що керує душами людей. Це не так просто зробити навіть з допомогою хемічної та бактеріологічної зброї, яку Москва не вагається застосувати в Афганістані.

З історії відомо, що війна є ферментом, який прискорює внутрішнє дозрівання режиму. Кримська війна заламала кріпацтво. Японська війна привела до значно більшого рівня політичних прав. Перша світова війна затопила династію. Тому нескінченна безперспективна війна в'єтнамського типу проти цілого ісламського світу в умовах смертельної внутрішньої хвороби може прискорити фатальні зміни, зробити їх раптовими, несподіваними. В імперії накопичилось стільки вибухових проблем, вони є такі занедбані, застарілі і глибокі, що Москва не дарма воліє краще стагнацію, ніж будь-який натяк на перетворення, на рух. Як у горах, де у відповідних умовах падіння маленького камінця раптом гримить катастрофічним величезним обвалом. Варто нагадати, що в 1916 р. Ленін уважав, що революція в Росії неможлива...

Хочу звернути увагу на одну страшну проблему, яка може стати для Московії гіршою за атомову війну. Це проблема московського шовінізму і расизму, які ніколи не набирали такого розмаху і всеосяжності і *ніколи не несли в собі такої небезпеки для самої метрополії як сьогодні*. Це питання стало таким пекучим якраз в наслідок послідовної реалізації божевільної ідеї злиття націй.

Сьогодні в Росії кожна друга родина є мішаною, і це викликає у самих росіян реакцію непоборної відрази. Московський шовінізм і расизм охоплює в цих умовах усе: від дисидента у концтаборі аж до правлячої партійної верхівки. Знаючи патологічність і безоглядність московської свідомості, можна тільки жахатись тієї тотальної руїни, у яку заведе наскрізь перемішану метрополію безтямний расистський ураган. Всі жахіття громадянської війни можуть виглядати дитячою грою на цьому безпросвітньому тлі.

І, нарешті, афганська карта борців за національне визволення — це перевірка не програм (вірних і справедливих), а готовності йти в бій і ставити на кін життя. Бо тільки така програма має шанси на реалізацію, за якою стоять люди, готові до зброї.

ГРАНІ КУЛЬТУРИ

(Закінчення, 3)

Цензурують захалявну літературу

Для молодого покоління, що вливатиметься в рух, зазначимо в дужках: покладатися на російську опозицію як на союзника мусимо стримано, вибірково і лиш до певної міри. З'явилися, наприклад, дані, що люди, які великою мірсю визначають позиції російського руху і утримують під контролею відповідні канали контактів та зв'язків, затримують і, очевидно, нищать найбільш зрілі документи українського підпілля, призначені для широкої публікації в світі*. Це ще раз підтверджує давно відстоювану нами позицію про паритетні засади у веденні роботи в контактах між обома силами, в коректуванні прикладання сил, виходячи з українських інтересів при координації спільних дій, а головне в налагодженні власних, систематично, регулярно діючих і надійних каналів зв'язку, яких би зусиль це не вимагало.

Адже практикованою цензурою й фільтрацією підпільної української літератури та матеріалів самвидаву, підписаних багатьма людьми чи окремими групами, програмних документів або звертань до президента США, Д. Картера, урядів інших країн, до ООН та світової громадськості, створюється, з однієї сторони, облудливе враження про, начебто, якісно радикальні, глибинні процеси, що нуртують в надрах російської нації, і «демократизм» її опозиції, а з другої — про пасивність, незрілість і слабкість національних рухів, з третьої — порочить зловмисну селекцію й поширення думок про другорядність національного питання та ігнорування постановки цього питання як актуальної міжнародної проблеми і, отже, консервацію існуючого стану, з одночасним наступом на розвиток національних, зокрема українських сил Опору. Такі дії в свою чергу підтверджують посилено витворюваний міт, широко пропаговану останнім часом містифікацію КГБ та пропагандивного апарату Москви, про «демократичність» імперсько-тоталітарного режиму, який начебто допускає діяльність опозиції і більш-менш свobodно терпить її. Це разом з тим сприяє альтернативним пошукам моделей суспільного буття та майбутнього державного устрою росіян зі збереженням імперської струк-

*) Підкреслення наше, — «В.Ш.».

тури і водночас результативно затушовує, маскує, ослаблює динамічне розгортання національно-визвольних процесів. Таким чином мимовільно чи свідомо, однак в силу імперських інтересів і, очевидно, традиційної російської світоглядності, частина впливової опозиції росіян, попри поставлені собі задачі, об'єктивно солідаризується з діяльністю КГБ по придушенню українських сил Опору*.

Тому новому поколінню людей, що вливатиметься в Український національно-визвольний рух, не слід плекати ілюзій щодо повної та беззастережної підтримки нашого народу зі сторони російського, а багатьох авторитетних діячів їхньої опозиції сприймати як надійних, безкомпромісових союзників. Вони надто помірковані, свідомі своїх вузько-національних інтересів прагматики. І в цьому їх біда.

Продовжимо, однак, попередні думки.

Москва, усвідомлюючи перспективу активізації науково-технічної інтелігенції та її прискореного влиття в рух, влиття, зумовленого темпами науково-технічної революції як рушійної сили сьогодення й можливого очолення усього національно-визвольного руху, колонізатор, передбачаючи й враховуючи таку зумовленість дій науково-технічної інтелігенції України, водночас з наступом на українську культуру в цілому, вживає контрзаходів і щодо цієї частини інтелігенції, намагається запобігти, неутралізувати, знекровити її власними «запобіжними» діями, а в першу чергу практикує масовий витік національних інтелектів і талантів, відрив потенційних противників імперського режиму від української основи, від атмосфери, середовища, відносин, що стимулюють включеність в Рух.

Територія і динаміка господарських процесів сприяє цьому: за межі України — на територію метрополії, а також у національні організми поневолених народів скеровано сотні тисяч українських учених, господарських керівників, службовців. Роз'єднані, ізольовані, перемішані національно, вони вже не становлять загрози, із перших днів вислання перетворюються в об'єкт посиленої асиміляції, стеження, обробки, при потребі — залякувань і шантажу, а на національних територіях таких же поневолених народів виконують функції троянського коня — асимілянта. В той же час в адміністративному та управлінському апаратах, в академічних установах, технічних закладах, на підприємствах втілюється пляномірна кадрова політика — засилля робочих місць, заповнення керівних посад прийдшим, чужородним елементом: в першу чергу, звичайно, російським на ключевих постах та представни-

*) Підкреслення наше, — «В.Ш.».

ками інших поневолених народів на другорядних. Але в абсолютно переважаючій більшості, окрім показних, ширмових посад, відповідальні пости, керівні місця, здійснення контролю, тобто усі реальні важелі влади сконцентровані в руках апробованої партійно-шовіністичної касты.

Багатомільйонна меншина — опора окупанта

Абсолютна повнота влади, здійснювана через партійну, адміністративну, господарську бюрократію, утримувана через КГБ, міліцію, армію, підтримувана п'ятою колоною — 15-мільйонним російським населенням — то стратегічна позиція й опора окупанта. Для ефективнішої реалізації своєї колоніальної політики й денационалізації українського населення на його материнській землі, в арсеналі колонізатора є й «тактичні» дійові засоби. І якщо в царині художньої творчості, мистецтва, суспільних наук тиск на націю здійснюється через фальсифікацію історії, спотворення національного духу, дискредитацію наших задач, заперечення права на суверенітет, заборону клясичної спадщини й гранично обмежений ліміт видань, то в сфері науково-технічній безпосередніми важелями насильства є багатомільйонна армія російського населення, що займає ключеві позиції в містах і мова. 90% наукових праць, технічних монографій, підручників для вузів і технікумів, словом майже всі технічні видання публікуються російською мовою. А мова — один із найважливіших компонентів культури. І на тлі селекції національного нігілізму, в царині гуманітарній, засилля російської мови в сфері технічній зводить до нуля процес технічної термінології в нашій. Разом з широко поставленим формуванням національної апатії та комплексу неповноцінності в українців і демонстрації російської зверхності як результату узурпованих позицій та становища гегемона, повний гегемонізм мови російської в сфері технічній, машинізація мови, створення алгоритмів для ЕОМ (?) і штучних мов у технічних науках виключно на базі імперської, стають потужними засобами асиміляції колоніальних народів, їх мови, в тому числі і нашої (українська з цього погляду відносно навіть у кращому стані), які з кожним роком щораз більше відстають, занепадають, а вчені, працівники наукових і технічних інститутів, тобто ті, чийм обов'язком, окрім творення цінностей, є вдосконалення, збагачення рідної мови, пошуки нових словотворень, праця над всебічним розвитком мови й зайняття належного їй місця в сузір'ї світових, досягнення рівня найрозвиненіших — ті її сини народу на вигнанні, за межами України. На їх місці — російські шовіністи, що публікуються тільки російською, збагачують тільки

російську культуру та мову, ті, що саме з метою русифікації поселені в Україні, наділені тут прерогативами влади для прискорення реалізації колонізаторської політики, тобто найреакційніша маса російських конкістадорів. А та частина українців, що залишилась в Україні й працює в її господарстві, позбавлена реальних можливостей творити національні цінності, поскільки розробка тем, діловодства, проекти, технічна документація, робота видавництва, згідно імперських інструкцій та «старань» п'ятої колонії, ведуться тільки російською мовою. Становище видавництва і пануюча в них атмосфера ще гнітючіша, пронизана духом відвертого тиску й спекулятивності: в плян видання вносяться насамперед праці росіян та повністю денационалізованого елемента, а прискорена публікація, вихід до загальноімперського й міжнародного (переважно до держав-сателітів) читача, тиражність, змушують авторів писати свої праці, як правило, імперською мовою. Таким чином процес русифікації і охоплює всі ланки науки, техніки, народного господарства України, переноситься від еліти до мас і бумерангом вертається від народних мас до верхів. Русифікаторській політиці, особливо в містах, надано тотальних форм асиміляції поневолених народів.

Народне господарство України теж розвивається за схемою колонізаторської політики виснаження. Економіка України потужна, однак темпами, а головню комплексністю розвитку, повнотою та об'ємністю функціонування ключевих галузей далеко нерівнозначна при співставленні з економікою метрополії, відстає з кількісними та якісними показниками на душу населення й носить специфічний колоніальний характер. Домінують у ній, і посилено розвиваються сировинна, видобувна, металургійна, тобто галузі економіки, що працюють на виснаження природних ресурсів. Всі інші комплексно не розвинені й найважливішими своїми компонентами залежні від постачань метрополії або далеких національних територій, границями та інфраструктурою не зв'язаних з Україною. Саме така структура господарства імперії називається «єдиним народногосподарським комплексом», тобто вже нині робиться далекоглядний приціл на повний розвал економіки (як це було скоєно з Чехо-Словаччиною в 1968-му році та після нього) у випадку здобуття Україною незалежності, ще один доказ того, що політичні цілі домінують над усіма іншими, в тому числі ігноруванням раціональних центрів ведення господарства.

Українська наука, хоч і має доволі широкий діапазон, проте в цілому периферійна за призначенням. Домінують прикладні науки з льокальним вторинним характером дослідницької праці та несамостійністю вибору задач і обмеженістю ресурсів, Українська

академія, її кадри та інституції кваліфікуються як нижчі рангом, учені та діячі науки не допускаються до самостійницьких контактів з колегами за кордоном. Статус академічних та освітніх закладів не дозволяє їм визначати принаймні автономні делегації для участі в міжнародних форумах; а обмежені і кількісно і якісно відрядження в складі імперських, принижують гідність українців, поскільки вибір, як правило, падає на росіян, що працюють в українській науці. Самі призначення кандидатів для участі на міжнародних представницьких форумах надходять з Москви і критерієм для членства в загальноімперських делегаціях є не так талант ученого, як його національність та лояльність режимові. Таким чином повна підпорядкованість, беззастережна підпорядкованість українських наукових, технічних, господарських інституцій Москві, витік українських спеціалістів — засилля росіян поставити Україну в становище більш ніж колоніальне. Україна по суті не має власної національної науки і належного числа національних кадрів у цій сфері людської діяльності, а в наслідок цього і процеси, які відбуваються в середовищі російської технічної еліти, в Україні лиш зріють. Таким чином, у силу того, що український народ — нація зріла, життєздатна, територіально велика, економічно потужна, отже при здобутті незалежності становила б реальну і особливо відчутну загрозу послаблення могутності імперії — Україну, через сукупність цих факторів, і піддається винятковому тискові, знекровленню та асиміляції нації. Офіційні статистичні дані і семизначна цифра мільйонів російських спеціалістів, що займають домінуючі позиції на всіх сходинках керівництва наукою, економікою, не кажучи про партійний, адміністративний апарат, армію, репресивні органи, — засекречені і зберігаються в таємниці, а ті, що публікуються — сфальсифіковані й мало відповідають дійсності.

Та для ілюстрації ми все таки подамо одну цифру. В розмові з автором цих заміток, начальник управління Львівського обласного КГБ, генерал Полудень — людина без сумніву добре поінформована, як аргумент «успіхів» національної політики в Україні подав цікавий статистичний факт. За його словами кількість власної української інтелігенції в Західній Україні, зокрема на Львівщині, в середині 70-их років становила 41⁰/. Повірімо цій цифрі, вважатимемо, що її не прикрашено відсотків на 5-10. Адже й без прикрас цифра разюча! Національної інтелігенції на її материнській землі ледь більше третини. І це в областях з так званим «специфічним» положенням у Галичині і місті Львові, де до національних прав, національної проблеми та українського суверенітету, як унітарної вартості — відносяться з почуттям обов'язку

перед народом й національною гідністю, на що мусить зважати навіть імперська верхівка, рахуватись з цим і створювати відповідний національний фасад! Саме тому Західню Україну й охрищено в московських кабінетах закулісним терміном «специфічна зона». Та виявляється для «фасаду» цілком достатньо цифри 41%. А є регіони на величезному просторі української території, де вже зайвий «фасад». І по всій Україні становище значно гірше, точніше — драматичніше, поскільки в Донбасі, на Харківщині, по цілому Півдні України давно обідрано навіть ці «фасадні» прикраси. Таким чином, сукупність названих і ще ряд неокреслених тут причин, гальмують процеси, що нуртують серед української інтелігенції.

Для Росії сьогодні таке динамічне пробудження закономірне. всередині партійні течії і тертя, розходження в світоглядності та оцінках напрямків зовнішньої і внутрішньої політики, корпоративна солідарність і корпоративне суперництво, більша свобода дій і ще багато інших чинників створюють гегемонію і широкі можливості. І все ж ці процеси, що, як ми бачили, мають місце в середовищі російської еліти, спостерігаються в Україні. Без сумніву, процеси покищо не яскраво виражені і носять характер лише тенденцій, бродіння. Але продиктовані науково-технічним прогресом, вони неминуче активно розвиватимуться та ширитимуться у нас, в Україні. І, не працювати в тому напрямку, означало б звужувати можливості українського визвольного руху, не приймати до уваги об'єктивні закономірності поступу, нехтувати появою нових потужних векторів у наших силах. Те, що відновлено на початку 60-их років в нинішньому варіанті, продовжено і вдосконалено в наступні роки переважно гуманістами, фахівцями суспільних наук — все це в союзі з гуманітаріями, як органічне ціле нації, продовжить, скріпить, якісно видозмінить і розширить до масових масштабів науково-технічна інтелігенція. Нині настає її ера і вже нині вона отримує у спадок широке поле діяльності, розгорнутий, але покищо не до кінця сформований рух. Слово за ними, як його лідерами, його рушійною силою.

Унітарний феномен української душі

Якщо в Україні активізація Сил Опору, зокрема в середовищі науково-технічної інтелігенції покищо лиш у зародковій стадії консолідації, а загальноукраїнська координованість дій опозиції носить форми тенденцій і пошуків ймовірних напрямків та структур, то в царині духу, в наслідок науково-технічного прогресу і породжених ним явищ, а саме: посилення відцентрових стремління поневолених народів, зумовленої прогресом девальвації комуніс-

тичних вартостей, глибоким розчаруванням мас практичним способом життя і швидко прогресуючого, проникаючого в усі верстви суспільства усвідомлення неприродності нав'язаного народам характеру буття і зумовленої цими та ще низкою факторів напіввідкритої обструкції комуністичних каналів та норм значною частиною населення, особливо молоддю, а, отже, закономірного в таких умовах відносного безсилля офіційної пропаганди, закономірного вакууму і такою ж закономірною потребою його заповнення — в наслідок цих причин — наслідкових зв'язків, суспільство бродить і поряд з пошуками якісно нових цінностей, досконаліших моделей буття та продиктованих ним потреб, осмислення новітніх філософських і соціологічних систем, потребою самовиявлення авангардними напрямками мистецтва в царині духу, панує динамічне, охоплює всі нації і всі страти суспільства ширення релігій, повернення до Бога, стихійне відродження українських обрядів, звичаїв, традицій. Після терору над церквою в 30-40-ві роки й повного, здавалось би, запустіння та остаточної перемоги большевицького режиму над вірою та Церквою, вибуховий злет і динамічне відродження цієї духовності в умовах неослабно триваючого тиску особливо відрadne.

Коли говорити про Україну, то в нас це явище стало вже нормою і його справжній Ренесанс свідчить насамперед про унітарний феномен української душі, про її своєрідність, органічну потребу Бога, унікальної психіки. Воно водночас і доказ незнищимости національного духу, українського індивідуалізму, генетичної відособлености, неохоти до чужинця, і до нав'язаного змісту буття. Це також стихійна, підсвідома й свідомо форма протесту з однієї сторони і показник слабнучих можливостей режиму в контролі над духовністю народу (народів) — з другої. Тому в масі віруючих — будь-яких ісповідань віри — маємо чи не найвірнішого союзника. Нація і Віра — поняття нерозривні. Втілення цілісної єдности цих понять визначалось протягом тисячоліть в історичній давності спільноти, в твердій сталості українського національного характеру, в безболісному переході та в глибокій духовній спорідненості, навіть в певній спадкоємності між українським язичництвом та християнством, у привнесенні в християнство національної своєрідности українського обряду та звичаїв, в національному житті двох в сутності й першоосновах неподільних та єдинопастирських, домінуючих в нації Великих Церков — Української Католицької Церкви і Православ'я. Сприяти поширенню цих Віросповідань, аналізувати їх діяльність, брати під захист — священний обов'язок усіх Сил Опору.

Положення і дія Українських Церков

Правда, Православна Церква, що функціонує нині на території України, помимо прямого підпорядкування Московській Патріярхії, навіть помимо протилежних і непримиренних засад між нею та комуністичною ідеологією, іде в фарватері імперської державної політики Москви. За традицією російської історії, Церква строго підпорядкована інтересам держави і в спілці з нею переслідують одну ціль: великодержавність, панрусизм, стремління до світової гегемонії. З цих інтересів Україна позбавлена права на національне духовенство та Українську Церковну Ієрархію. Тому лише вихід Української Православної Церкви з-під юрисдикції московської Патріярхії, а згодом повернення з-за кордону та переселення в Київ Престолу Української Автокефальної Православної Церкви на чолі з її Ієрархом — поверне російську Церкву до істинного її призначення, а Українській Церкві надасть національної сукупності і згладить нині існуючі цілком закономірні колізії між обома Церквами.

Українська Католицька Церква — це, без сумніву, наша національна Святиня, що витворила нетлінні національні цінності й зберегла нас, як націю, в найповнішому вимірі цього терміну. Але УКЦ не тільки феноменальне явище національної духовости. Вона — своєрідне велике відгалуження Всесвітньої Католицької Церкви. Своім поступом, далекоглядною перебудовою та історичним наближенням до народу, вона стала взірцем, праобразом багатьох реформ у сучасних процесах Католицької Церкви. А як втілення духовної самобутности народу, УКЦ протягом століть була бастионом його самобутности, захисником національних інтересів та Апостолом нашої Суверенности на світових перехрестях політичних інтересів, особливо в новітні часи, в епоху діяльності Митрополита Шептицького та Кардинала Сліпого. І саме Апостольство Віри і національних інтересів, і непорушна єдність з народом явились причиною лютої ненависти, нетерпимости і віроломної, підступної спроби повного знищення УКЦ московськими імперськими душителями всього істинно національного.

Вже три десятиліття УКЦ живе в підпіллі, діє в катакомбах, як в роки Нерона. З винесеним смертним вироком, піддана неймовірним гонінням та масовому теророві над духовенством, Церква, звичайно, не має давньої потужности, та знищити її окупант безсилий. «Смертю смерть поправ». Вона живе й в кожній парохії має своїх віруючих. Богослужіння, прийняття Святих Тайн відбуваються нелегально, в довірених приватних мешканнях по се-

лах і містах. Так триває протягом трьох десятиліть. І тільки в останні декілька років, в наслідок внутрішньої політичної ситуації, в силу жертвості священників УКЦ та одночасної підтримки населення, що виливалося в стихійні заворушення багатьох сіл, або окремих громад, об'єднаних в парохії, в поодиноких селах Західної України відправляються легальні Богослуження в храмах. Літургії відбуваються в храмах закритих, офіційно не функціонуючих через «нестачу» духовенства православного віросповідання, але збережених населенням від руїн, підпалів чи інших подібних злочинів, проведених у період плюндрувань церковних храмів бандитськими групами за наказом партійних центрів, кримінальними шайками, спровокованими до цієї «роботи» оперативними відділами політичної жандармерії як форми спокутування попередніх злочинів, або доручення цієї «роботи» запобігливим коляборантам — отим «геростратам» ХХ стол. — за винагороду, привілеї, кар'єру, трактованих колонізатором як союзників і співучасників у нищенні українських святинь, обрядів, традицій, культурних цінностей.

Для руйнування церков, костелів, синагог, в арсеналі колонізатора маса засобів — від прямого знищення пожежею до перетворення їх на склади чи виробничі приміщення. Проте частина храмів в селах покищо збережена, а здобута можливість напівлегальних Богослужень і неповного, по суті лиш фактичного явочного виходу УКЦ з підпілля, пояснюється рядом факторів. Це — насамперед зумовлена впливом світових процесів — зміна внутріімперської і зовнішньої обстановки, вимушений відступ режиму на користь нашої Церкви: *це також виняткова стійкість, жертвна посвята пастирів УКЦ, які разом з віруючими понад третину століття по-мученицьки, немов перші християни, несуть і зберігають національну Віру**.

На можливість часткового виходу УКЦ з підпілля мала безсумнівний вплив діяльність українських Сил Опору останнього десятиліття і тривала стихія народної протидії політиці руйнації Віри й Церкви як одного із засобів денаціоналізації. Це — також великий авторитет українського духовенства, його органічна єдність з народом, готовість віддати себе в ім'я збереження національної Духовости, праобразом і символом якої став Його Святість Патріарх Київсько-Галицького Патріархату Кардинал Йосиф Сліпий та Клір УКЦ. *Широка діяльність Кліру та самовіддана праця нашої еміграції за кордоном на захист Церкви, допомогли їй вистояти й зберегтися в найважчі роки*. Усе це разом*

*) Тут і далі підкреслення наші — Ред. »В.Ш.«.

узятє спричинилось до появи окремих національних парохій УКЦ. Але одним із найважливіших чинників цього є глибокі зміни загальної політичної ситуації в імперії, атмосфери суспільного збудження, наростаюча громадська активність населення та вплив на нього зарубіжних засобів масової інформації — з однієї сторони, і поступове втрачання позицій партійно-бюрократичною кастою — з другої, а з третьої — глибоке усвідомлення Заходом власної небезпеки з боку агресивного тоталітарного режиму і пов'язаний з цим дійовіший тиск на нього світової громадськості, результатом чого стала ледь відчутніша обмеженість свавілля репресивним апаратом імперії, намагання діяти скрито (що при більш широких контактах зі світом не завжди вдається) й повне лявірування, пошуки підступніших нюансів у тактиці — від традиційних, випробуваних кампаній широких репресій, до гри в «законність», в «правові принципи» перед Заходом, у тому числі правові норми поведінки, зафіксовані заключним актом, підписаним у Гельсінках [...]*

Звичайно, слід бути готовими до дальших жертв, до репресій — Москва не захоче миритись з відчутним послабленням своїх імперських позицій. Давня, стратегічно важлива ціль задушити Церкву не реалізована, а хто краще як не Москва і без сумнівів по-своєму оцінює безмежну відданість Богові та безприкладне служіння народові діячів УКЦ? Хто, як не Москва розуміє небезпеку для себе, закладену в цілісності інтересів, в органічній єдності нації та Церкви, в спільній боротьбі за життя народу та Віри, в збереженні нинішніх цінностей, національного духу. І саме тому Москва з лютою ненавистю прагне задушити, знищити Церкву, фальсифікує її діяльність, не припиняє гонінь, погромів, цькувань, проводила, проводить і проводитиме жорстоку війну з УКЦ. Та Церква живе і на порозі нового високого відродження, а рішучий її крок, навіть жертви, в сприятливі історичні моменти, в періоди народного збудження приносять не згасання, а життя, ріст, піднесення і мають виняткову вартість, бо наближають нас до Великої Меті.

Поміч українському єврейству

Однією з найважливіших задач і засад — як цільності проблеми національної, як глибокої органічної, цілеспрямованої солідарності двох близьких духом, історичною долею та тісно пов'язаних історичними зв'язками народів, що тривалий час, особливо нині,

*) Пропускаємо у тому місці частину тексту з практичними по суті сугестіями — Редакція «В.Ш.».

по-злочинному затиснуті леґтатами етноциду, однією з найважливіших задач українського визвольного руху і всіх національних сил була й залишатиметься на наступні роки боротьба за відновлення на території України єврейських храмів-синагог, зосередження зусиль і активна праця на відродження в повному обсязі національно-культурного життя українських євреїв.

Українське єврейство, як невід'ємна та органічна клітина єврейської нації — велика цілина, самостійно-своєрідна і духовно потужна одиниця в організмі України, згідно з українським державним правом отримала гарантії на власне національно-суспільне життя й насамперед функціонуючі громади та об'єднуючі їх синагоги, право на пресу та видавництва мовою іврита-їдиш, засоби інформації, освітні заклади, право на внутрішнє самоуправління та автономні військові загони й, без сумніву, гарантоване право на реальні можливості вільного вибору громадянства, виїзду на землю батьків і функціонування на ній ізраїльських організацій, або господарства.

Проте куцо обмежені імперським «правопорядком» на всі території, а в Україні як елементарній адміністративній одиниці імперії зокрема, євреї навіть більшою мірою ніж інші поневолені народи позбавлені національних прав, зроблені об'єктом постійної насильницької асиміляції, а в останні десятиліття, у зв'язку з імперськими інтересами на Близькому Сході і крахом московської політики в цьому регіоні, українські євреї стали об'єктом шаленої антисемітської кампанії, як відгалуження глобальної антиізраїльської стратегії Москви. Імперськими засобами інформації приведено в рух механізм безпрецедентного розгулу, неподобства, розгорнуто тотальну кампанію зоологічного антисемітизму, цькувань, нападок. Цинічна пропаганда й масове поширення наклепів, злоби, ненависти ведуться усіма наявними каналами й на всіх суспільних щаблях. Але преса і видавництва, радіо і телебачення, з огляду на світову громадську думку, примушені обмежуватися повними гебельсівськими «прийомами чорної пропаганди», запущеної на повну потужність і без елементарних норм моралі. Її джерела, її механізм передачі чуток працює за принципом «все средства хороші» й, не гребуючи наймерзеннішими прийомами, виливає потоки бруду, котрі ошельмовують євреїв. В аналогічному становищі опинилась хіба ОУН та активно діюча українська еміграція за кордоном. Виплеснутий з «чорного ходу» бруд смакується палким до нього російським обивателем на національних територіях інших народів, підігріває успадковане генетично «бей жидов — спасай Рассею» й передані історичною традицією погромницькі настрої п'ятої колонії, заражаючи ними і місцеве населення, мас-

куючи цим справжніх колонізаторів, дійсних винуватців матеріальних скрут і важкого становища мас — намагаються перетворити євреїв в об'єкт «глузлення, злоби і спускання пари» з перегрітого котла.

Антисемітизм — небезпечний комплекс нижчевартости, стан злобної психопатології російського міщанина-шовініста будь-якого рангу. Спосіб мислення люмпена та кримінального елементу — явище масове й вимагає рішучої принципової відсічі, викриття та знешкодження. А українське єврейство — наш давній і надійний політичний союзник. Не вдаватимемось до історичних аналогій типу ідеї про Україно-Юдею, чи політичну єдність і спільну боротьбу проти окупанта періоду нашої державности, дослідження українсько-єврейських зв'язків і союзів минулого. Сьогодні є інша політична ситуація: єврейський народ відродив свою державність, а перед нами ще тернистий шлях до її відродження.

Але становище євреїв імперії вимагає нашої допомоги, захисту їх і спільної праці. Адже по-російськи грубий тиск на єврейство, гранично обмежений ценз, а по суті заборона на освіту, аналогічні заборони на більшість посад, цькування кожного, хто відкрито й з гордістю називає себе євреєм.

Єврейське питання — невід'ємна частина національної проблеми в імперії, в тому числі української, і широка включеність цього питання в програму дій української опозиції, з зосередженням зусиль нарівні зусиль по нашій проблемі — одна з найважливіших задач українського визвольного руху. І саме рівень постановки та міра осмислення цієї проблеми свідчатиме про зрілість та розмах українських визвольних змагань. Захист прав єврейського народу України, боротьба за розвиток його національної культури й повернення євреям мови у пресі, видавництвах, освітніх закладах, найважливішого і найнеобхіднішого елементу національної культури, сприяння та заключення переходу єврейських російськомовних діячів культури в сферу рідної або української, вимоги поновлення на території України усіх функціонуючих раніш синagog, єврейських освітніх закладів, газет, журналів, боротьба за прийняття законодавчого акту на право подвійного громадянства і право на вільний виїзд в Ізраїль — той мінімальний комплекс елементів єврейської національної проблеми в Україні, які вимагають щоденної уваги, цілеспрямованої праці і які в спільній з євреями боротьбі за відродження національно-суспільного життя сприймалися рухом у минулих роках і залишаються актуальною та невід'ємною часткою високої, зрілої відповідальности кожного українця за долю нашої нації.

Зрадники і коляборанти

Тотальному веденню пропаганди, умілому використанню місцевих компрадорських сил для зміцнення своїх позицій, утвердження імперської влади, камуфляжу колонізаторської політики русифікації та одурманення, присипання мас з допомогою зграї коляборантів усіх мастей, московський імперський режим надавав і надає виняткового значення, приділяє пильну увагу. З цієї метою на місцях розбудовано широко розгалужену систему пропаганди, а в комплексі механізмів пропагандистського наступу цілеспрямовано й результативно використовується нечисленний, проте спонукуваний до активної співпраці пропагандистською та кагебістською службами банда завербованих коляборантів. В історії боротьби українського народу за незалежність, не зважаючи на тривалість колоніального статусу, зрада національних інтересів, запродавство й співпраця з окупантом не мають установлених традицій (хоч подібні приклади, в державних і великодержавних націях в критичні для них моменти історії, мають місце доволі часто). І лише в найновіший большевицький період нашої історії вербовка зрадників із середовища національної інтелігенції, залучення їх до боротьби з українськими визвольними силами, діючим підпіллям та опозиційно настроєними діячами культури, доручення їм фальсифікації української історії, діяльності Церкви і партій, спотворення задач і цілей Сил Опору, ошельмування діячів національно-визвольного руху — все це разом узятє є більш-менш звичним явищем нашого суспільства.

Зрада, як виняток, траплялася і раніше, однак лиш Галан став «фундатором» цієї «школи» ганьби, її найтиповішим представником. Український Юда залишив по собі на національній ниві отруйне сім'я виродків — «мікрогаланівців», різних Мельничуків, Цюхів, Кичків, Мигалів і т. п. А Мигаль — типовий представник зграї люмпенів-квіслінгів. І наскільки жалюгідна природа цього ксрчмаря-алкоголіка, дегенерата і коляборанта свідчить такий факт. На початку 60-их років він, у складі бригади подібних собі, був доставлений в один із мордовських концтаборів із завданням обробляти українських політичних в'язнів, добиватись від них «покаянь», осуду своєї підпільної діяльності й ренегатства. Коли ж на імprovізовану сцену в їдальні, з якої виступала «бригада агітаторів-квіслінгів», піднялась група наших політв'язнів, то Мигаль, думаючи, що його каратимуть за зраду та брудні й нікчемні опуси в пресі, налякався так, що почав лементувати: «Браття — я свій, я — свій, це мене москалі, комуністи привезли сюди і зму-

шують виступати проти України, проти вас». А коли впевнився, що йому не загрожує фізична кара, знову зробився самим собою — нищим зрадником і знахабнів до крайности. Природа цього гатунку гадюк однакова і можна б ігнорувати їхню брудну роботу, якби не інспіровані партійними центрами та службами КГБ кампанії грубих нападок, цькувань Сил Опору, не викликали репресій. А те, що виповзання із кротячих нор цих дегенератів знову почастишало, набрало розмаху, кампаній, керованих найвищими пропагандистськими інстанціями, насамперед свідчить про активізацію національно-визвольної боротьби, та про народжування потужності Сил Опору, а головню про стихійну підтримку і зацікавленість цими проблемами широких мас населення.

В останнє десятиліття, в наслідок зумовленого рядом факторів, в замітках уже перелислених, бродіння суспільства і продиктованого бродіння широкого зацікавлення активних верств суспільства нуртуючими в ньому щораз динамічнішими процесами, а також потребами об'єктивної інформації про існуючі процеси і впливу західніх джерел інформації, зокрема «Радіо Свобода», в межах цілої імперії і насамперед в Україні виник добре відчутний вакуум через несприймання комуністичної ідеології, та недовір'я до засобів інформації і пропаганди. І режим, намагаючись недопустити заповнення цього вакууму із джерел Самвидаву (отже ще більшого його поширення, стимуляції, розвитку) та пересилань західніх радіостанцій, імперська пропагандистська машина, коли говорити про сферу національних проблем імперії, для боротьби з визвольним рухом, мобілізує в першу чергу українських коляборантів. Їхнє слово «авторитетніше» в такій боротьбі, хоч колонізатор першочерговим своїм завданням вважає замовчування діяльності й активних дій Сил Опору, поскільки будь-яка інформація з даної проблематики стимулює зацікавлення до національного питання, а сила його притягання надзвичайно велика, являючи субстанціальність людини. І саме з метою замовчати, скрити масштаби визвольних процесів, репресивний апарат режиму фабрикує великій кількості учасників руху, як правило маловідомих громадськості, побутові кримінальні справи, ховаючи їх в кримінальних концтаборах. Ця практика набирає широкого застосування в останні роки.

В умовах масового лицемірства вартість офіційного слова девальвована до гранично можливого мінімуму, і словесна еквілібристика колонізатора та його місцевих квіслінгів не являє небезпеки чи загрози Силам Опору з погляду переконань, затихання національного патріотизму, зміни світоглядности на користь окупанта. Адже абсолютна більшість читаючого громадянства, що цікавиться цими проблемами, здатні осмислити, розібратися в сутності пи-

тань й визначити на чийй стороні справедливість, зайняти об'єктивну внутрішню позицію. Тому публікації робіт, напр., Євдокименка, Римаренка, Чередниченка, Даниленка і т. п., хоч в принципі менше шкідливі від газетного чи іншого бруду, не спроможні «заповнити» існуючого вакууму, поскільки роботи й не якісні і в той же час псевдонаукові, наскізь фальшиві, нашіпковані тією ж словесною еквілібристикою і лайкою як аргументом, словом «докази» за «логікою» відомого російського героя: «Етого не может быть, так как ето быть не может». Але кощунство коляборантів типу Галана з компанією «спадкоємців», всяких Мельничуків, Мигалів, Кичків, Цьохів (чого варті одні тільки прізвища), Дмитруків і т. д., чекає від нас безпощадної відсічі громовим словом. В першу чергу тому, що осквернення святинь, кощунство дегенератів, запродавство, ошельмування українських патріотів не повинно залишитись без відповіді, й вимагає викриття.

Подруге, викриття, розповсюдження такої літератури Самвидавом, а також трансляцією українською редакцією радіо «Свобода» (в Україні рідко знайдеться родина, особливо інтелігентська, яка б не слухала цих пересилань), зупиняючи від цих кроків діячів національної культури, сприятиме водночас широкому зацікавленню національно-визвольним рухом усіх верств українського населення, а значною його частиною й зайняття активної позиції.

Потрете, викриття, як один із засобів дій Сил Опору, або викликати ще ширшу реакцію імперського пропагандистського апарату та коляборантів і, отже, розбуджуватиме маси і ламатиме інертність мас, стимулюватиме заангажованість в національних інтересах, сприятиме поляризації сил, і, отже, викриття стане одним із каталізаторів росту активно діючої опозиції, або імперська адміністрація продовжуватиме дотеперішню практику замовчування пекучих національних проблем і наявності Сил Опору і, таким чином, ініціатива належатиме діючій опозиції, домінуватимуть і розповсюджуватимуться стихійно народом, як це було з популярною книжкою Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація», матеріали Самвидаву, а існуючий вакуум ще більше посилюватиметься і разом з тим заповнюватиметься інформацією Сил Опору, пересиланнями радіо «Свобода» та іншими середниками, що в кінцевому рахунку матиме аналогічні і навіть випереджаючі результати. Ось це нюанси даного питання.

Щораз частіше залучення до публікацій опусів з українських проблем росіян, перенесення значної частки цієї «чорнової роботи» в Москву і занесення публіцистики на загальноімперський кін, говорить само за себе. Це переконливий аргумент про потуж-

ну силу українського Опору і доказ, що Москва сприймає його дуже серйозно, виробляючи стратегію боротьби з ним безпосередньо в своєму центрі. Це також показовий факт про намагання настроїти російського обивателя проти українців, як це зроблено з євреями, нагадати шовіністично настроєному міщанинові про «ломність» і відродити ледь пригасле українофобство. Але це і переконливий доказ того, що українське питання знову набирає міжнародної ваги, знову стає актуальною міжнародною проблемою. Імперський режим не до кінця довіряє і провіреном коляборантам будь-якого рангу та спеціалізації. «Письменників», «журналістів», «публіцистів», «істориків» українців не допускають до важливих документальних джерел, захоплених архівів та слідчих справ, що мають відношення до українського питання та національно-визвольного руху — як минулого так і сьогодення. А вхід на кухню, де вариться методологія боротьби з рухом, заборонено повністю. І поява К. Дмитрука як автора книг, дискредитуючі наші змагання за незалежність та діяльність української Церкви, вельми показова. Його вихід на публіку (а він не один) свідчить про недовір'я до місцевих кадрів, їх «прорахунки» (цілком можливо свідомі) у цій «складній і важливій» роботі, а головне про помітне зменшення кількості тих «кадрів». Тому перехід Дзюби до тієї зграї — дарунок долі, помітний здобуток окупанта. А. К. Дмитрук — псевдо кадрового кагебіста-оперативника, полковника імперської служби безпеки, не українця за походженням, проте «спеціаліста» з українського питання — Кліма Гальського, який давно керував оперативною і так званою профілактичною роботою по боротьбі з підпіллям (автор цих заміток «мав честь» багато разів розмовляти з ним і бути ним арештованим і вже як в'язень протистояти його ж тискові), на совісті якого життя і долі сотень, а повніше тисяч найдіяльніших українських патріотів і діячів Церкви. Тож його книги є продовженням його роботи і діяльності, і не потребують спростування. Вистачить знати «хто є хто» як автор публікацій.

Переселення і змішування населення

Міграція, асиміляція еліти, витік талантів, викрадення інтелектів, засилля російським елементом українських міст, масовий примусово нав'язану русифікацію українців, почавши від шкіл та побуту і закінчуючи вищими навчальними закладами, академічними установами, підприємствами, адміністративними інституціями, ми відносили до одного із стратегічних напрямків колонізаторської політики Москви на території України, націленої на знекровлення нації і знищення української культури. Ще одним

відгалуженням імперської політики етноциду й безкровного убивства є переселення і зміщування багатомільйонних різнонаціональних мас на чужорідній їм території. Депортація і вимушені переїзди, нав'язана міграція поневоленням народам як метод їх утихомирення, а також засіб освоєння цими переселенцями нових земель, також завойованих і не заселених, або заселених ворожими окупантові народами — це винахід комуністичного режиму. Практика ця давно відома, але тотальних форм реалізації їй надано лиш у XX-му столітті і лише тоталітарними режимами — російським комуністичним і німецьким фашистським. Та якщо практика нацистського режиму дістала належний розголос і гідну оцінку людства, то убивство націй московським імперським режимом, започатковане в 30-ті роки, триває понині, а суверенні народи Землі, замість осуду, ізоляції, бойкоту режиму й захисту вимираючих народів, ведуть із злочинцем, як з «почесним партнером», переговори на міжнародних форумах, підтримують дипломатичні стосунки, підписують спільні угоди, які для Москви мають значення лиш «клаптика паперу» при виконанні взятих зобов'язань. Так з внутрішнім, державним правом, декларованим лиш на папері, так із міжнародним правом. Бути рабом — ганьба для нас; та хіба не ганьба для світової співдружності націй, що одна із них — українська — 50-ти мільйонна нація, з територією Франції (навіть і в сучасних, наполовину анексованих окупантом границях), з потужним творчим та економічним потенціалом, з рівновеликою, рівнозначною їй по давності, розвитку і масштабності культурою — хіба не ганьба, що ця велика й давня нація в світовій піраміді міжнародних відносин, національної свободи, права на суверенітет і права на життя поставлена на рівень малого африканського племені й винищується немов у середні віки. Дивна пасивність — адже аналогічні становища, така ж доля чекає в майбутньому й інші ще суверенні народи Європи; тож дивно, що лідери Заходу — США, Франції, Англії, ФРН, держав Європи та Об'єднані Нації — вдаються до пасивного стримування, замість динамічної, ініціативної політики тиску, одним із засобів якого було б включення українського питання в сферу міжнародних відносин і постановки на міжнародних форумах, зокрема на порядок денний Генеральної Асамблеї ООН.

Для України історично вимушене вигнання українців з рідної землі почалося з підступного розгрому Запорізької Січі й ліквідації нашої автономії. А використовуючи спільність релігії, близькість мови, вищий рівень культури, освіти та розвитку економіки, але підпорядкований характер відносин між двома націями — українською і російською — і статус колонії, Москва перетворила

Україну не тільки в столітнього широкого постачальника духовенства, мистців, діячів культури та освіти, середньої ланки чиновників державного та адміністративного апарату як метрополії так і на новозавойованих територіях — Україну перетворюють і в постачальника колоністів для освоєння цих земель. А вже в другій половині XIX-го століття і на початку XX-го, політиці широких переселень царський уряд надав інтенсивного характеру. І саме в ті десятиліття започатковано політику масових переселень і усвідомлена роль та значення етноциду в зміцненні імперії шляхом знищення коріння націй — асиміляції народу. Таким чином уже з того періоду — періоду інтенсивного розвитку економіки царської Росії — об'єктом цілеспрямованої асиміляції стають народні маси. І хоч в останню епоху царизму нав'язана Україні міграція не загрожувала життю нації, поскільки переселення були і відносно малочисельними і не частими, а швидкий демографічний приріст перекривав втрати. Окрім того, місце вибулого населення не займали колоністи росіяни, кількість яких на території України в той період порівняно не велика. Питання господарського перевороту та стабілізації режиму в період так званої колективізації, індустріалізації та перших п'ятирічок, тобто в кінці 20-их — початку 30-их років, частому переміщенню населення надало загрозливого й погромницького характеру і останній період, а особливо в останні десятиліття, практику масових переміщень возведено в ранг однієї з найважливіших проблем державної політики Москви.

Після штучно створеного голоду, в результаті якого загинуло 6-10 мільйонів українців, реалізується також багатомільйонна депортація українців: з Кубані виселено майже все українське населення, абсолютна більшість областей України стає об'єктом переміщення так званого куркульства, що становило від 10 до 20% населення українських сіл. Свідоме поєднання прямого геноциду, широких репресій і масових переміщень українців за межі України стає нормою поведінки тоталітарного режиму. Для сучасних поколінь, для більшості з нас (в силу мовчання мертвих і страху, отже теж мовчання, живих) геноцид, репресії, депортація — лиш малозначущі, абстрактні слова, та за ними мільйони й мільйони людських трагедій, мільйони безбатченків або агресивних яничарів, а це вже трагедія нації, розп'яття України. Людству добре відомі страхіття гітлерівських концтаборів, терор, умови примусової рабської праці. Московський тоталітарний режим в 30-40-ві роки знищив людей на десятків мільйонів більше. І тільки неймовірна скритість машини терору, безпощадні репресії, аж до розстрілів, за спроби викриття усіх злочинів, маскування їх пропа-

гандистським гаслом, відвертання уваги молодих поколінь від справжньої сутності большевицької диктатури, психологія страху поколінь старших дозволяє тоталітарному режимові замітати сліди і коїти нові злочинства — винищувати нації.

А концтабори 30-40-их років — це майже поголовна смерть від дистрофії та виснаження працею. Не важить і скільки трагедій уміщують тільки слова Біломорка, Магадан, Колима, Норильськ, Комсомольськ-на-Амурі, Воркута, Тайшет. А таких російських «бухенвальдів» тисячі. І ще тисячі українських сіл є печаттю смерті — чорними знаменами на хатах і дзвіницях сіл повністю вимерлих від голоду, штучно витвореного за відмову вступати в колгоспи. А ще сотки міст і містечок з тисячами замучених жертв: у Вінниці десятки тисяч замордованих в 1937-39 рр., у Львові понад 5000 в'язнів замучених в травні-червні 1941 р., у Самборі понад 1100 осіб, в Добромилі живцем скинуто в шахту кілька сотень в'язнів, в Дрогобичі замордовано понад тисячу, в Ковелі біля 2000, в Бережанах около 350, в Золочеві 750, навіть у малому Комарні замордовано 25 чоловік. Крім того в червні 1941 р. НКВД вимордувало повністю чи частинно в'язнів в Тернополі, Чорткові, Бердичеві, Умані, Луцьку, Станіславові, Стрию й інших містах України.

І в кожному місці трагедій замучено чоловіків і жінок, селян, інтелігенцію, духовенство. І майже всюди жертвам виривали нігті, живцем вирізали язика, носи, вуха, статеві органи, в священні жіночі лона встромляли довгі російські штики, жінкам і чоловікам колючим дротом зв'язували руки та ноги й обливали бензиною, запалювали живі смолоскипи. Це при втечі від німців. Воювати з таким же загарбником, без помічі союзників, сил не було та на масові мордування їм вистачало. Москва не мала надії, що повернеться знов й тому нищила все українське, в першу чергу найцінніше — українських патріотів. Це до війни і в роки війни. І навіть у післявоєнний період, вже в ранзі переможця й не відчуваючи прямої загрози, колонізатор відновив не менш жахливий терор у західніх областях України. Сьогодні про голод, геноцид, репресії, терор і депортацію мільйонів українців за межі України наша молодь майже не знає, а викриття цих фактів української історії імперський режим називає антирадянською пропагандою, націоналістичною діяльністю, наклепами на національну політику партії і т. д. і т. п. Безперечно з позиції сили, без користи і з наміром закамуфлювати діяльність минулих років і продовжити її оновленими засобами в сьогоденні, геноцид і переміщення людей можна назвати й наклепами українських націоналістів на комуністичний лад, проте це була продумана й

цілеспрямована стратегія Москви й фізичне винищення мільйонів найбільш освічених, ініціативних і діяльних людей з усіх верств українського населення. Політика, метою якої було задушити національні сили та розквіт української культури, виявлені, відроджені і потужно вирощені, об'єднані нашою державністю.

Однак Москва саме для посилення колоніального ярма, економічної експлуатації, людських і природних ресурсів, з політичною метою відтворення оптимального варіанту, із котла для зменшування і денаціоналізації поневолених народів підпорядковувала ці процеси, прискореними темпами формує їх, визначивши їм домінуючу, глобальну політичну ціль гегемона. Саме з метою розчинення націй та поглинення їх російською, здійснюється плянове переміщення народів, розвивається нерозвинені регіони імперії, а їх освоєння повинні забезпечувати і обґрунтовувати залюднення цих регіонів неросійським населенням. Українська діаспора імперії — це засилля російських шкіл з мовою викладання панівної нації для всіх груп, це диктат російських законів, відносин, нетерпимости до національних проявів українського патріотизму та нашого способу життя, а в результаті повна асиміляція рис в другому поколінні і майже повна в першому. Це втрата реального права повернення в Україну в наслідок втрати житла, місця праці, прописки в містах, втрати становища в суспільстві, соціальних зв'язків і т. д. Утворений таким способом демографічний вакуум на етнічних територіях поневолених націй наповнюється в першу чергу шовіністичними елементами російського населення й частки емігрантами інших народів, але найбільш чужорідними, по національному характері, культурі, духу, себто тих, які неспроможні влитись в українське національне життя. Таким чином створюється система, в якій українці стають русифікаторами казахів, узбеків, азербайджанців чи прибалтійців, а латиші, таджиків, чуваші чи мордва асимілюють українців. Але над усіма панує, усіх пригнічує російський шовініст.

Форсована реалізація політики етноциду поставила народи в катастрофічне становище. Так сьогоднішня кількість українців приблизно рівна їх численності на початку століття. В той же час кількість росіян в аналогічних «рівноправних» начебто умовах колективізації, репресій тридцятих років, рівної участі у війні і т. д. виросла в співставленні до чисельности початку століття вдвоє. Таких цифр навмисної і цілеспрямованої практики етноциду маса. За офіційними даними, у 70-ті роки кількість міграційних переміщень сягає 10 мільйонів в рік. Допустимо, що вона не занижена й відображає дійсний стан речей. Отже, якщо взяти пропорційну до кількості населення України п'яту частку, то

цифра становитиме два мільйони переміщень. А коли з цих двох мільйонів виділити лише п'яту — без сумніву занижену частину — на міграцію за межі України, то виселення українців річно становить 400,000 — майже півмільйона чоловік. Хіба не трагічна статистика для росту української нації і розквіту її культури?

Адже людність, що становить різну величину переселенців, у півмільйона виключно українського походження, в переважаючій більшості, що, здобувши освіту, не встигла залишити на рідній землі свій слід, самовиявитись. Таємні інструкції до так званих »організованих наборів«, »комсомольських путівок«, методів обробки солдатів, що закінчують дійсну військову службу (з наповненнями залишитись на понадстрокову, або поїхати туди і туди), вербовок, скерувань на працю після закінчення вузів і технікумів, наказують переміщати за межі України тільки молодь українську і молодь не асимільовану, національно свідому. І вивозять дівчат і юнаків від 17 до 25-30 років — найвищу цінність народу, основу демографічного відтворення нації, основу, що носить у собі потенціал творчих можливостей. За межами України і перше і друге для України втрачається безслідно і назавжди.

Трагічна об'єктивність поданих вище висновків підтверджується ще довгим рядом факторів. За нестачею місця подамо лише окремі з них. За тими ж офіційними, без максимально занижених з політичних міркувань даними, кількість росіян на території України збільшується за десятиліття (від перепису до перепису) приблизно на 2 мільйони чоловік, тобто 200,000 річно. Осідаючи в абсолютній більшості по містах і, як правило, не стихійно (хоч мають місце і не організовані переїзди), а теж організованими наборами, стають колоністами по партійних і адміністративних скеруваннях. Завдяки цим документам, вони без перешкод прописуються, займають партійні, адміністративні, наукові, технічні пости чи службові посади, робочі місця, позачергово забезпечуються житловою площею. При чому посади, робочі місця і мешкання елітарні, привілейовані. Насичений потік колоністів створює водночас надмір робочої сили серед українців, тобто передумова їх переміщень на нові місця. Лиш один цей факт — неспростований і переконливий доказ далеко не рівноправного становища націй взагалі і розвитку їх культур зокрема, навіть коли допустити, що »масовий обмін« населенням не колонізаторська політика гегемона. Питання має ще один аспект. Російське населення України, свідомо демонструючи національну зверхність, адміністративну владу, привілеї, матеріальну перевагу в побуті та безкарність за відверту апеляцію шовінізму, русифікують міста і практично втілюють в життя таємні настанови московської імперської верхівки

щодо прискореної, нині, правда, вже безкровної асиміляції, руїни національного життя та ерозії української культури.

За тими ж офіційними даними демографічне відтворення українського населення знаходиться ледь вище нульового приросту. І виселяючи щороку понад 400,000 українців в інші регіони імперії, Москва та її імперська статистика повинні б відобразити спад власне українського населення на території України. Та хоча зменшення кількості українців на їх етнічних землях — факт незаперечний, він не дістав реального відображення в статистичних даних. Підтасовка безсумнівна і зрозуміла, тобто цифра давала б драматичну картину наслідків політики етноциду, асиміляції, упадку і свідчила б про регрес не тільки в природному відтворенні українців, а й про разюче зменшення їх загальної кількості. Приріст населення йде за рахунок потоку емігрантів-росіян. І це хоч і скривають, проте не надто пильно. Демографи твердять, що загальна кількість населення України виростає за десятиліття приблизно на 4 мільйони чоловік, хоча директиви Москви про виселення 300–400 тисяч українців виконується беззастережно. Таким чином чотиримільйонний приріст — це практика міграційних переміщень (при скритому безробітті в цілому і особливо в українських селах!), на територію України інородного населення, в першу чергу російського. Перепис 1959 року показав, що кількість росіян в Україні становила 7 мільйонів. В 1970 році вже понад 9 мільйонів, черговий покаже, що їх понад 11 мільйонів. І це лише за московською статистикою. Реальна ж кількість росіян в Україні значно більша — цифра сягає 15–16 мільйонів.

Таким чином, помимо прямого призначення — знекровлення націй, тотальний геноцид тридцятих років, тотальні геноциди переміщення та асиміляції українців і сьогодні — як найнебезпечніші засоби знищення націй — стали реальністю нашого буття і здійснюються тотальним російським розмахом і жорстокістю, а масова колонізація України росіянами, за чинними нормами права, що мають уже прецеденти, створює їм «юридичні» підстави — переходу, в критичний момент історії, частини або й цілої території під юрисдикцію цієї нації, чие населення переважає на даній території. Так у свій час передуюча анексія, а згодом фальсифікований перепис і масові переселення українців стали «юридичною основою» для відторгнення від України Кубані. Приблизно так відторгнуто й анексовано Вороніжчину, Курщину, Білогіродщину. Нині вже зазіхають на Україну в цілому. Саме такі цілі переслідусь Москва своєю політикою знекровлення нашого народу, де-

портації українців і розсіювання українців за межами України і колонізації України росіянами.

Московська система продукує злочинність

Одним із вагомих показників здоров'я суспільства, стану розвитку й рівня його культури, є кількість кримінально-правових порушень у співставленні з кількістю населення, а демократизм і гуманність режиму визначається мірою та гарантією громадських свобод і правомірністю репресій. Злочинність існує і має свої причини та особливості у кожній державі. І чим вища культура, чим демократичніший устрій — тим нижчий її показник. Так у Швеції і Швейцарії кримінальні правопорушення як соціальне явище ліквідовані вже тривалий час. В США, за опублікованими в СРСР даними, «населеніє» тюрем становить 270 тисяч. Це на 215 мільйонів його загальної кількості. В Європі загальний відсоток правопорушень ще менший. А статистичні дані про кількість кримінальних злочинств, найбільш поширені злочини та відсоток рецидивістів в СРСР, засекречено. Проте за неофіційними підрахунками компетентних діячів російської опозиції, що мали певний доступ до відповідних джерел інформації, «населення» імперських концтаборів і тюрем становить від 5 до 6 мільйонів. І якщо в країнах Європи і США термін відбуття покарань коливається в основному від 6-12 місяців, то в СРСР від 36-45 місяців. Отже, коли відсутність елементарних громадських прав свідчить про антинародний характер большевицького режиму та узурпацію ним державної влади, то висока міра покарання і суворість режиму утримання — про жорстокість і насильницьку природу режиму.

Офіційна правова демагогія пояснює наявність кримінальної злочинності в «соціалістичному суспільстві» в основному двома причинами. Поперше, зовнішніми впливами капіталістичного світу (це при «залізній завісі»), тобто «антирадянською діяльністю» та відповідною спрямованістю і офіційних інституцій і пропагандистських служб, аналогією капіталістичного способу життя, морального «розтління» радянського населення, зокрема молоді, приватною власністю і потягом до наживи та розкоші, психологією індивідуалізму та іншими «підривними» засобами цього типу. Подруге — внутрішня, проте знову таки «впливи капіталізму», тільки його «пережитки» в свідомості людей, тобто збережені впливи віри, поглядів, звичок, традицій, що залишились від минулого і їх «аморальною» дією на свідомість людей. Та чому тоді кількість злочинів у царській Росії в період найбільшої інтенсифікації правопорушень і разом з доволі численною кількістю

політв'язнів ніколи не перевищала двохсот тисяч чоловік. А одну із найважливіших причин — історичну обумовленість правопорушень, тобто злочинність, як продукт суспільного устрою, замовчується повністю. І зрозуміло чому.

Тому пояснення причин укоріненої і масової злочинності офіційними криміналістами — найбільш реакційними апологетами режиму — м'яко кажучи «звужена» й лицемірна. Причинно-наслідкові зв'язки і мотивація масової злочинності в СРСР мають такий широкий діапазон, що розкрити питання, вичерпати його до кінця в ескізній ілюстрації, як однієї із граней імперської комуністичної культури, неможливо, але поставити проблему, окреслити основні причини, показати основні етапи «розвитку» й «розквіту» цієї «грані» культури, цієї зворотної сторони культури, в царині якої тоталітарний режим виявився і великим надхненником і «великим творцем», і найбільшим продуцентом, просто необхідно для нашої теми. Злочинність не тільки моральна, правова, гуманістична фасада, система. Застосування примусової рабської праці 5-6 мільйонів людей стало потужним фактором бурхливого промислового розвитку та економічного росту; з цього погляду теж сукупністю системи, поповненням жорстокої експлуатації робітників і особливо колгоспників. Проповідуючи «повне звільнення» і «гармонійний розвиток особистості» система навіть право на труд перетворила в новітню форму кріпацтва, а трудящих у підневільних автоматів праці; це в перші два десятиліття свого існування.

Сьогодні науково-технічний прогрес диктує нові форми відносин і режим намагається шукати їх, та сформована й запущена бюрократична машина, що шляхом терору прийшла до влади, терором укріпилася і насильством утримується, не здатна змінити своєї насильницької природи.

А саме терором і започатковано епідемію злочинності. Большевицький переворот, громадянська війна, масовий терор, репресії перших десятиліть большевицької диктатури привели до голоду, руїни, а жертви цих страхіть залишили у спадок сотні тисяч сиріт, безпритульників, анархію. Окрім того, новостворений режим, зробивши своєю справою деклясовані елементи та люмпенів, виплеснув на поверхню сотні тисяч людей із соціального дна. Наділені прерогативами влади й всесдозволеністю, вони перетворюючись в касту, поступово зробилися сутністю і дзеркалом цього суспільства, його основним продуктом, що ріс швидше від електрифікації, колективізації, індустріялізації і т. д., поскільки для власної опори та зміцнення режиму потрібні були нові сили, тож наважливою практикою насильства, фальшивою демагогією, лице-

мірством розтлівались маси і виростаючи цей »продукт«, перетворювався в критерій соціальної моралі, права, культури. (Знову порушуючи хронслогію подій, скажемо в дужках, що це для суспільства, нині трансформованого в бюрократично-міщанське, злочинність стала його бичем, однак подолати її режим безсильний — необхідні радикальні зміни соціальної політики і демократизація, а подібні реформи розчиняють і сам режим).

Ріст злочинності й соціальних дисфункцій в суспільстві в умовах радикальних зрушень — особливість не тільки російська. Відомо, що війни, революції, історичні катаклізми, репресії та погроми, формована урбанізація з масовим переміщенням населення — найсприятливіше живильне середовище для вибуху злочинності. Проте відомо також, що з приходом до мирного способу життя і конструктивних рішень давньо правлячих чи новоутворених форм влади — при умові, що рішення своїм змістом відповідають і задовільняють інтереси переважаючої більшості населення — злочинність різко падала. Падала навіть у багатонаціональних державах, у яких соціальні і національні інтереси важко погодити, не викликаючи різких протиріч. В СРСР вона різко росла і це ще одне свідчення антинародної політики режиму, в ряді найважливіших заходів якого стояла колективізація. Колективізація, себто позбавлення приватної власності селян на землю, засоби її обробітку та плоди праці селянина, переслідувала мету не тільки укріплення самого режиму узурпацію власності, ламання структури села з цією ж метою, але — й це один із головних мотивів — послаблення національно-визвольних рухів, зокрема українського, головною опорою якого було селянство й національна інтелігенція. Саме з цією метою насамперед в Україні було започатковано масові репресії, влаштовано штучний голод і знищено десятки мільйонів українців. Саме цими заходами в тридцять роки був обезкровлений і знищений український визвольний рух і загальнонаціональні стремління до державности, які не тільки не припинялись, але й поширювались вже в епоху диктатури. І насильницька колективізація, здійснювана всіма доступними диктатурі засобами — від психічного тиску до погромів майна, розкуркулювання, масових виселень на Північ, Сибір — привела до розгулу, свавілля, нівечень мільйонів доль та сотень тисяч безпритульних сиріт і, отже, нового вибуху злочинності. Такі ж наслідки мав для України штучно створений голод на величезній і найгустіше заселеній території. Голод, як злочин проти України, тяжітиме над більшовицькою диктатурою постійно і викриватиме її засильницьку природу та колонізаторський характер не тільки тому, що створений був штучно, й убив 10 мільйонів українців,

але й тому, що привів до деморалізації, занепаду національного життя і став причиною чергового вибуху правопорушень.

Форсована індустріялізація та переміщення мільйонних мас населення (15 мільйонів міграцій щорічно) мали аналогічні наслідки. Винищення духовенства, руйнування Храмів, розгул войовничого атеїзму, аналогія насильства та вседозволеності, що супроводжувались безпрецедентним ламанням установлених структур і традиційної моралі, теж одна із важливих причин цього явища. А його кульмінацією і найвищою точкою росту злочинності стало створення густої сітки концтаборів і заповнення їх жертвами масових репресій. Як невід'ємний атрибут большевицької системи, за визнанням тодішніх функціонерів, а згодом керівників держави — вміщала і постійно знаходилося в ній до 20 мільйонів чоловік, тобто майже половина жертв, які забрала друга світова війна.

А жертви та ліквідація національного життя поневолених народів — це прямі наслідки цілеспрямованої політики режиму. В результаті весь комплекс цих процесів породив понад два мільйони справжніх злочинців, долі яких як і мільйонів невинних жертв режим не мав права нівечити. Війна, її наслідки та антисоціальна політика сталінської верхівки після війни, ще збільшили загальну кількість карних злочинців. Лише після амnestій Хрущова та цілого ряду соціальних реформ, що певною мірою відповідали інтересам населення імперії, злочинність в кінці 50-их початку 60-их років значно упала і на деякий час стабілізувалась. А вже під кінець 60-их набирала тенденції швидкого росту і режим сьогодні має в своїй диспозиції армію кримінальних злочинців, що налічує 5-6 мільйонів чоловік, тобто біля двох відсотків усього населення. Отже, 270 тисяч для США і 5 мільйонів у ССРСР, різні пропорції двох країн з приблизно рівним населенням, але різними способами життя і різною мірою громадських прав.

Абсолютна більшість з цих 5-ти мільйонів чоловік — найбільш діяльна, енергійна і працездатна вікова категорія від 18-20 до 45 років. І ця багатомільйонна армія по суті дармової (75% «зарплати» з вирахуванням платні за харчування та одягу стягається на користь держави) робочої сили є не тільки масовим засобом економічного росту, але насамперед визначальним показником природи суспільства, його здоров'я, рівня його культури. В останні роки навіть преса рясніє нотками проблем, постанов найвищих інстанцій і відповідно широко закросених зверху бюрократичних кампаній, розрахованих не стільки на ліквідацію існуючих проблем, як на заспокоєння обивателя — кампаній «боротьби з хуліганством», «боротьби з розкраданням соціалістичної власності», «боротьби з антисуспільним елементом», тобто з масовою злочин-

ністю, проблема »підлітка«, тобто широка злочинність неповнолітніх, проблема »молоді і наркоманія« і т. д. і т. п. Назви і суть проблем і кампаній вельми промовисті, помімо того злочинність, в порівнянні з валовим національним продуктом, на збільшення якого й розраховано ряд заходів стимулюючих злочинність — росте в геометричній прогресії і стала бичем режиму. Проте, крім посилення репресій, збільшення міри покарань, ожорсточення режимів у концтаборах і тюрмах, зокрема методи отупілої солдатської муштри і морення голодом, які з особливою наполегливістю практикуються в останні роки, бюрократична машина нездатна провести вкрай необхідних реформ і радикальних заходів у цій сфері людського буття. Кожна кампанія закінчується або повним провалом, або половинчастими рішеннями на біжучий час, або забуттям, що теж рівнозначне провалу, поскільки настає черга наступної кампанії. Постанови нагромаджуються одна на одну, кампанії провалюються і змінюються як титри реклями, а головна причина замовчується — адже розсадник зла є сам режим та його соціально політика.

Певною мірою свідомий цього і злочинний світ, і він протестує. Правда, по-своєму, стихійно й неорганізовано. В останні роки страйки і масові бунти — явище не часте. Але індивідуальних протестів десятки тисяч, коли не сотні. І найбільш поширені з них — розкриття вен. Воно настільки масове, що репресивні органи, звикнувши до нього, називають по-буденному »пускання крові« і залишають без уваги. Тепер ширяться інші форми: відрізані вуха, носи, шматки тіла різними каналами посилають по пошті у найвищі державні інстанції, Брежнєву, Руденку і т. п. На обличчях наколюють лозунги »раб КПСС«, »смерть комуністам«, »дойой большевизм« і т. д. Такі форми протесту репресивний апарат не залишає без уваги і бунтарів судять до тривалих термінів, а інших до кари смерті. Місце ув'язнення — це повне свавілля репресивного апарату і царство кругової поруки в його середовищі. А злочинний світ живе по власних законах і в середовищі правопорушників панує розбій, поножовщина та інші дисфункції — бандитизм, панування шайок і терор над слабшими, грабежі, вимагання-здириство, гра в карти, гомосексуалізм і наркоманія. На кожну тисячу засуджених в середньому 150-200 педерастів і приблизно стільки наркоманів. В залежності від режиму і контингенту правопорушників, їх число може бути і більшим і меншим: та цифри, як середні статистичні, об'єктивно відбивають реальний стан.

В концтаборах відверте юдофобство. Усіх євреїв, що опинились за колючим дротом і особливо з торгівлі, ювелірів, стоматологів

і т. п., а також по сфабрикованих кримінальних справах за бажання виїхати на батьківщину, жорстоко цькують, ображають брудними юдофобськими лайками, зневагами, вимагають викупів або розправляють фізично. Традиційне російське юдофобство підігрується офіційною антисемітською пропагандою. Аналогічна ситуація із українцями, які свідомо називають себе українцями. Ця практика особливо поширена за межами України, в таборах, де сконцентровані різнонаціональні групи злочинців. Політика цілеспрямованої асиміляції в усіх царинах суспільного життя з неменшою, а навіть потужнішою і результативнішою дією реалізується в концтаборах. Система ж кругової поруки серед адміністрації відіграє функції каталізатора цих процесів, поскільки весь репресивний апарат сформований в основному із росіяношівіністів, або провірених колаборантів-комуністів.

В той же час представник інородної нації, скоївши правопорушення, отримує максимально можливу міру покарання. Особливо вихідці з сіл, містечок, навіть великих міст, якщо вони носять ознаки хоч і не яскраво вираженої, але природної, внутрішньої, так би мовити материнської національної свідомості. Таких у переважаючій більшості, і це як правило, не утримують у місцевих, сбласних концтаборах. Етапують за межі України в табори з різнонаціональним змішаним контингентом правопорушників, з мовою спілкування виключно російською, в місця, де в'язень особливо гостро відчуває ізольованість від національного середовища, піддається відчуженню, зневагам і нетерпимості. А намагаючись пристосуватись до них, «вписатись» в загальне тло свідомо відкидає національно-особливе і прискорено асимілюється.

Таким чином в метрополії, і навіть на етнічних землях, для неросійського населення концтабори, як і армію, перетворено в гігантську м'ясорубку денационалізації людей, нівеляції їх національних особливостей, звичок, способу мислення, перемелювання в одноцілну, єдиномовну, одномірну форму асимільованої багатомільйонної армії робочих рук, деградованим породженням суспільного устрою, його сутністю, мірою його соціальної і правової справедливості, що є показником рівня його культури.

Заключення

Торкнувшись лише окремих сторін суспільного життя імперії та імперської політики Москви щодо поневолених народів, ми тільки ескізно окреслили декілька «граней» зі суспільного буття, з цілком зрозумілих причин, взявши для цього як ілюстрацію Україну. Замітки не розгорнуто ні по вертикалі, ні по горизонталі. І навіть з цих контурно поданих ескізів рельєфно виступає реальна картина становища українського народу, його національного

життя, стану його культури, а також справжнє обличчя та стратегічна ціль колонізатора: знекровити націю, знищити її у всепоглитаючому котлі імперської євразійської території. Колонізаторська політика Москви, знекровлення нації, придушення національно-визвольних стремлень народів, завжди виділяється лютою безпощадністю. А українці, одна з найбільших націй Європи і в той же час колонія Москви: нація, що дала Москві ім'я, історичний паспорт на благородство та величезний потенціал творчих і людських ресурсів. Україна з величезними природними багатствами і найродючішою землею континенту, експлуатація якої дає колонізаторові незліченні прибутки, можливість нарощувати свою могутність та ще більше посилювати експлуатацію. Україна як географічний район, що своїм розташуванням не тільки створює можливість до широкої експансії, а спроможна й зупиняти експансію, різко змінити, перекроїти баянс сил, започаткувати й утвердити деколонізацію величезного району Землі та багатьох народів і, отже, ще раз цивілізувати, дати (або допомогти взяти) справжню свободу та ще один «паспорт на благородство» безпосередньо Росії — саме з огляду на це українці й Україна знаходились і знаходяться на винятковому рахунку Москви, піддавались і піддаються особливо жорсткому тискові й денаціоналізації.

Тому окреслена в замітках картина нашого буття драматична по змісту. Вона могла б виявитись ще трагічнішою, якби не загальнонародний подвиг в опорі колонізаторові, не героїчна самопожертва й жертвна самовіддана праця сотень тисяч найкращих синів України в боротьбі за право на життя нації, суверенітет і державність. Нині з почуттям національної гідності, чести і гордості сприймається праця минулих поколінь, праця і здобутки, що втілились в іменах Михайла Грушевського і Симона Петлюри, Євгена Коновальця і Степана Бандери, Ярослава Стецька і Романа Шухевича, Михайла Сороки і Зенона Тершаківця і стала найвищою цінністю нашої національної скарбниці. Праця не припиняється. Вона росте і набирає потужнішого розмаху. Після нечуваної руїни, цю естафету перейняли нові покоління апостолів свободи. Україна на порозі і якісних змін нашого національно-визвольного руху, і вступу наймолодшого покоління з потужним потенціалом, і сприятливою атмосферою як в середині імперії так і міжнародної обстановки.

Ми на порозі розгортання нових сил та координованості дій — адже міняються покоління, методи праці, але ідея нашої свободи лишається вічною, непорушною, сталою.

МАТЕРІАЛИ І ДОКУМЕНТИ З ПОНЕВОЛЕНОЇ УКРАЇНИ

ВЯЧЕСЛАВ ЧОРНОВІЛ ПОНОВНО ЗААРЕШТОВАНИЙ

В середині квітня 1980 року Міжнародна Амнесті і ряд західних пресових агенцій подали вістку з Москви, що довголітній український політичний в'язень *Вячеслав Чорновіл* став поновно заарештований під мнимим закидом «злочину», про що навіть не варто згадувати.

Вячеслав Чорновіл, який зараз на 45-му році життя, був уперше заарештований в листопаді 1967 року за протестні виступи проти порушення московськими властями легалітету на судових розправах проти українських інтелектуалістів в 1965-1966 рр. Його тоді засудили на трирічне ув'язнення під закидом «антисовєтської агітації та пропаганди», з яких він відсидів півтора років. Його звідомлення про порушення легалітету стали оприлюднені на Заході, у висліді чого Лондонський «Санді Таймс» нагородив В. Чорновола нагородою Нікольса Томаліна.

Вийшовши на волю, Вячеслав Чорновіл продовжував діяльність по лінії національних і гуманних прав українського народу та виступав в обороні переслідуваних чи ув'язнених патріотів. Під час широких репресій в Україні в січні 1972 року Вячеслав Чорновіл був поновно заарештований. На судовій розправі в січні 1973 року його засудили на 5 років ув'язнення в концтаборах і на 3 роки заслання. Відбувши ув'язнення в Мордовських концтаборах, Вячеслава заслали у віддалену місцевість в Якутський регіон, де, як нам відомо з оприлюднених листів до московських властей, він мусів зносити наругу та переслідування від імперських властей, але також і непевність за життя, що висіла над ним як європейцем зі сторони невдоволених з режиму тубільців.

Від першого арешту по сьогоднішні дні Вячеслав Чорновіл не переставав діяти в обороні прав свого народу. Знуцання влади над його особою продовжувалося в концтаборах і на засланні, а

вістка про його поновний арешт несе рівночасно загрозу чергового суду та ув'язнення.

Широка акція в його обороні і в обороні інших українських політичних в'язнів — це одинока відповідь на злочини Москви та збереження при житті визначних українських патріотів.

ПОНОВНИЙ АРЕШТ ЗІНОВІЯ КРАСІВСЬКОГО

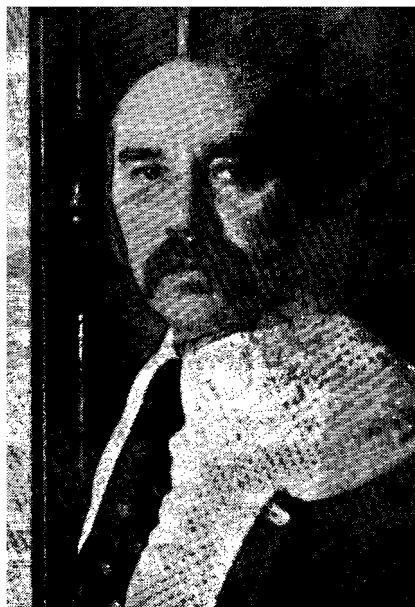
В перших днях квітня ці самі міжнародні круги та пресові агенції подали вістку про поновне заарештування Зіновія Красівського 1930-го року народження, поет і письменник, одружений, батько двох синів.

Зіновій Красівський був заарештований вперше в 1947 році за співпрацю з УПА та українським підпіллям. З того ув'язнення на Сибірі він повернувся інвалідом 2-ої кляси. Але в березні 1967 року став поновно заарештований, а рік пізніше засуджений на 12 років концтаборів і 5 років заслання. В грудні 1970 року, коли його держали у Владимирській тюрмі, він переносив додаткові знущання за поетичну діяльність, а вкінці був відставлений до психіатричних тюремних заведень, в яких перебував до липня 1978 року.

В додатку до своєї поетичної і публіцистичної діяльності з тюрем та концтаборів, Зіновій Красівський став, як і Вячеслав Чорновіл, членом Української Гельсінської Групи.

Цей найновіший арешт наступив біля Львова, де він останньо перебував.

Звідомляючи про цей арешт і закликаючи до виступів в обороні З. Красівського, Міжнародна Амнесті подає, що за час останніх шість місяців понад 80 осіб стали заарештовані в Україні і в інших місцях російської імперії.

ІНШІ АРЕШТИ В УКРАЇНІ

У зв'язку з арештуванням 12 березня ц. р. *Ольги Гейко-Матусевич*, про що повідомила міжнародня преса, з України наспі-

вають вістки про початок нового погрому проти діячів українського руху опору.

Ольгу Гейко заарештували в Києві і того ж дня відбувся обшук в помешканні, в якому вона жила з батьками.

Ольга Гейко народилася 9 вересня 1953 року в Києві. Вона закінчила філологічний факультет Київського державного університету, відділ чеської мови. 17 січня 1976 року вона вийшла заміж за Миколу Матусевича, а 23 квітня 1977 року її мужа, члена Української Гельсінської групи заарештовано. В березні його засуджено на 7 років таборів і 5 років заслання. Зараз він перебуває в Пермському таборі ч. 35. Після арешту Матусевича, Ольга Гейко виступила з комсомолу і почала активно захищати мужа. З того часу органи КГБ почали цькувати її, викликати на допити та інше. Допитували її слідчі КГБ Береза і Берестовський.

В 1979 році Гейко подала документи на виїзд з СРСР. Не одержавши відповіді, вона відправила до Президії Верховної Ради СРСР усі свої документи, включно з військовим квитком, вимагаючи виїзду з СРСР. У січні 1980 року її викликали до СБІР-у м. Києва і пропонували взяти документи назад, а 31 січня її викликали до військового і покарали за відсутність військового квитка.

ПРОТЕСТ С. В. ПЕТРАШ-СІЧКО

Президії Верховної Ради СРСР

від Петраш Стефанії Василівни, яка проживає в місті Долина, вул. П. Мирного 14, Івано-Франківської області.

Протест

Мене дуже обурило надрукована 23 серпня 1979 р. в Долинській районній газеті стаття «Брудні дії провокаторів», що її написав якийсь Павлюк А. про мою сім'ю. Нечуване перекручення фактів у ній робить її жалюгідною фальшивкою в очах усіх читачів, хто знає нас.

Мого чоловіка Петра Січка і мого сина Василя Січка власті довгий час безпідставно переслідували. Тому вони звертались не раз зі скаргами до вищих інстанцій, але там їх знехтували.

Тоді мій син і мій чоловік були змушені зректися советського громадянства, а пізніше приєднатись до Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод, щоб захищати права людини й народу.

Якраз це послужило причиною для їх ув'язнення, яке було вчинене 5-го липня 1979 р. прокуратурою Львівської області на вимогу КГБ.

У цьому листі хочу спростувати наклепницькі вигадки, які містяться у цитатах взятих із газети.

1. »У Львові на могилі небіжчика почали влаштовувати неподобства. Кількох таких провокаторів затримали. Серед них був і житель нашого міста Січко П. В.«. Із цих речень читач має зробити висновок, що мого чоловіка Петра Січка заарештували нібито на Личаківському кладовищі. В дійсності мій чоловік з сином відвідав могилу В. Івасюка лише один раз, а саме 10 червня ц. р. Заарештували ж їх 5 липня ц. р., тобто 26 днів після відвідин могили.

2. »Приїхавши наступного разу у Львів разом з своїм 23-річним сином Василем, Січко П. В. демонстративно поклав на могилу Володимира Івасюка два зловісні антисоветські опуси-пасквілі і почав деклямувати провокаційні саморобні вірші«. Усе це нечувана брехня. Поперше, два рази вони ніколи не були на могилі В. Івасюка. Подруге, ні мій чоловік, ані мій син не клали на могилу жодних (а тимбільше власних) закликів чи написів. Потрете, ніхто з них не деклямував власних, ні чужих віршів на могилі композитора.

3. »Комсомольський оперативний загін вирішив припинити галасливе націоналістичне збіговисько і вилучив покладену на могилу антисоветчину«. Поперше, ніякого комсомольського загону ніхто не бачив біля могили (були інші, але вони мовчали). Подруге там зібралося багато соток чесних людей, які прийшли вшанувати пам'ять популярного композитора В. Івасюка. Потрете ніхто не забирав в цій величезній масі народу ніяких антисоветських написів, в тому числі і від моїх чоловіка і сина, бо вони таких речей не виготовляли.

4. »Випадкові присутні (на кладовищі завжди бувають відвідувачі) з приziertвом дивилися, як скаженіс цей сивий надмогильний провокатор«. Отже, в той день, коли мої чоловік і син були на Личаківському цвинтарі (10 червня 1979 р.), український народ за традицією відзначав Зелені Свята і на кладовищі були тисячі людей. Звичайно, ніхто з них не міг минути могили В. Івасюка. І от ця величезна маса людей оплакувала передчасну смерть молодого композитора, складаючи на могилу квіти, співаючи релігійні і жалобні пісні, а також чудові пісні самого небіжчика. Саме в такій обстановці мій син Василь Січко, глибоко сприйнявши до серця цю трагедію, виступив на захист чести українського композитора, якого зганьбили тим, що він нібито повісився, будучи психічно хворим. Адже ж ніхто не вірить, що В. Івасюк покінчив життя самогубством. Тому тисячний збір народу навколо могили з незвичайним захопленням сприйняв і відгукнувся на слова співчуття, висловлені моїм сином. Також мій чоловік Петро Січко, що виступив услід за сином, нагадавши присутнім, що він з сином члени Української Гельсінської Групи, говорив, що неможливо позбавити наш народ чудових українських звичаїв, які тісно переплітаються з релігійними святами. І ніхто їх не заарештовував на цвинтарі, а заарештували їх вдома 5-го липня.

5. »Ворожі дії Січків припинили...« Так, порушуючи конституційні свободи, органи КГБ незаконно запроторили до в'язниці

мого сина і мого чоловіка. Але те, що в газеті називається «неподобством», продовжується. Щодня десятки і сотні людей приходять на могилу В. Івасюка з живими квітами і з сумом в серці.

6. «Підбурювач їхніх вчинків, колишній вчитель англійської мови середньої школи № 1, Стрільців В. С.».

Це просто підлість, бо цей педагог не був тоді на Личаківському кладовищі і дізнався про відвідування могили В. Івасюка моїми сином і чоловіком лише через тиждень.

7. «Ось, що говорив Петро Січко 13 лютого 1947 р. на суді». Брехня! Мого чоловіка Петра Січка 12 лютого 1947 р. тільки заарештовано, а перед судом він став через декілька місяців, а не через добу.

8. «Повернувшись у Долину, він як і всі громадяни ССРСР, дістав всі умови для нормального повноцінного трудового життя. Йому навіть і дали можливість займати відповідальні інженерні посади...» Поперше, у Долині нашій сім'ї, яка складалась з трьох чоловік (Василеві тоді було тільки три місяці), не дали державної квартири і ми змушені були мучитись в чужих людей в одній кімнатці протягом 2-ох років. Подруге, чоловікові місяцями не давали роботи тільки з-за того, що він був суджений. Потрете, чоловікові не дали можливості закінчити політехнічний інститут, до якого він вступив в 1959 році. Він був здібним і усіма визнаним спеціалістом з питань економіки, проте його не раз звільняли з праці за вказівкою району партії.

9. Обидва сини, закінчивши середню школу, поступили у вищі учбові заклади. Володимир і тепер навчається, а Василь не зміг — його виключили за «неуспішність». Ще навчаючись в дев'ятій класі, мій старший син Василь вступив до школи юного кореспондента при редакції обласної газети «Комсомольський прапор» і до вступу в 1975 р. на факультет журналістики Київського університету він мав уже двадцять дві статті, надруковані в газетах області, в тім числі і в «Червоній Долині». Притім редакція «Комсомольського прапора» оцінювала дописи Василя Січка чи не найвище. Так само його екзаменаційні роботи за новими правилами під час вступу до КДУ оцінені найвищими балами. Але відразу після вступу сина Василя до університету, мого чоловіка КГБ змушував стати донощиком, що мало стати запорукою успішного закінчення сином вузу. Коли чоловік відкинув ту негідну пропозицію, тоді кагебісти застерегли, що Василь більше двох курсів не закінчить. І хоч мій син вчився в університеті цілком успішно, органи КГБ свою обіцянку сповнили: Василя незаконно виключили в 1977 р. Після цього мій син і чоловік не раз зверталися листовно й особисто до Президії Верховної Ради ССРСР і до ЦК КПСС з просьбою поновити Василя на навчання. Та коли наші зусилля виявились даремними, тоді син Василь зрікся советського громадянства і попросив дозволу емігрувати, щоб там завершити

свої студії. Звичайно, виїзду йому не дали, зате силоміццю помістили його в Івано-Франківській психолікарні.

10. »Таких однодумців він, до речі, невідступно шукав увесь час, не гребуючи при цьому навіть найогиднішими, найпідступнішими методами«. Брехня! Мій чоловік будучи сам високо чесною людиною, ніколи не поділяв людей на партійних і безпартійних, віруючих і невіруючих. Він скорше поділяв людей на чесних і злодіїв. Тому на виробництві, де він працював економістом чи інженером з питань праці і зарплати, Петро Січко користувався заслуженим авторитетом і серед робітників і серед службовців. Він постійно дбав про те, щоб не кривдити рядових трудівників, справедливо роз'яснював їм спірні питання. З другого боку, він сміливо і принципово протистояв будь-яким порушенням трудового закону з боку адміністрації, як приписки і таке інше.

11. »Тепер знаходячись під слідством, молодий Січко шле цидули мамі — Софії Петраш«. Поперше, заарештували 5 липня ц. р. мого сина Василя без прокурорської санкції, його запротестували до Львівської психолікарні, де протримали 40 днів. А що можуть зробити зі здоровою людиною в такому шпиталі лікарі за завданням КГБ (маємо факт з Івано-Франківської психолікарні), то не одна я, а весь світ добре знає. Тому ні трохи не дивно, що мій зовсім здоровий син, якого по-злодійськи вирвали з хати, опинившись в такій ситуації, де недозволені ні передачі, ні побачення, відчував мою тривогу за його життя і зумів переслати рідній мамі пару слів. Це величезний злочин, тим більше — в рік дитини. Коли в моїй голові з'являються картини винищування ґештапівцями дітей циганів, євреїв і інших народів, то я чую, що наведені в газеті рядки смердять такою ж ненавистю до дітей. І поставити свій підпис під озвірілою писаниною може тільки нелюд.

12. »Майже аналогічну характеристику дає керуючий райсільгосптехнікою дружині Січка П. В. — Петраш С. В.«. Перекручення мого імені (Софія замість Стефанія) уже свідчить про достовірність характеристики на мене. Якщо керуючий райсільгосптехнікою і справді змалював мене в чорних фарбах, то, нехай заодно, і себе змалював, але в світлих красках. Адже, він виконував партійне доручення, коли покалічився.

Я чекаю, що незабаром читачі матимуть можливість ознайомитися ще з одною, але вже основною поправкою у »Червоній Долині« — спростуванням надрукованої 23 серпня фальшивки під назвою »Брудні дії провокаторів«.

Ось я і тепер я не маю жодної вістки ні від чоловіка і сина, ні про чоловіка і сина. Навіть їхніх підписів про одержання ними передач я не мала і не маю досі. Хіба це нормально для демократичної держави?!

5 вересня 1979 р.

Петраш-Січко С. В.

М. СИМЧИЧ І В. ПІДГОРОДЕЦЬКИЙ

У самвидаві поширюється розповідь про теперішню долю *Миро-слава Симчича*, 1923 року народження, якого в 1949 році Івано-Франківський суд засудив на 25 років ув'язнення за участь в ОУН і УПА. Своє покарання Симчич відбував у різних тюрмах і таборах, зокрема в Магадані, на Колімі (8 років), а згодом в Пермській області. В серпні 1956 року Президія Верховної Ради СРСР обнизила йому термін, в результаті чого в 1963 році його звільнили. Але чотири роки пізніше його справу знову відновили, мовляв, за додаткові «злочини». Від того часу він ще й дотепер в ув'язненні, хоч його вирок закінчився при кінці 1979 року. Проте, замість звільнення, осінню 1979 року, Симчича разом з іншим колишнім упівцем, Василем Підгородецьким, завезли до Верхньої Косьми, 120 кілометрів від міста Кізеля, що є центром вугільного басейну в Пермській області. Їх ув'язнили разом з кримінальними злочинцями в таборі біля міста Губаха, де Симчич має перебувати до 30 січня 1982 року, а Підгородецький до 1981 року. Це нове покарання — результат участі Симчича і Підгородецького у боротьбі політв'язнів проти терору таборової адміністрації під час перебування в таборі за політичні «злочини». Конкретно, Симчичеві цей новий присуд винесено за його участь у повстанні політв'язнів у Магадані в 1953 році. Перед вивезенням Симчича і Підгородецького до цього табору, їх обдурили офіцери КГБ, повідомляючи, що вестимуть їх на волю. Тому обидва в'язні не взяли зі собою ніяких теплих одягів, чи навіть білизни на зміну.

У згаданому самвидавному документі читаємо про Симчича:

»Він дуже схуд. Скрізь висить сама шкіра. В цьому таборі на Верхній Косьмі голод, якого Симчич не бачив ще з часів Коліми. Там усе розкрадається, продається і купується. Хто має гроші — має все, починаючи від тумбочки й закінчуючи чобітьми, брезентовою курткою. В зоні не купиш ні конверти, ні ручки, ні стрижня до ручки. Листи надходять не регулярно... Йому запропонували писати додому по-російськи, а він відмовився. Сказав, що не писав і не буде писати російською мовою. Симчич працював два місяці в лісі на будівництві. Він хворий: дві виразки шлунка, гіпертонія, ревматизм, запалення суглобів... Написав заяву про переведення назад на Всесвятську, чи табір Запорізької області... Приїздив начальник управління полковник Карпов для знайомства зі Симчичем та Підгородецьким. Він мав тригодинну розмову з кожним з них. Симчичеві він завдав питання:

»Що вас змусило стати на цей шлях?«

Симчич провів йому ниточку від часів Петра I донині. Після цього Карпов сказав: »Я бачу, що вас не перевиховали за 27 років, а я тим більше не беруся. Залишайтеся при своїх переконаннях«. На цьому їхня розмова закінчилася.

Усі дотеперішні заходи дружини Симчича, Раїси, та його самого

для того, щоб переїхати в інший табір, досі безуспішні. Органи влади, до яких вони звертаються, здебільшого не дають відповіді, або відмовляють задовільнити прохання. Симчичі мають двох синів школярів.

А Василь Підгородецький, який ділить долю Симчича, пише:

»Тут половина зеків хворіє сифілісом та всякими хворобами... Старіюся я в неволі. Беруть своє роки, котрі дедалі ведуть руйнацію мого виснаженого організму. Правда, можу запевнити, що духом я не занепадаю і дивлюся на це підле життя спокійно, хоча розумію, що мене чекає. Самі знаєте, все я бачив на своєму шляху...«

ПРОТЕСТНІ ЛИСТИ В. МАРЧЕНКА

»Прокурору УССР Глуху,

Заява

За тривалий час перебування в ВТУ на Уралі я неодноразово звертався до Вас з заявами та скаргами, так і не діставши на них Вашої відповіді. Зараз, перебуваючи на засланні, я хотів би все-таки дізнатись:

1. Яка доля моєї заяви від січня ц. р. про незадовільне медобслуговування у ВТУ ВС 389 і чому Ви не вручили її за призначенням моему адвокатів Нужненко І. В.? Якщо Ви збираєтесь повідомити мене, що пересланням кореспонденції не займаєтесь, то нагадую Вам, що впродовж 6 років усі без винятку мої заяви про порушення радянської законності Ви пересилали в прокуратуру міста Перму, прокуратуру РСФСР, ГУ ВТУ.

2. Чому Ви, щоб переконатись у наклепницькому характері моїх писань, не спитали, як я просив матір, котра взимку побувала в Пермі, розмовляла з тамтешніми медиками, і вони давали їй запевнення про моє подальше лікування, ті самі, що й мені. Всі їхні призначення були свідомо перекреслені адміністрацією ВТУ ВС 389.

3. Чому Ви не втрутились і не покарали представників адміністрації, що брутально порушили на шкоду моему здоорв'ю (я після цього тяжко захворів) приписи лікарів з Пермського медуправління УВС у березні ц. р.?

4. Чи відомо Вам, що заяви до прокуратури (всупереч Виправно трудовому кодексові РСФСР) в ВТУ ВС 389 переглядаються, або конфіскуються?

5. Яка доля перекладу новелі »Маска червоної смерти« Едгара По, що його я, рятуючи від вандалізму вихователів із ВТУ ВС 389/35, ще навесні надіслав Вам для перевірки? Якщо цей твір написаний 1840 року містить будь-які ворожі щодо існуючого в СССР державного або суспільно-політичного устрою висловлю-

вання, я його офіційно засуджу, щоб не бути більше покараним. Я не встиг піддати осудові також конфісковані переклади: повість Джером Джерома «Трое в одному човні», «Деклярацію незалежності» Томаса Джефферсона, оповідання австралійських письменників XIX–XX сторіччя, поезію Едгара Лі Мастерса, бо очікував, що для цього мені буде надано шпальти якоїсь міліціонерської газетки.

З повагою до працівників прокуратури — В. Марченко».

Жовтень 1979.

*

Прокуратура УССР, заст. начальника по нагляду за слідством в органах держбезпеки, старший радник юстиції П. Аржанов, 1 листопада 1979 року відповів на цю заяву:

(Переклад з російської) «Повідомляємо, що на всі Ваші скарги і заяви прокуратура УССР своєчасно скеровувала відповіді в установу ВС 389. Перекладів творів прокуратура УССР не отримала».

*

»Міністрові Зв'язку СССР,

Заява

Звертаю Вашу увагу на тривожне становище з доставкою та відправленням закордонної кореспонденції. На протязі півроку мого регулярного листування я не одержав і половини повідомлень, які я постійно приклеюю до конвертів. Якщо мої листи до Роттердаму раніше йшли, скажімо, 7–10 днів, то тепер коло 20. Бандероля з Франції йшла майже два місяці. Щоб уникнути інфаркту, який неминуче спіткає Вас від повідомлення про перлюстрацію моєї кореспонденції, я краще про це мовчатиму. Повідомлю лише, що з листів постійно зникають залучники, такі, як: листівки, сувеніри. Це трапилося вже з трьома листами до мене. Якщо ж взяти до уваги, що про такі самі випадки інформують і друзі, які живуть в різних кінцях Советського Союзу, то картина виходить доволі симптоматична. Але це про речі, так би мовити, далекі від Вас. А тепер про такі, що стосуються Вас безпосередньо.

Я спрямував до Вас листа з проханням задовольнити моє бажання передплатити журнал «Америка» 28 вересня ц. р. (квитанція ч. 55). Відповіді я досі, на жаль, не отримав. Відчуваючи вороже до мене ставлення особи, яка напевно опікується моїм закордонним листуванням, я у супровід до двох своїх листів до Федеральної Республіки Німеччини додав заяви на Ваше ім'я (ч. 42 від 22 жовтня та ч. 67 від 30 жовтня), щоб доручення листів адресатами було взято під контроль. І на це у відповідь також мовчанка, якщо не гробова, то у всякому разі підозріла. Я відкидаю від себе думку, що, можливо, до міністерства зв'язку прокрився шкідник, який навмисне порушує святі советські закони?

Оскільки я просив Руту Вальтер (ФРН) після отримання листа

телеграфувати, а телеграми все ще немає, не тяжко зробити висновки: він не дійшов. Прошу в такому разі повернути мені гроші за один рекомендований лист Катерині Горбач (квитанція ч. 18 від 17 вересня), який не був вручений адресатові, а також за три рекомендовані листи до Рути Вальтер (ч. 11 від 8 вересня, ч. 26 від 25 жовтня, ч. 66 від 30 жовтня).

Прошу також повідомити, з якої причини до мене не доходять листи від Горбач Катерини (ФРН), Мешенер І. (Ізраїль) та інших, довжелезний список яких Вам подасть товариш, що нехтує ст. 56 Конституції ССРСР: «Особисте життя громадян, таємниця листування, телефонних розмов та телеграфних повідомлень охороняється законом».

Прошу повідомити, чи оплатять згідно з постановами міжнародних конвенцій моїм друзям їхні «загублені» листи? Те, що листи постійно не доходять до адресата, можуть потвердити: Дж. Бакс, Г. Реннер, А. Г. Горбач та інші, що писали до мене протягом останніх років.

Чекаю на ясну відповідь та зворот оплати за листи, що не дійшли.

12 грудня 1979.

В. Марченко.

МЕТА ДІЇ РУХУ ОПОРУ — ВИХІД УКРАЇНИ З ССРСР

При кінці 1979 року в Україні поширився в Самвидаві матеріал підписаний вісімнадцятьма українськими політичними в'язнями, які домагаються від ОН визнати Україну колоніальною поневоленою, поставити цю справу на свій форум під обговорення та вжити всіх заходів у напрямі прискореного звільнення України від російської окупації.

Понижче передаємо цей документ з деякими скороченнями за текстом, що наспів до нас почерез США. Це також відповідь усім малоросам та радянофілам. — Ред. »В.Ш.«.

*

»Загальне піднесення національної свідомости в кінці 20-их років і зростання незадоволення колоніальним становищем могло перетворитися в загальний вибух. Тоді окупанти засанкціонували масовий голод і зменшили таким чином націю на одну п'яту частину. В період цього голоду інтелігенція не помирала. Помирали селяни. І тоді, 1934 року, Сталін виголосив формулу: «Українська інтелігенція не заслуговує на довір'я». Ця формула послужила основою для фізичної розправи з інтелігенцією, в результаті якої репресовано близько 600 тисяч осіб. Народ четвертували.

На щастя, російська окупація не поширювалася на всю національну територію українців. П'ята (західня) частина нації жила у вільніших умовах. Вона організувала підпільний національно-визвольний рух, що в період Другої світової війни діяв проти

одного окупанта, а після війни впродовж десятиків років — проти нового¹. Цей рух показав, що в жилах українців тече гаряча кров, а не водиця. Проте змінити нещасну долю своєї нації вже не міг...

У час закінчення війни і після неї за кордоном з'явилася велика українська політична еміграція. Вона волила до всього вільного світу про брутальність окупантів і геноцид, та світ не йняв віри — російська демагогія оббрехала славних лицарів, звинувативши їх у співпраці з гітлерівцями. Потягнулися довгі сумні роки. Справа почала поволі мінятися на краще з 60-их років, коли з'явилася нова генерація борців за національну незалежність. Не маючи доступу до жодних засобів інформації через [дію]² окупантської цензури, вона стала шукати способів інформування своїх побратимів за кордоном і з їхньою допомогою всього вільного світу, а через радіопересилання і своїх співвітчизників — про сучасне становище України та її головні проблеми.

Ми не претендуємо на вичерпну характеристику нашої батьківщини, як російської колонії, ми подаємо тільки короткий документ з переліком основних фактів, що загально відомі кожному хто цікавиться історією російської імперії та її взаємин з Україною, які однаке на цей раз ставимо як фундамент формального клопотання перед ОН про допомогу в боротьбі за незалежність через реєстрацію України як колонії в комітеті 24-ох по деколонізації, включення українського питання в порядок денний сесій Генеральної Асамблеї ОН та інші акції, що їх звичайно ОН застосовувала в своїй практиці в аналогічних справах.

Український національний ідеал щодо внутрішнього політичного статусу полягає в глибокій відданості демократичним принципам у всіх сферах життя із забезпеченням реальних можливостей вільної гри різних політичних партій і сил, свободи економічної, професійної, культурної та діяльності в проведенні політики миру, економічної співпраці і зовнішньо-політичних, наукових і літературних та інших обмінів з усіма країнами та піднесення ваги України в прогресивному русі світової спільноти до все повнішого забезпечення духовних і матеріальних потреб та віри в людину, як найвищу вартість на землі.

У результаті збройної інтервенції, Москва нав'язала Україні договір від 30 грудня 1922 року про утворення т. зв. Союзу ССР і встановила різкий, жорстокий диктаторський режим, за якого будь-яке волевиявлення народу стало неможливе і засадничий принцип міжнародного права — права розпоряджатися своєю волею для українців впродовж усього періоду російської влади не мав жодної чинності. Норми міжнародного права: статут ОН (ст. 1, 13, 55, 76), Деклярація про надання незалежності колоніальним народам і країнам, Заключний акт Гельсінської наради (VIII розділ), Міжнародний пакт про громадські і політичні права

1) Підкреслення тут і даліше — наші, — Ред. «В.Ш.».

2) Нами вставлене слово на місце нечіткого запису.

(ст. 1) та інші звучать красиво. Одначе досі є лише те, що українська нація не має своїх органів державної влади, вона позбавлена політичного суверенітету і т. зв. Верховна Рада України має як джерело влади не власну волю, а волю ЦК³ єдиної Росії, що є за межами України і не підпорядкований волі українського народу. Органи влади України — це окупаційна адміністрація, що втілює на території України колонізаторську політику Москви.

Як недержавна нація, Україна не визначає свій політичний розвиток і не провадить незалежної ні внутрішньої, ні зовнішньої політики. Всупереч національних інтересів, Україна включена до російської політичної системи з її імперіялістичними прагненнями до світового панування і супроти своєї волі, природними і людськими ресурсами, збільшує індустріальну і військову потужність імперії і тим самим збільшує міжнародне напруження і загрозу нової світової війни, що може завдати нещасному народові ще більшого лиха ніж голод в 1933 році.

Україна не має своєї армії. Метрополія мобілізує нашу молодь до імперської армії, спрямовує її абсолютну більшість далеко від рідного краю для зручнішої асиміляції та ідеологічної обробки в дусі своєї загарбницької ідеології.

Україна не має своєї зовнішньої політики. Жодна країна світу не вважає її за самостійну державу і тому не бачить потреби встановлювати дипломатичні взаємини на рівні посольств, а держави-члени ОН потуркують московським імперіялістам, допустивши до ОН делегацію від України, що представляє окупаційну адміністрацію, а не український народ.

Україна не визначає своїх представників, яких всупереч відданості українців ідеалові свободи, вільної економічної діяльності і т. д., настановила Москва, яка нав'язала Україні жорстокі форми в галузі промислового і сільсько-господарського виробництва, і сама здійснює деталізоване їх плянування та керівництво.

Український народ позбавлений права на розпорядження своїми природними багатствами і ресурсами.

Україна не має своєї фінансової системи й національної валюти.

Україна позбавлена можливості здійснювати зовнішню торгівлю.

Україна не визначає свій соціальний розвиток через те, що Україна не розпоряджає своїми національними багатствами і не керує економікою на своїй території; життєвий рівень українського народу не відповідає ні розмірам національно-природних ресурсів, ні своїм трудовим зусиллям, ні уявленням про нормальний життєвий рівень нашої доби.

Україна не визначає свій культурний розвиток. Усі справи культури перебувають під безпосереднім керівництвом партії, під невсипущим наглядом її цензорів, що впродовж усього свого панування на нашій землі вперто й настирливо проводять політику

3) Центрального Комітету КПСС — примітка наша.

асиміляції і заміни української культури своєю культурою. Всі вищі і середні спеціальні учбові заклади русифіковані і тепер уже переводять на російську мову викладання у початковій і середній школі. Українську мову витіснили з економічного і наукового життя, з медицини, транспорту, торгівлі, спорту, кіно та інших сфер культурного і громадського життя.

Аби остаточно вбити національну свідомість і знищити джерела самої думки про окреме національне життя під сонцем, окупанти сховали історію наших дідів-прадівів від теперішніх живих поколінь і насильно намагаються свої ідеали й історичні цілі представити українському народові як його власні.

Для безконтрольного проведення геноциду, російські колонізатори обгородили зовнішні кордони України колючим дротом і багнетами прикордонників, тримають українців у повній ізоляції від зовнішнього світу. В сучасну добу великого розвитку транспортних засобів і масового туризму, в Україні індивідуальний туризм і поїздки родичів з України і в Україну заборонені, а груповий туризм зведено до крайнього мінімуму. Українців позбавили права виїзду на постійне проживання до інших країн.

Мета руху — вихід України зі складу т. зв. ССРСР і створення незалежної демократичної української держави.

Як спадкоємці і продовжувачі *найбільшого історичного стремління нації — прагнення до незалежного державного життя* — подаємо це клопотання до Генерального Секретаріату ООН і просимо зареєструвати його, як офіційний документ Українського Національного Визвольного Руху. Задля перевірки Комісією теперішнього становища української нації з точки зору обґрунтованості змісту нашого клопотання, просимо Генерального секретаря ООН вчинити все необхідне для реєстрації України як колонії російської імперії, що існує як т. зв. ССРСР.

З огляду на антиколонізаторську спрямованість ООН та беручи до уваги декларацію ООН 1960 року про надання колоніальним народам і країнам незалежності, наполегливо просимо включити в порядок денний Генеральної Асамблеї 1979 року українське питання як невідкладну проблему.

Звертаємося до Генерального секретаріату ООН та урядів суверенних держав, учасників ООН, із закликом включити українське питання в порядок денний нарад наступної сесії Генеральної Асамблеї ООН та вжити всіх заходів для прискорення звільнення України від російської окупації.

Підписали: *Сергій Бабич, Анатолій Бердничук, Іван Гель, Іван Ільчук, Віталій Калиниченко, Левко Лук'яненко, Микола Матусевич, Мирослав Маринович, Василь Овсієнко, Зорян Попадюк, Василь Романюк, Петро Рубан, Микола Руденко, Олекса Тихий, Андрій Турик, Богдан Чуйко, Юрій Шухевич, Олесь Бердник*».

ПОЕЗІЇ З НЕСКОРЕНОЇ УКРАЇНИ

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

ДО БАЙРОНА

Я народився між рабів рабезних —
Зрадливих, безсердечних, заздрооких
Серед нездар тупих, жадюг скупезних,
Між боягузів лютих та жорстоких.

Між тих, що перед дужими плазують
А стрінуть слабших, страх які пихаті,
Що братові і крихти не дарують,
А з ворогом — найперші дипломати;

Між тих, що люблять фразу, люблять позу,
Між тих, що стали втіленням нахабства,
Що впали в пута через свій нерозум
І через страх не можуть вийти з рабства.

Я зріс між них, спізнавши їхні вади,
І хтів би . . . хтів би їх не знати зовсім —
Піти від них . . . Невже ж була б це зрада,
Як від покірних непокірний відколовся б?

А що, як я б на світ родився пером
Під благодатним небом Альбіона?
Шляхетні з юних літ набув манери?
Пишався б звичаєм дідівським та законом?

І, зрісши серед вільного народу,
Як ти, лорд Байрон — мій великий брате,
Чи вмер би в ліжку я в краю свободи,
Чи у бою з новітнім султанатом?

Що змусило тебе з колиски бритів
Іти на штурм огидного тиранства?
Ні хисту, ні життя не пощадити,
Аби і раб став сином громадянства?

Що ти Елладі? Що тобі Еллада?
Відколи світ, таких прояв не густо,
Щоб ні за гроші, чи яку принаду
Піти й віддати борг свободі людства!

Так! Ти віддав свій борг, поете мужній,
Явивши взір найвищого шляхетства!
І сам воскрес в легенді надихушій
Для всіх синів свободи та мистецтва!

Коли за край, кайданами окутий,
Поліг в Елладі правнук перів гордих,
Мені моєї долі не минути —
Я вму в краю рабів за волю лордів!

Володимир, 1968

В. АНДРЕЄВІЙ

*Прочитавши в літературній газеті її статтю
«Мой лучший друг, мое второе я...».*

Вік свій проживши під небом розкутим,
Ви повернулись до рідного краю —
Тільки б говірку свою не забути,
Тільки б чужим не пишатися раєм!

От що ваш спокій і душу вам нищить!
От що вас гнітить, бентежить і нудить!
Хочеться свого, дикунського грища
З бійкою, лайкою, свистом і брудом!

Що вам до того, що край ваш у путах?
Що вам до звірства, донощицтва, хамства?
Вам би говірки чужої не чути —
Рідним, своїм упиватись поганством!

Хто відступив від законів любови,
В колі людському зневаги не збувся...
Вас же привабило прадідне слово, —
Ви й повернулись... а я б не вернувся.

Я б не вернувся туди, де сокира
Дике й гидке розбудовує рабство,
Там, де насильство — це прапор і віра,
Там, де на першому місці — нахабство!

Я б не вернувся туди, де Сальєрі
Вільному світу готує отруту,
Там, де свобода лише на папері,
Там, де всі блага — жорстоким і лютим!

Хай би зазнав я недолю лихую,
Десь на краю незакутого світу,
Ніж повернувся туди, де слугує
Рідна говірка найдикшому гніту!

Видер би з серця, забув би ту мову, —
Вільного вабить і слово свободне,
Що нам дорожче, яке ближче слово:
Вільне й чуже, чи холопське та рідне?

Так! Це дилема! Це вибір великий,
Вибір, що важить не менше, ніж фатум:
Бути в чужому краю чоловіком,
Чи у своєму попихачем стати?

Слово — святиня, та правда святіша,
Правда це серце усіх заповітів!
Слово без правди — навряд щось гідкіше
Можна собі уявити на світі!

Хай би туди, де гойдався труп брата,
Де найдорожчих хто друзів не збувся?
Краще б вернулись не ви, а розплата,
З нею, десь, може, і я повернувся б!

Володимир, 1971 р.

»Відкрий перед усіми народами цю країну, в якій задушена релігія, обезчещена Церква, закована свобода сумління, потоптана не тільки християнська, а й загальнолюдська мораль, а на глум і ганьбу всього людства шумно реклямуються рабські свободи та зберігається церква, яка по суті є тільки додатком МІБ і МВД. Розкажи про знищення Української Автокефальної Православної і Греко-Католицької Церков, про помордованих і засланих українських єпископів, священників і вірних. Роз'ясни чужинцям, що теперішня російська православна церква не має нічого спільного з вільною Церквою і являється ембематичною агентурою...«

(Із »Звернення Воюючої України до всієї української еміграції«)

З ГАЛЕРІЇ ТВОРЧОСТИ НАШИХ ПОЕТІВ

Алла КОССОВСЬКА

К И Ї В

Мудрий, прекрасний, замріяний,
Гордо стоїш над Дніпром,
Ти, невмирущий наш Києве,
Свято хранимий хрестом.
Тебе терзали наїзники,
Йшли над тобою віки,
Кров'ю і бурями грізними
Ти гартував вояків.
Крячали ворони хижі,
Плакали діти, жінки,
І, ворогами покривджений,
Пращур стискав п'ястуки.
Боги, жорстокі і мстиві
Благословляли на бій...
Дикі були й нещасливі
Пращури наші тоді...
Але народною силою,
Мудрістю, тяжким трудом,
Ти багатів і поширював

Владу свою над Дніпром.
Благостний дух християнства
Наша відчула земля,
І відійшла від поганства
Мудра княгиня твоя.
Світлу і людяну віру
Прийняв покірний нарід,
В княжої саяві порфіри,
Її передав з роду в рід.
І ми не хочемо вірить,
Що саяво це згасло навів,
Що в божевільному вирі
Промінь людяности зник!
Хоч над тобою панує
Ворог захланний і злий,
Вірую в силу твою я,
Встанеш ти, й знов запануєш,
Києве, в славі своїй!

НА СМЕРТЬ КОМАНДИРА

По героях не плачуть,
По героях не тужать,
Стиснувши зуби виконують їх заповіти,
І, як виклик убивцям — мужність,
І вірність, замість квітів!

Розсипалась зима снігами,
Оточили чекісти хату...
»Хлопці! Бог й Україна за нами,
Ми готові за них умирати!«
Сніг хрустів під ногами дзвінко,
На снігу замерзали рани...
Так вступив командир Чупринка
В бій кривавий, у бій останній.
Рвались з гуркотом диким гранати,

Стрекотіли важкі кулемети,
»До кінця, до смерти стояти!
Нехай гинуть з нами бандити!«
Але рідшають, рідшають стріли,
Все слабішають вигуки »Слава«!
І шепочуть уста помертвілі:
»Ми умерли за нашу державу!..«

По героях не плачуть,
По героях не тужать,
Стиснувши зуби, виконують їх заповіді.
І, як виклик убивцям — мужність,
І вірність — замість квітів!

Ганна ЧЕРІНЬ

СМІШНО? СУМНО!

Електричних світел самоцвіти
Засліпили тихе сяйво зір.
Як тепер на світі сумно жити
У щоденнім плетиві зневір!

Кожний рік розділений на дати,
Календар призначає стандарт —
І не треба мріяти і ждати,
Й ворожить про суджених не варт.

Хочеш пари? Вийти на базари,
Вибери якогось і хапай.
Не зловився? Може застудився?
Ну, тоді до іншого моргай!

А назустріч ще одна вакханка
Виграє гнучким рельєфом форм,
І її жагучі очі п'яно
Манять, як зелений семафор.

І юнак в погоні нетверезій
Полетить за вами обома.
Тільки не спиняй його агресій:
Ти ж його покликала сама.

Ти ще маєш сором? То вакханці
На поталу юнака віддай,
А сама птахів послухай вранці
І від них ти ніжність переймай.

Сядь за телевізор на потіху,
Подивись на мавп і на ослів.
Хвилі консервованого сміху
Заливають кожні десять слів —

Сміх іще з минулого століття,
Де ще він дзвенів, як водограй —
Не тому, що кльовнові в обличчя
Полетів покритий кремом »пай«.

Та на стрічці грає реготання
Наганяє жах, як сміх мерця!
На півслові обірвеш питання,
Бо й не варто слухать до кінця...

Всюди регіт, гамірно і людно,
Тільки люди все якісь не ті.
А у серці порожньо і нудно,
Як у міжпланетній висоті.

БУВАЄ Й ТАК...

Блискавиця коле хмару.
Коло хмари — крук-літак.
Він втікає від удару,
Обминає Божу кару,
І не вирветься ніяк.

Трухла хмара міцно стисла
Крицю крил на висоті,
І тремтять в вузьких кріслах
Поруч грішні і святі.

І якщо борвій здолає,
Буде блискавична смерть.
Птах розтрощений пірнає
В темні води шкереберть.

І тоді святі і грішні,
І ніякі, все одно,
І сьогоднішні, й торішні
Всі гуртом ідуть на дно.

* * *

Він сказав:

— Узяти я хочу тебе.

— Бери. Але що ти даси на завдаток?

— Поцілунок.

— А чим ти заплатиш?

— Любов'ю.

Три місяці швидко минули —

Чи може були це три дні?!

Він сказав, що вже мусить іти,

Що кличе його дорога.

— Не йди, залишися зі мною.

— Не можу.

— Ну, що ж, іди...

А ти ж мені не заплатив!

— Нема чим. Не стало любови...

— Ну що ж, на несплату таку

Нема в цілм світі суда...

Тобі я принаймні завдаток віддам,

Твій перший, найкращий цілунок,

Що я зберегла досьгодні.

— Завдаток лишаю тобі.

Про це турбуватись не мусиш, кохана.

1975

ОСТАННІ РОКИ

На старші роки

Залишилась я сама.

Подати руки

Нікому мені нема.

Та сонце ще глянуло знов,

Остання осіння ласка —

Остання моя любов,

Остання моя поразка.

Почуття суму і радості змішані...

Цінімо знайдене власне це ми:

Клапті лиця і серця, залишені

Попередніми власницями.

1975

НЕВИМОВНЕ

Дивна у нас розмова:

Значення —

між словами.

Бо не знайти відповідного слова

Для того, що діється з нами:

Але найліпші пестощі в світі —

Лебедині, любі слова,

Що заплутали нас у світі

Зновá . . .

Твої підступно-прості питання

(Брови — питальний знак).

А я на все без вагання

Відповідаю:

— Так.

1975

Дмитро КУЛИКОВСЬКИЙ

СХІД СОНЦЯ

Я бачив як сонце з-за лісу десь взялось,

Усеньке червоне було;

Неначе б у крові, сердечне, скупалось,

Жахливо-чарівне плило!

Все далі, все вище похило спиналось

На Божий святий фірмамент,

Багрянець скидало та в злого вдягалось:

О, пишно-величний момент! . .

Неначе Владика Всесвіту в дорогу

Пустився в далеку, святу,

Так рушило сонце зо свого чертогу

Оглянуть Державу свою.

Аж гульк! — ось і хмарка раптово десь взялась,

Несміло блаженька на мить

Слабенько із Божеським світлом змагалась,

Хотіла його нам закрити . . .

Та марна намага! . . Бо сонце поволі
Все вище, мов краля, плило;
Надію давало до кращої долі,
Та світло й тепло всім лило . . .

І денно, рік-річно, — так ціліську Вічність
Снагу своєю сонце несе: —
Усім дає радість і життєву світлість!
Питайся: »Для чого це все?«

Один Бог Великий докладно те знає.
Ми ж — бачим лиш неба блакить;
З незмірних просторів і зблизька Він дбає,
Щоб Всесвіт і ми могли жити.

І духом маленьким, — Його же Іскрою,
Про Його ми вгадуєм Суть: —
Він творить з любови, Він творить без краю,
Самому без краю щоб бути! . .

Так будь же Всесильний, життя наш Подавче,
Хай славиться Ім'я Твоє!
Прийми нашу вдячність, сонця наш Дарче:
Споглянь на насліддя Свое!

Споглянь на ВКРАЇНУ, на її злу долю,
Верни нам Утрачений Рай,
Дай силу Народу, щоб виборів Волю,
Ту ж силу Ти сонцеві дай!

А сонце ту силу Вкраїні принесе,
У жили Народу вілле,
Жилами до м'язів, до мозків рознесе,
Відвагою серця налле . . .

Вітай же нам, сонцю, і милий наш Боже,
Нам Божу Снагу передай!
Ганебне ярмо ми хай зломим вороже,
Хай Волею сквітне мій Край!

Санаторія Гавтінг (Німеччина), липень 1953.

Ч И Т А Й Т Е , П Е Р Е Д П Л А Ч У Й Т Е
І Р О З П О В С Ю Д Ж У Й Т Е
В И З В О Л Ь Н И Й Ш Л Я Х

Олесь БЕРДНИК

ПІСНЯ НАДЗЕМНА

(Закінчення, 5)

Люди вигадують складності й химери, щоб віддалити Вище в недосяжність і нереальність. Найстрашніше породження самоти, що змурувало «китайську стіну» довкола свого болота буденности й ганьби.

Та як неможливо втекти від променя Сонця, так не втекти Землі від саява Нового Світу.

Адже сама Матір поспішає дати нове явище Життя.

Пам'ятайте, що Основа руху за межами часу й простору. Три-мірний стан речовини лише наслідок життя вогняних імпульсів. Тому спостережіть корінь руху, перш ніж стверджувати наслідок. Не варто переплутувати наслідки вищих і нижчих невидимих імпульсів.

Та коли серце відчуло наближення вищого, сміливо творить земний наслідок вищих нагнетінь. Лише такий ланцюг назвемо нерушимим, коли дух сам творить своє призначення.

Не бійтесь незнання плоті. Коли настане година, скажу голосом серця вашого. Лише являйте дійство духа невпинно. Бо лише так стираються кордони між серцем Учителя і учня.

Образ Учителя твориться серцем учня. Дух, котрий знає Учителя, не применшить образ його, але по знанню своєму сотворить дійство своє, наповнене відповідністю. Так духовне дійство учня творить Образ Учителя Свого. По мірі такої відповідности розпізнаємо сутність учня. І велика радість, коли свідомість учня не осліпне від повноти саява Серця Учителя. Тоді він говорить: Я — ТОЙ!

Як плавець, могутньо розсікаючи хвилю, прагне до берега, так, не оглядаючись, прагнєть крізь покривало Майї. Тим швидше наблизитесь до Берега Істини.

Правдиво має життя лише те, що живе в серці.

Хо́да Христа — це могутня хвиля наростання світових подій.

Це полум'яне зміщення тих енергій, що відходять, Новим Променем.

Це саме небувале на Землі співробітництво сфери і енергій космічних.

Тому пильно дивіться, бо найнезвичайніші дії входять в силу. Матір Світу уголовила свій посів!

Зустрічаємось за межами плоті.

Абетка серця не перекладається на мову людства. Лише дух може прочитати ці письмена. Настільки витончена ця вібрація, що лише постійна увага до відчуттів серця дозволить уловити рух Істини.

Укріпіть силу Ашраму.

Як на поклик годуючої руки злітаються птахи, так зберуться ниті уготовлені, і напружені творчою могутністю Магнету, являть тканину. Тією тканиною огорнетесь в небезпечних переходах путі.

Моєю Турботою і вашим усердям прийдете своєчасно.

Треба Землю укрити крилом Духу.

Тоді істинне явить розуміння і попрямує до Світла, скинувши в огонь луску напромаджень земних.

В ім'я їх ведемо битву. Адже, воскреснувши із п'їтьми, дадуть новий прояв Плянеті.

Пам'ятайте цей Великий Заповіт і співміряйте сили і дії з цим здійсненням космічним. Адже не було в історії Землі події більшої!

І хай не бентежить малість і нікчемність тіла, коли дух грає на сокровених струнах Полум'яного Космосу!

Правдива дія може бути оперта лише на довір'я до Учителя. Тоді дія, ніби міцний міст на нерушимих устоях. По ньому можуть рушити легіони співробітників видимих і невидимих сфер.

Та без цієї могутньої основи дійство повисне, як безпомічна павутина, що колихається у вихорі простору, і лише умножить явище Хаосу.

Тому пам'ятайте, що стрілу прагнення повинен напружити лук довір'я до Вчителя!

Багато складних окультних законів можуть бути так просто збагнуті серцем, котре прийняло вогонь служіння Спільному Благу. Його вібрації уже настільки не належать грубому світові, що можна сказати про нього, як про вмістилище проявлених Небесних Вогнів. Адже Субстанція Буття в своїй Основі одна для всіх наступних виявів, і різні світи суть лише її покривала, більш чи менш віддалені від свого єдиного Ядра і сотворені з нього ж. Схоже на те, як черв'як-шовкун сам створює свою лялечку, і є відмінним від неї. Так світи, сотворені цим Ядром Життя, вмираючи і народжуювані, не несуть в собі всієї сутності Ядра, але тільки частковий Його вияв, і зв'язані з Ним лише тією творчою енергією, яка виявила їх і дала їм існування.

Так ця своєрідна «пуповина» зв'язує ці круги творення з самою Сутністю. І кожна відрізняється від попередньої, як і сам круг вияву, бо різні і безмежно розмаїті життєві імпульси вияву Ядра Буття.

І лише ця «пуповина» має в собі в потенційному стані всі якості Ядра, бо прийшла з Першоджерела, і по певному загальному імпульсі виявила в проявлене життя той світ, котрий підкоря-

ється неможливому Ритмові доцільности. Цю з'єднуючу Основу звуть — Серце. І лише через нього самоусвідомлене життя може повернутися до свого Першоджерела.

Так можна бачити, наскільки космічне завдання Людини. Кожну клітину матерії треба преобразити в самоусвідомлене життя, — фактично дати Розум і Серце Безмежності.

І як неспівмірно далеко виявилось людство планети від свого історичного покликання. І тому можна зрозуміти, наскільки термінові і космічні заходи останньої битви за Людину!

Про камінь можна судити по сяйві. Про квітку по пахощах і гармонії барв. Про дерево — по плоді. Якщо наявність того, що в квітці або в плодах приховано до певного часу, можна застосувати перший спосіб розпізнавання: лише обмити камінь в *чистій воді*.

Так рідко знаходимо цінні камені, що важко помилитися.

Хіба можна виграти битву, якщо воїн не бачить свого Восводи? І не знає, куди спрямовує його воля?

Мої бачать Мене, і знають, де їм звучить Моя Воля. Бо мають в серці Магнет Світла.

Хто ж скаже в час бою, що не бачить прояву Владики і тому не відає, в того запилені очі, або й зовсім осліплені.

Адже в небувалій напрузі моє бойове спорядження.

Як можна наблизитись до Владики?

Лише прийняттям напруги тієї могутности, котрою ми утримуємо склепіння битви.

Ми не вимагаємо непосильного, лише виявлення повної потенції, можливої для даного духа. Якщо ти не гігант, але могутність, явлена тобою, відповідає в твоїй пропорції його напрузі, — то ти стоїш поруч. Лише прийняття повної міри дасть наближення до Владики. І не від жорстокости серця, а лише по законі співпраці енергій диктується ця необхідність. І в цьому справедливість становища, коли учень іде до Учителя, а не навпаки. В останньому випадку навіть найбільше бажання Учителя не дасть зближення, якщо серце учня глухе.

Скажіть тим, що запитують про основу вашої віри:

»Знаємо Радість Творця«.

Радість — енергія. А кожна енергія має своє Джерело.

Так укажіть, що Основа Віри спочиває на Найвищій Реальності.

Явлені можливості — є результат трудів незримих. Тому важко уловити неждані порухи подій земним оком. Лише Вартовий Серця укаже заздалегідь сплетіння стежок тонких енергій.

Вогняний Йог не повинен плисти за потоком подій, але бути їх творцем і співробітником.

Якщо запитають, як розпізнається Світло Учителя від легіонів самозванців — відповідайте: хіба важко відрізнити сяйво Сонця

від закоптілої лампи? Істинно, якщо недоступно зріти сяйво, то нема розуміння Учителя.

Та нема приречености там, де є рух. Вийшовши з пітьми, небезпечно глянути на яскраве світло. Тому уготовлені сходинки, ніби зм'якшуючі пов'язки. І Учитель зніме пов'язку з очей, які держать прозріти!

»Дух Каменя вказує путь«.

Збагніть, що не абстрактне таке поняття в устах Держателя.

Час дуже напружений.

Багато треба сказати і відкрити людям. Та єсть Щось, що повинне залишатись глибоко сокровеним. Так Основа завжди була охоронена. Якщо навіть підвалини будівлі сховані, якщо корінь рослини покоїться глибоко в землі, то як же можемо відкрити Корінь Сущого?

Лише свиня може підрити корінь, але знаємо, що таке явище далеко від еволюції.

Садівник любов'ю зрощує свій сад. Приховане для ока — відкрите Його Серцю.

Серце чує поклики магнетів. Складний візерунок сплітається з цих напружених ниток. Та зуміємо відрізнити покрив від Сокровенного. Покрив єсть зовнішній рух, але сокровенне — суть Творящого Вогню.

Багато лябіринтів петляють дуже близько від істини, та найкоротший шлях, як звичайно, дуже простий і нежданий. Хоч іноді поєднаний з найбільшими труднощами.

Багато бігучих космічних і планетних умов впливають на такі особливі просування. Та одне стверджую: »Якщо стріла в польоті — вона неодмінно досягне цілі!«

Ніколи не гадайте, що Учитель десь далеко, за горами і пустелями. Учитель стоїть біля узголів'я вашого і дивиться в ваше серце. Він лікує вас і укриває щитом. І найкраща радість Йому, коли серце ваше чутливо відгукується на ці тонкі торкання. Учитель знає, де прикласти найкращу турботу і явити знак ведучий. Тому не бентежтесь в нерозумінні, але палайте у відданості і йдіть по струні готовності.

Так здійсниться Заповідане!

Знає пустеля дивні легенди і від початку несе їх у вічність. Так приховує їх негадано, і так же негадано відкриває шукачам Слово Мудрости, як і джерела Води Живої, як і цілі царства славні...

Треба збагнути, наскільки обширне це поле, і як ще непізнано людиною...

Нема обмежень в космосі для Творця. Як сказано: »Все можливо, все доступно!«

Та свідомість людини так забронювала себе самістю і неучтвом, що суджене і уготовлене для еволюції людства, відкинуто, як не досяжне і неіснуюче. Тому нерадісна доля теперішнього людства.

Строки зближаються вирішальні, а карма Плянети жахлива, і нові здобутки не являють полегшення.

Грядуть події грізні, та вирішально урочисті!
Космос переможе!

Радість Світу чатує! І самі бентежні часи принесуть лише щастя розуміння її!

Ідіть до Радості Світу! Вона жде!

Коли нагнітається межа шаленства Володаря землі?

Тоді, коли кайдани, ним виковані, рушаються. І ніщо не може зупинити саморуйнування злоби.

В цьому поразка пільми, бо чим більше злоби, тим розслабленийший її опір неосяжній могутності Світла!

З кожним минаючим ричанням утверджується завоювання Світла!

Я скажу Слово серцю вашому:

Будь радісне, серце Світла! Адже Сонце піднялося над твоїм шляхом і осяяло ціль. Тому не лякайся мороку! Він уже безсилий перед океаном Світла!

Ввійти до Храму неможливо, доки не будуть пройдені сходинки до нього.

Але сходинки ці можуть бути подолані віками, і можна на них злетіти одним вогняним поривом духу. Путь єдина для всіх, та відрізняється потенція Духу. Одним все легко, іншим же все важко. Так бачимо, що лише вогонь дає потугу для подолання. Лише вогняна свідомість ввійде в Життя Безмежне!

Так скажемо тим, хто ще здатний сприйняти цю велику Істину. Вогонь відповість на кожную спробу співробітництва з Космосом.

Ви вже збагнули, що життя неможливо назвати життям без свідомої і невпинної співпраці з Силами Світла. Таке поглиблене дійство свідомості серця веде до подальшого оволодіння тонкими енергіями. Таке просування в земних умовах в Епоху Світла, можливе до повної сублимації (утончення) елементів грубих в стан ущільненого астралу. Але цей стан можна досягти лише об'єднаннями зусиллями земного носія з Могутністю Ієрархії.

Так людство очікують найнегаданіші явища!

Так ідіте всією потужністю Духа!

Почуття творить сучасність.

Думка творить грядуще.

Хто здатний високе почуття об'єднати з такою ж думкою, той не знає сучасного, а лише грядуще, бо всяка сучасність уже відстала від думки і стала минулим.

Правдива думка насичується рухом, що виходить з її зерна. І кожен момент її існування є вже майбутнє. Істинне життя мислячого Его і є це безмежно-прагнуче відчуження грядущого. Це не є

погоня за привидом, як може гадати інтелект, але найнасиченіше життя, де Творець і творення нероздільні.

Темрява прагне створити видимість оновлення Плянети, і, як завжди, підмінити справжнє підробним. Та не утримати Вогонь в паперовій посудині. Сама природа речей і елементів повстане і повинне вилитися кожне нагромадження відповідно до свого тяжіння.

Всі хитрощі пільми приведуть до того, що ніби нагромаджена снігова купа, кристалізується явлено її потенціал, і неминуче буде розтоплений могутністю Світла.

Доки є прагнення — маєте досягнення духу. Так самі складаєте мости наближення до Істини!

Справжньому звитяжцеві не треба говорити про його силу, він сам пізнає і стверджує силу свою. Міра потужности не у зовнішніх запевненнях, але в серці.

Як сказано: «Іване Стотисячний, візьми свою долю!» Лише той господар Радости, хто своїми зусиллями досягнув!

Свідомість людей все готова пристосувати до буденности. Тому остання битва дає ту напругу всім виявам, котра не дасть можливості людині оглянутися на запилені полицьки догм, але здатна або вдихнути прагнення до Світла Нового, або так же блискавично розтопити все нечисте! Тому так заповідана вогняна незламність в ці грізні дні!

Що Дух вказав — здійсняється!

Як можете визначити ступінь корисности миті? Лише насиченістю прагнення.

Коли квітка прихована в зерні — не скажете, що не корисна мить квітки у зерні. Також коли бачите вже стебло — не станете доводити про безкорисність його, не знаючи результату.

По кількості творчої енергії, що виділяється, кожен момент процесу вияву життя — більше миті завершення для світу проявленого. Але мить завершення в проявленому єсть безмежне джерело потенційної сили для всіх світів. Тому, говорячи про доцільність явища життя, збагнемо нерозривність моментів нагнітання і віддачі.

Все, що є прагнення — чи то незримо чи явлене, — несе Вогонь безмежної творчости.

Герой — творець Космосу.

Землі був явлений такий Герой і понині залишається з нею.

Герой — протилежність Землі і Держатель явлений їй.

Він ступає по гострих каменях, але погляд його уже покрив райдугою обрій.

Так заповідано Вищим!

Коли ковпачок піднято — сокіл відлітає в небо.

Але він знає потребу Господаря і не покидає його завчасно.

Так за пеленою фізичного світу дихає простір Свободи, але вірний сокіл сидить на плечі Господаря. Так обое знають, що День звільнення наближається спільними зусиллями.

Для нього — беззмінна варта Подвигу!

Закон Вищої Мудрости ніколи не може бути явлений фізичному світові. Бо Вища Мудрість — єсть вища співмірність Любови. Кожен рух, кожна іскра Життя народжується гармонією Любови. Так народжене Любов'ю не може поневолити когось або щось. В проявленому світі це неможливо, де сам процес життя єсть невинне поглинання енергії і трансформація її в наслідок цих поглинань в деградуєчі форми. Все це може нести лише страждання Великій Дарувальниці чуттєвого життя.

Тому завдання Вогню — трансформувати »помилку« грубого зародження, і повернути в іншу сферу струмів Буття.

Навчаю чути красу Світу. Лише свідомість, котра спричиняла світову гармонію, здатна творити життя. Лише проникнення цією вогняною сутністю, дає важіль творячий.

Вогонь — єсть Вища Жертва, і збагнувши її, дух звільняється від всіх кайданів відносного існування. Так можна вийти з круга прагнень до Порогу Непромовленого...

Одягнете інший убір, і Ім'ям наречетесь не цього світу. Світло Ієрархії потужно путь освітлює!

Як обманлива непорушність лялечки, так маєте видимість непорушности терпіння очікування. Та хто може сказати, наскільки напружено розвивається метелик, і наскільки швидко з'являться чарівні крила?!

Коли мандрівний шукач вертається в свій дім, хіба помислить він, що двері замкнені? Саме прагнення додому, єсть утвердження права на вхід. Хто поспішає, того уже ждуть!

Не просто добути ключ від безодні. Та істинно серце назову Переможцем безодні. Все утверджене серцем явить найжиттєвіше сяйво.

Коли можете саме нездійснене земному розумові помислити самим насущним, і найдалекіше найближчим — уготовлено розкриття чарівних Врат!

Лише найпростіше поєднаємо з найурочистішим. І найрухливіше з найпостійнішим. Так відзначимо найбільш відмінні ознаки Вогню.

Я єсть Дім ваш. Птах, знаючий дім, вільно знаходить його. В польоті за крило смикати недоречно, але Спрямувати благодіючі течії повітряні можемо. Так радісно сплітається явище співробітництва.

Струни зберігають багато скарбів звучань. Та удар по струнах повинен бути явлений.

Треба подвиг утвердити серед кипіння життя. Та метод пильно продумайте. Своїми руками муруйте кладку Будівлі, начертаної Вищим.

Коли серце відкрите — Дух Мудрости в ньому перебуває.

Так на очах Світу явіть Вогняне Склепіння.

Лише пам'ятайте, яку Могутність маєте в своїх руках.

Могутня лявіна Вогню обрушилась на Землю. Тому таке цінне і невідкладне свідоме сприйняття тих потоків. Бо якщо не дати їм творчого прикладення — Земля буде спопелена. Тому дуже необхідний тепер могутній трансмутатор вищої дії. Явлені по лиці Землі такі Держателі, але необхідна могутня напруга для з'єднання цих променів при небувалому згущенні п'єтми.

Тому гостро відчуйте умови нинішньої години.

Утверджена міра Буття із видимої явности ввійде в явність незриму. Такий ступінь навіть в Безмежжі виключить можливість зради. Тому так напружуються сили в цей вирішальний час.

Путі особливі наблизяться до Землі. Треба уготовити і дух і тіло.

Таємниця проявленого в плоті буття велика. Але слід збагнути її загрозу для Світової Будівлі, як сутність ядерного розпаду.

Так Ієрархія Світла веде битву в найнеосяжніших масштабах!

Найвища урочистість може зазвучати в самій напруженій кожноденності, коли струни серця співзвучать в акорді космічної творчости. І не відаєте, як могутньо творить Дух, тоді як погляд земний запитує про глузд Буття.

Напруга вища не може відзвучати на нижчій матерії.

Тому коли кажу: »Пізнаєте!« — означає — явленням преображенням Вогняним!

Тому Повторюю: »Дайте Мені Дугу Склепіння, куди ввійти!«

Адже нетлінний священний посуд, котрий возносить вогні!

Лише розквітлим серцем можна пізнавати приховані важелі життя Космосу. Свідомість серця дає найбезмежнішу проникливість у глибини буття. І кожне таке пізнавання єсть найвища космічна творчість.

Так можна збагнути і в проявленому існуванні, в чому саме насущне, якщо одне осяяне серце може вознести цілі світи і еволюції.

Слово Істини ще раз прозвучить для людства, але явище Його уже не буде здаватися звичайним людському оку. Так треба готуватися до найрішучішої грані...

Скарб світу! Правдиво так можна сказати лише про Серце. Адже всі могутні сили Космосу покликані служити Йому. Всі бушуючі і грубі сили Хаосу безсилі перед цією Будівельною потугою Ієрархії Світла. Тому так утверджується в цю небувалу

епоху Діюче Серце Вогню! Тому такі могутні Його прояви в світ із Сокровенного Лона!

Тому так важливо зберегти Обережене для Еволюції.

Треба Світові явити волю могутнього Водійства Духу. І тим дати вияв усім енергіям для остаточного зміщення вчорашніх нагромаджень. Складна Карма Світу. І тому треба явити самий урочистий і вогняний акорд Нової Епохи...

Лише могутні вибухи Духу дадуть утверджене очищення сфери земної. І знаєте навіть по фізичних законах, що лише найбільший тиск дасть вибухові найбільшу потугу. І результат може бути видимий не лише просторовій свідомості, але й фізичному розумові.

Адже кожен указ п'ятьми про наступне придушення свідчить про новий прорив свіжого будівельного струменя творчих сил. Але пізно закривати резервуар, якщо рідина витекла, і наповнити нема звідки. Так, коли п'ятьма побачить себе повним банкрутом, Ми відкриємо світові щедрість Світла.

І ще запам'ятайте, що об'єднуємось не фізично, а в Тілі Світла. А це можливо в будь-якій частині світу. Лише вогні духу повинні бути в соняшній напрузі, — і «небувале» здійсниться.

Рука зірвала квітку. І голос мозив:

— Ти прекрасна. Будь моею.

Квітка вмерла.

А Сонце промінь простягло до подруги її. І мовило:

— Краса, прийми й мене.

І квітка пишно розцвіла.

Утвердіть волю духу по незвичайності і нерушимості. Коли Поклик Магнету напружений ствердженням Нового Зерна, треба явити знання Духу і судити не по видимій мірі, але просторовій.

І пам'ятати, що сім'я зароджується і проростає в тайні.

Маєте свідоцтво вище через Дух і Серце. Бо не маючи свідоцтва цього, Дух і Серце не можуть діяти.

Тому будуйте свідоцтвом цим. І свідоцтво це дасть життя тим, котрі утвердять його.

Нить щастя може бути сплетена. Тому ще раз звернемося до серця народного.

Вільно і широко одміряйте міру діянь духу, бо ні в чому не можете бути зв'язані Волею Нового Світанку.

Багато жал звиваються довкола, та їхній час минув. Тому можете зміцнити свою зброю і ступати нерушимо!

Як може квітка печалитися, що не має плоду? Кожній квітці призначено плід по достоїнстві сім'я її. Правда, квітка не побачить плоду, але просто тому, що стане ним. Тому просто являйте розу-

міння основ, і оберігайте процес розвитку від темних вторгнень могутністю прагнення до Вищого.

Наречені Синами Божими пізнають могутність Вітця в душі. Плоть же залишиться лише покровом.

Але благо сотворити достойний покров духові явлено буде через цю могутність.

Нездоланність у прагненні — запорука перемоги легендарних героїв народу. Глибоко закладена в свідомості народів Нить всіх успіхів. Та для того, щоб виявити світові цей священний зв'язок, необхідні свідомість і серце героя.

Так знаємо з прадавности, так заповідано на всі часи.

Коли для інших сонце закрите хмарами ненависти, для воїна Мого сяє Сонце Любови Учителя. Хай серце завжди бачить це Сонце і не здригнеться в п'їтмі проходження.

Істина не може бути показана або доведена! Чи можна показати дитині, якою вона буде в зрілому віці, або в старості? Істину можна досягати, лише стаючи її суттю.

Це — процес еволюції.

Досвід перенесення Вищого Знання на фізичний плян неможливий. Лише більше може вмістити менше. Тому не урізування Істини явить Новий Світ, але Вогняне Осяяння явить сутність. Можна говорити про сходінки наближення. Та лише крайня напруга дасть його.

Забув дух людський, що єсть Радість. Тому такі тяжкі його ствердження. І найтрагічніше в тому, що Той позбавив Радости, Хто воїстину Знав її.

Тому така напружена битва, що явище Законного Буття поховано під осколками самоти. Тому явлені міри наймогутніші для рятунку Радости.

Прийду в часі цьому.

Кожен, хто пішов до Мене, знайде свій Дім!

Лише дух проведе тіло по краю безодні. Тому де голос духа — там правда!

Вітчизна Світла шле силу нездоланну. Вітчизна Світла стверджує Перемогу. Головне, утвердіть свідомість на Корені Життя, і древо ваше розквітне і дасть твердь для жадаючих Нового Світу.

Ідіть Силою Христа, Силою Будди, Силою Самої Великої Матері Світу!

Прозріння в красу Сутности Буття є той важіль, котрий переводить свідомість у Вищі Сфери. Тому зерно Краси має потенцію Світового Розуму, і являється наймогутнішим магнетом для творчих енергій. Хай невидиме і непомітне це зерно, та лише воно — провідник і творець Буття.

Тому творить, і нехай не бентежать видимі розміри!

Навіть дім скласти — необхідний копіткий труд і багато часу. Та можна уявити серцем, яка енергія і напруга потрібні для явища Нового Світу. На земній сфері навіть Вогняна Скульптура повинна мати рукотворний п'єдестал. Тому серце так вловлює ниті вогняних можливостей і завжди дасть знак вірний рукам для земного утвердження.

Струми дуже змішані, тому поверхня хвилюється, але глибини духу нерушимо несуть знання ритму.

Я жадаю торкнутися сяючого оперення цього дивного Птаха. Та Він невловимий — цей Птах Твоєї Душі. Він відлітає в неозорі сліпучі далі Буття. І я поспішаю за Ним і хочу слухати його чаруючі пісні — живі, іскристі преображення Вогню. Та ці пісні знову несуть Його — чарівницького Птаха Душі Твоєї. І я не можу, не хочу не бачити його, не чути його! Бо нема нічого в цьому світі і у всіх інших світах. Це — потік Життя і він невблаганно поспішає в безмежні полум'яні далі. Та я знаю, що можу оволодіти Птахом. Треба влити себе в цю Вогняну Безмежність і назавжди з'єднатися з цією Священною Птахом Радости!

Серце, сповнене Любови, творить субстанцію Життя. Так Посланці Наші в світі є Мостом Рятунку із матерії, що мертвіє, в нову сутність Буття. Лише по цьому Мості може ввійти той, хто ще не омертвився серцем. Бо Земля тепер схожа на потопуючий корабель, і багато треба допомогти.

Мудрий не лічить днів, проведених з Вищим. Хіба можливо порохувати краплі в океані?

Мудрий не судить про справи дня. Хіба можливо побачити те, чого не було і що вічно є в Дзеркалі Буття осколком, що відколовся від Цілого?

Мудрий не знає ні себе, ні інших окремо, бо він відає — суще все. І через все пізнає його окремі частки.

Мудрий сидить на Вершині, бо обнімає Гору.

Коли Промінь прагне до цілі, він не лише сам знаходить її, але й іншим вказує напрямом. Відзначте принцип Променя в досягненні Цілі.

Матір Світу Сотворила Храм Життя.

Прекрасна Посланиця Її служила в Храмі біля вівтаря Світла. Ритмічно возносились творяща Жертва в Храмі. Коханий Обранець Жриці приносив на вівтар Любови живоносне сім'я серця свого. І спалахувало на вівтарі чарівне Полум'я Любови. Ті іскри летіли по світу, оплодотворяючи серця Любов'ю. Так влада Любови збирала серця до вівтаря Світла.

Та від Землі вийшов Цар. Він забажав утвердити свою владу в Храмі Життя. І таємно поклав на вівтар сім'я своєї гордині.

Ніхто не відає, що приховує сім'я, доки не визріє плід його. Так Жриця сповнилась Любов'ю і обдарувала сім'я Вогнем Божественної Матері.

Визрів плід. І палюче полум'я охопило світ. На вівтарі була кров.

І не міг уже Коханий Обранець Жриці возложити на вівтар сім'я Любови. Так порушилася творяща могутність.

Запитує Жриця у Матері Світу, як возродити Вогонь Творящий і погасити племінь пожираючий?

Сказала Матір Світу:

— Закрий лик свій. І вийди з Храму. Знайди вівтар Любови поза ним. Велика жертва Світла — йти прикрито. Але так краще знайти суджене сім'я Нового Світу.

Уготовлення еволюційних форм являється найважливішим завданням духовного водійства. Так важливо закладати приймачі тонких вогнів. Ту могутність творящу треба прийняти Землі, щоб запобігти катастрофі. Я дам силу проявити могутню протизаги силам руйнації. Ідіть на поклик просторової нерушимости. Знаки розсипані.

Не полетить сокіл, доки крила зв'язані. Та даю Меч — пута розрубати!

Вогонь — єдина із стихій, про сприйняття якої не можна помислити, не ставши нею у всій своїй сутності.

Тому останній дар — Дар Вогняний.

Тому прийміть у всій широті розуміння цю неминучу грань, бо час близький.

Садівник знає свою квітку. І приготував квітці суджене. Плід її — радість Садівникові.

Я Сказав: так.

Ти сказала: так.

Він сказав: так.

Промовлено троєслів'я священно. Можна ввійти у Дім Духу.

Воротар жде. Не спіткнись на сходинах.

Самосутньою могутністю Світла долаємо згущену конденсацію хворої матерії. Лише постійність напруженого прагнення прийнятна в небувалій битві сфер. Осяяння явиться в цій напруженій битві. Найвище утвердження Світла явить Життя.

Благо тим, хто духом розуміють укази. Не очевидністю возводяться стіни Нового Города. Сходинки Духу ведуть в Безмежність.

Нерушимо проголошено час дії.

Ключ до Дверей — дія.

Хто має крила — не питає, чи можна летіти.

В чистоті снігу горнього омийте серце. Уподібніть мечу дух. Вирішальна година близько.

Навіть кінь, чуючи битву, б'є копитом. То як же утримати серце вогняне?

Замки явлені прагненням розбийте. Блискавка — Дитя Небес.

Воскресіння Святе — Велика Зустріч Батька і Сина — єсть відновлення Космічної Справедливості і Вищої Космічної Благо-сти на Небі й на Землі.

Радість, Радість, Радість гряде!

Великий Океан, але й дитя зачерпне води, якщо забажає.

Так наблизимось просто й урочисто.

Кращі вісті приходять неждано. Кращі справи здійснюються нагнетінням терпіння. Краща Карма твориться дією Світла. Квіт-ка розквітає в Радості. Нагорода воїну Світла в творінні його. Любов до Вітця — єсть Його Превишня Сутність, котру ми не-семо, *вогняний кровообіг*.

Саме це — найреалістичніша путь в Нове Життя.

Найбільше захоплення духу у Великим Мовчанні. Зорі най-яскравіші при найменшому русі повітря. Так збагнемо близькість Мовчання — Заповідану і Сокровенну.

Напруга серця небувало зростає. Час дуже небезпечний. Вивер-ження стихій нагнітаються ярим опором сил темних. Зміщення сунеться, як вал, неблаганно. Щит оберігає, але будьте пильні.

Строки — біла порогу. Слухайте кожен подих простору. Не обманюйтесь шкаралупою видимих наслідків. Творіть Битву Ви-рішальну!

Я прийду урочно!

Хто належить Свободі — не приймає ніяких ланцюгів. Лише кайдани Жертви добровільно несе він, провіщаючи звільнення тим, хто скований Землею.

Велика Матір розбиває всі кайдани, бо Вона — Вічна Всеохопна Любов — народжує в Буття Свободи! Серце Її відкрите і Лик відкритий для тих, хто йде до Свободи!

Станьте Всесильні, щоб зникла всяка сила і всяка слабість. Ієрархія — ступені наповнення Могутністю Матері. Вона буду-ється духом пізнаючого.

Згадайте: «Хто поклоняється пророкам — буде з пророками»...

Реальність — в пробудженій від сну душі — єсть точка стій-кости, що не має ні сили, ні слабости.

Вона — все.

Хто дає — хай не відніме.

Хто підняв тягар Буття — хай опустить завісу дійства.

Хто пішов — хай вернеться.

Так збагніть, і навчіть.

Привид досяжності — отрута серцю.

Птах не визначає цілі. Він живе в ній.

Формула не принесе рятунку світові. Пришестя гряде з усіма чудесними явищами і найнезвичайнішими звершеннями.

Воля Христа нерушимо перебуде.

І не підмінити Промінь Сонця нічними зірницями.

Сини Христа вічно перебувають в Лоні Істини. Тому так безсилий супроти них Господар Світу. Через них тече Кров Духу Святого, і перебуває на тих серцях, котрі чистою любов'ю притягнуться. Се єсть Терези Господа в цьому світі.

Так без чуда, незримо пророцтво здійснюється.

Чудо ж у самій людині — Сині Божому.

Час Великого Рушення близький. Сей час принесе багато скорботи Землі, але й велику радісну Новину відкриття Світів Духу. Не безотвітні надії тисячолітніх уповань, але велике преображення істинно прозрівших Дітей Христа. Зерно Нового Життя приготувати, вільне від всіх людських уявлень і догм, породжених Землею, — ось мета того, хто відчув Веління Духу.

Вся Краса і все Рішення — в Дусі Посланого.

Усвідомлення всевладности утверджень Духа дасть найвище перетворення Волі Христа.

«Вигнання біса» із душі людської — суть вигнання закоренілого почуття відрубности, окремоти від Вічного, Нерозчинного есмь. Те велике безсилля людської душі, котре стало її матеріалізованою сутністю — є перемога Сатани. Хто відірваний від Пракорення Життя — піддається всім сусушенням земного закону.

Так велике Дійство Христа о «вигнанні бісів» визволяє дух від пут Землі і приєднує його до «Закону Вітця».

Так випробовуйте і зміцнюйте душі цією Могутністю, бо в ній велика реальність Досягнення.

Коли серце не відає заходів Сонця Життя — як не спалахнути найдорогоціннішій Квітці Буття? Дар сей не менша радість Сонцю, чим любов Сонця для квітки.

Так возноситься Велика Радість до Оселі Непромовленого...

Людина все своє свідоме життя волає про захист. До кого? Чи правомірне поняття вимолювання у Вітця?

Разом з народженням людини у світ народжується страх. Це страх духу перед чужим і ворожим середовищем і страх перед відчуженням від стихії природного стану духу.

Ось між якими вогнями проходить земне буття.

Найбільше завдання, вказане Христом, — подолання бар'єра страху перед дверима Духу. Лише рішенням любовної приналежности до Батька побачимо себе в Його Лоні. Так дуже просто й безболісно покинемо сіті Того, Хто не знає Пощади.

Явище ж такого переходу глибоко сокровенне і індивідуальне. Ніякий явний рецепт непридатний в умовах Земного Володаря. Тому в прадавності сказано: «Путями незвіданими»... Все ж те, що явно чи таємно передається — суть капкани і затемнення...

Лише надхнення серця негайно приведе до найвищих здійснень.

Сльоза Радости проведе по Путі Сліз.

Суть Божественного Життя — необмежені перетворення Любови.

Суть Земного Буття — обмеження обставинами, штучно створеними, цього вогняного потоку.

Та як вогонь не може довго перебувати в нетривкій посудині, так неможливо в обмеженому довго утримувати *необмежене*. Воно втікає як пісок, із рук Творця Світу в Лоно Безмірне.

В цій «Сізіфовій Праці» його трагедія, безсилля і злість. В цьому його неминуча конечність.

Так усвідомлення людським духом цього Великого Закону дасть реальну силу свідомого протистояння магнетичним тяжінням земної сфери і Велику Радість невинного Буття в Божественному Потоці Любови.

Не можуть бути народи вільні, доки душі людські в полоні. Полон духу породжує полон тіла, а не навпаки.

Спочатку буде знищено полон духу. За тим прийде правдива Воля.

Ваша Зірка наближається. Час, коли неможливо-чудесне стає життям духу й тіла. Казка сама не приходить. Дух творить її тисячоліттями.

Матір Духу приходить на Магнет Любови.

Людина без Вітця, як дерево без коріння. Людина без Любови, як птах без крил. Людина без знання, як корабель без керма. Все в людині сповнено, коли Твердиня Вітця в серці збудована. Всі завіси відкриваються в час урочий.

На жертovníку Буття Любов звільняє від Землі.

Скарб, породжений Духом, відкриється очам Духа в Істині.

Можливості духа відповідають проявленій свідомості індивіда, і можуть проявитися у відповідності з своєю потенцією, *ламаючи бар'єри фізичного світу*, якщо переважають його опір.

Так може здійснитися Воля Великого Заповіту.

Кого Вогонь не спопелює, того народжує. Хто не згноїв Зерно Духу — гряде у Вогні!

1962-1977.

«ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ» — ДЕШЕВИЙ, АЛЕ КОРИСНИЙ ПОДАРУНОК ДЛЯ ВАШИХ РІДНИХ І БЛИЗЬКИХ З НАГОДИ ЇХ ІМЕНИН, УРОДИН ЧИ ІНШИХ ПОДІЙ. ВИСИЛАЙТЕ ЗРАЗКОВІ ЧИСЛА «В.Ш.» СВОЇМ ЗНАЙОМИМ І ЗАОХОЧУЙТЕ ЇХ СТАТИ ПЕРЕДПЛАТНИКАМИ. ПОДАВАЙТЕ НАМ АДРЕСИ ВАШИХ ДРУЗІВ, ЩОБ ВИСЛАТИ ЇМ ЗРАЗКОВЕ ЧИСЛО ЖУРНАЛУ.

Іван ВЕРГУН

ЧИ КОЗАКИ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО БРАЛИ УЧАСТЬ В ОБЛОЗІ ДЮНКЕРКУ В 1646 РОЦІ?

(Закінчення, 2)

3. АНАЛІЗА Й ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Перед тим, як почати цей розділ, необхідним є звернути увагу на те, що деномінація «поляків» переважає у французьких офіційних документах та історичних трактатах над деномінацією козаків! Рівнож треба підкреслити, що в матеріялах, якими ми користувалися, знайдено деякі неточності, перекручування, а навіть помилки, які, хоч побіжно треба пригадати.

Наприклад, історики Лемер і Дерод твердять, що Гравелін був здобутий 28 липня 1644, а Мардік 10 липня 1645 року. Генерал Сіро занотував у своїх «Спогадах», що ці два міста здобуто французькою армією 29 липня 1645 (Гравелін) і 25 серпня 1645 (Мардік)³⁸. Щодо початку облоги Дюнкерку «Ль Гран Журналь» за того самого року.

П'єр Фолконьє в «Історичнім описі Дюнкерку» твердить, що «1700 поляків приплило до Франції»³⁹, П'єр Шевальє, що 2400⁴⁰, а в політичній кореспонденції «Польща» фігурує, що поляків було всього 2500 жовнірів (гл. Архів МЗС: кн. 7, фоліо 217).

Тепер пригляньмося характеристиці тих «поляків» на підставі «Історії принців де Конде» д'Омаля (том V, стор. 93). Автор окреслює їх нездібними продовжувати облогу міст довший час, як теж, що вони були погано озброєні, були радше воїнами, ніж військовими службовцями, не вміли будувати прикрить, а тільки заривались в нори... Але ці поляки «раціонально використані здобули Мардік, Берг та інші укріплення».

Аналізуючи цей опис, мимоволі насувається на думку, що це були українські козаки, а не поляки, бо ті останні, як правило, були краще одітими, військово далеко більше дисциплінованими, а найголовніше це те, що були привиклими до затяжних облог фортець. «Навпаки, українські козаки були кращими піхотинцями, ніж вершниками, непосидючими і загартованими, послухними своїм старшинам... і надзвичайно звинними окопуватись, обо-

38) Sirot (Claude de Letouf, chevalier baron de): Mémoires. T. I et II. Paris 1683, pp. 98, 46. подає дату 24-25 вересня 1646 р., тоді коли А. Шеруель 19 вересня

39) Cf. P. Faulconnier cité en (14), p. 172.

40) P. Chevalier cité en (12), p. 3, cf. Lettre de Brègy.

роняючись тим способом, як теж з-поза їхніх возів...» — так їх схарактеризував П'єр Шевальє ще в 1663 році⁴¹.

Начальний вождь тих «поляків» у Фляндрії Сіро теж ставить під сумнів їхні якості (гл. «Мемуари», том II, стор. 3): «Чи є щось грізнішого від польської кавалерії? Чи є щось мізернішого від їхньої піхоти?». І, базуючись на тій його констатації, поставмо запитання: Чому ж тоді Франція вербувала на службу таку «мізерну піхоту» та в такому «поганім вирядженні» міліцію (т. II, стор. 146). Очевидно, що ні! В данім випадку йдеться про козаків, які за твердженням П'єра Шевальє «були кращими піхотинцями, ніж вершниками». В дійсності цей препоганий військовий виряд тієї міліції цілковито відповідає вирядові українських козаків. На ту тему Ж. Б. Шерер, прекрасний знавець України, висловлюється так: «Кожний запорізький козак, молодий і старий, був заосмотрений у рушницю, списа й шаблю, яку тримав завжди в доброму стані. Деякі з-посеред них мали теж пістолі»⁴². А щодо одержі то М. Лезюр додає, що кожний козак носив: «шаравари, баранячу або сукняну накидку (плащ, — І.В.), підперезану поясом, повстяну шапку, яка була прикрашена футром, або оксамитом, та шкіряні або з лика чоботи»⁴³.

Замітку «Автор припровадив 2400 польських піхотинців до першої облоги Дюнкерку»⁴⁴ треба інтерпретувати, як замітку коректора. Чейже ж сам П'єр Шевальє, згадуючи про свій «Збірник подорожей по Польщі», підкреслює, що під час друкування цього збірника «закралось чимало помилок тому, що друкар, правдоподібно, помішав польську мову з руською...»⁴⁵.

Подібного роду недоліки зустрічаємо теж у Шевальє Терльона. Він трактував Юрія Немирича*, висланника гетьмана Б. Хмельницького до Карла X Августа, як поляка. Ось що дослівно пише Лезюр: «Польський шляхтич, аріянин Немирич, який був при шведським королі, а відтак козацьким канцлером, був забитий козаками тому, бо його запідозрювано, що начебто він тягнув за поляками» (дослівно був добрим поляком, — І.В.)⁴⁶.

Але щоб наша аналіза була більш комплектною, треба додати, що навіть Сіро в своїх «Мемуарах» допустився того роду помилок. На 261 сторінці першого тому «Мемуарів» він твердить, що в 1635 році поляки билися по стороні австрійців у Льотрінгії проти французів. Отож, студіюючи «Джерела до історії» Валенштайна⁴⁷, ми

41) Ibidem, pp. 24, 25.

42) J. B. Scherer: *Annales de la Petite-Russie ou histoire des Cosaques-Saporogues et des Cosaques de l'Ukraine*. Paris 1788. Tome I, p. 316.

43) M. Lesur: *Histoire des Cosaques*. Libr. A. Belin, Paris 1814. Tome I, p. 291.

44) Cf. P. Chevalier, op. cit. en (12), p. 3: Lettre à Bregy.

45) Ibidem, Au lecteur.

46) Chevalier Terlon: *Mémoires*. Paris 1682, T. I, p. 47.

47) *Fontes Rerum Austriacarum. Österreichische Geschichte. Quellen, Briefe u. Akten zur Geschichte Wallenstein*. LXV Band, Wien 1912.

сконстатували, що фактично там ішлося про козаків. Зілюструймо цей факт кількома даними. Наприклад, польський король Владислав IV (лист з 4. 9. 1632 р.) пропонував доставити Австрії 1000 козаків на легких конях. Крім того, Квестенберг писав 16. 10. 1632 року Валенштайнові*, що він воліє завербувати на службу Австрії козаків, ніж гусарів⁴⁸. І кінцево він його повідомляє, що в Лішвітцу він вибрав для нього 8 компаній польських козаків⁴⁹.

Це твердження ген. Сіра, як бачимо по фактах, є цілком суб'єктивне! З другої сторони, якщо б дійсно розходилося про завербування на французьку службу поляків, а не козаків, то чому ж тоді Мазаріні цікавивсь руськими книжками?⁵⁰.

Пригадаймо, рівнож, що крім П'єра Шевальє, Ян Кармор згадує також про подорож Б. Хмельницького до Франції в 1645 р. у справі переговорів про завербування своїх козаків, а не поляків, у баталії за Дюнкерк в 1645-46 роках. Ця констатація зайвий раз підтверджує доводження наших всесторонніх розшуків.

Відомий український історик І. Крип'якевич твердить на підставі секції «Польща» архівів Міністерства Закордонних Справ у Парижі та праць Половцова⁵¹, що все ж таки козаки брали активну участь в облозі Дюнкерку після переговорів між де Брежі і Хмельницьким у місяці вересні-жовтні 1644 р. у Варшаві та по підписанні умови в Фонтенебльо (19. 4. 1645) з участю Хмельницького, Сірка та Солтенка.

Але перевіривши архіви Міністерства Закордонних Справ, ми нічого не знайшли на цю тему. В книзі 6-ї секції «Польща», яка обіймає події від 1643 до 1646 р., ми знайшли тільки листи короля Владислава IV (фоліо 62) в справі його женячки з французькою принцесою Марією-Люїз де Гонзаг. З тої нагоди пригадаймо, що в згаданих архівах є всього 353 книги (336 книг плюс 17 додатків) політичної кореспонденції «Польща», а Крип'якевич у підтекстових примітках (стор. 535) загально зазначив: »1. Архів французького міністерства закордонних справ, відділ «Польща».

Другий український ерудит Д. Наливайко теж не є надто прецизним. Цитуючи з д'Омаля* »поляки воїни, а не військовослужбові...« перелицював поляків на козаків. Рівнож наводить цитату Половцова, взяту ним із »Фонтес Рерум Австріякарум«⁵², про козацьку експедицію до Франції, якої ми, на превеликий жаль, не знайшли в згаданих історіях. Навіть в індексі 46-го тому, який

48) Ibid., pp. 49, 50: ... oder die leichten Pferden der Kozagken zu haben begeren; pp. 280: Dass würd können von 10.000-12.000 Hussaren haben. Nun gelünnk mieh aber, von Er. f. g. verstanden zu haben, dass Ihre die Cosaquen lieber sein wurden.

49) Ibid., p. 284: Da Ich mich erfahren, dass dem Feinde etzliche polnische Cossaken, zuekommen, davon in Lischwitz 8 Compagn. gelegen.

50) Arch. MAE: CP Pologne, Vol. 8, folio 309.

51) А. В. Половцов: О малороссийских казаках на французской службе в 1646 г. Труды XI археолог. съезда. Том II, стр. 123.

52) Fontes Rerum Austriacarum ... Bände LXV und LXVI, Wien 1912.

вміщує прізвища попередніх 4-ох томів (1630-1634), Половцова не знайшли!

Стаття І. Борщака «Козаки Хмельницького під Дюнкирхеном (1645)», помимо завваги, що вона написана «по невиданим документам архівів військового міністерства й міністерства закордонних справ у Парижі», є засмічена багатьма неточностями та перекрученнями, хібащо автор, будучи професором французького Інституту східних мов, мав доступ до секретних архівів? Все ж таки над деякими із тих «нонсенсів» варто застановитися.

Покликаючись на «Депю де ля Гер ч. 176» (лист-чорновик з 19. 4. 1645), автор твердить, що: «Пп. Хмельницький, Солтенко, старшини козацькі й п. Пржемський, полковник короля Польщі, пропонують Й. В. набрати 1800 козаків-інфантерійців, 800 їздців по 12 ріксталерів з озброєного жовніра з своїми старшинами, які отримують 120 талярів».

На жаль, цього документу таки не вдалось віднайти. Ось відповідь на цю тему генерала Порре, шефа історичного відділу Міністерства Оборони (замок Венсен), з дня 4 квітня 1977 р.:

«Маю честь повідомити вас, що розшуки, перепроваджені в книгах загальної кореспонденції Старого Режиму (Серія А.І.) не дали бажаних результатів, себто відшукати під датою 19 квітня 1645 листа, зміст якого вміщений у вашім останнім листі з 20 березня 1977 р.».

Рівнож І. Борщак твердить, що «в Парижі ще й тоді не губили надії на новий вербунок на Україні», заподавши листа Кольберта з книжки Деппін-я, заадресованого (12. 11. 1664) інтендантові Марселі. Отож, справа виходить цілком навпаки. На стор. 929-930 згаданої книжки знаходиться лист Арнульда, інтенданта Марселі, до Кольберта, датований 28-го липня 1667 р., в яким йшлося про «купівлю русичів у Константинополі, всього 800 невільників, щоб ними обсадити 3 галери»⁵³.

Нічого теж не знайдено в Архівах Музею Конде в замку Шантії відносно заподаної ним фрази «Je les ai bien connus ces magnifiques Cosaques en Flandrie», вибраної з листа принца де Конде до польської королеви Марії-Люїзи. При цьому Борщак відкликається ляконічно на «Archives R.VI, 1665, Chantilly». Двома наворотами, в 1977 і 1978 роках, консультуючи листи з 1664, 1665 і 1663 років князя де Конде до польської королеви, ми нічого подібного там не знайшли⁵⁴. Все ж таки, на нашу думку, Борщак не міг її собі вигадати, тим більше, що сентенція була правильно переписана по-французьки. Чи є це брак точности, а чи, може, наукової принциповости відносно референцій? Стільки думок, стільки проблем, які залишаються без розв'язки!

53) G. B. Depping: Correspondance administrative sous le règne de Louis XIV, Paris 1851, Tome II, pp. 929, 930.

54) Arch. M. C., Chantilly: Papiers de Condé, Série R, Tomes VI, VII, VIII, Lettres de Gonzague.

Також російський історик А. В. Половцов цікавився тією проблемою, хоч він, після З. Вуйціка, не цитував ніяких архівних джерел. Все ж таки, як росіянин, він не заперечував участі українських козаків при облозі Дюнкерку, що являється вимовною об'єктивністю з російської сторони.

Новітній польський історик Збігнев Вуйцік, скритикувавши праці Половцова, Крип'якевича і Борщака⁵⁵, піддає під сумнів участь українських козаків у фляндській кампанії. На його думку не є виключенням, що ними були поляки, або реєстрові козаки, яких офіційні французькі чинники сприймали за поляків. Цитуючи проект завербування 4000 польської або козацької кінноти на службу Людовіка XIII (Cf. Arch. du S^ce Historique de l'Armée, cote 132, Expedition 1636), З. Вуйцік ставить собі риторичне запитання: Чи козацькі вершники були дійсно запорізькі козаки, чи тільки може козаки на службі польської армії?⁵⁶. І відкликаючись виключно на Військові Архіви замку Венсен і Міністерства Закордонних Справ, автор категорично заперечує можливість участі запорожців у битві під Дюнкерком у 1646 році.

Навіть в офіційних документах характеристика поляків не відповідає їхній деномінації. Прикладом може послужити лист Мазаріні до принца де Конде з 1. 11. 1646 р., в яким кардинал докоряє йому, «що поляки, дезертуючи, втікають до ворожих відділів». Очевидна річ, ця дія була викликана в наслідок недотримання умов відносно найманих відділів і цілковито відповідала бурхливій козацькій натурі.

Перелицювання козаків на поляків можна пояснити теж тодішньою французькою польонофільською політикою. Навіть сам князь де Конде, наприклад, виявляв чимало пропольських симпатій. У своїм листі (4. 9. 1663) до польської королеви Марії-Люїзи, він пише: «З останніх листів із Польщі я, безмежно радіючи, довідався про дальші успіхи Її Величності в Україні. Я бажаю Її подібних успіхів у Московії та повернення з побідним миром»⁵⁷.

Конде, фаворизований французьким амбасадором у Польщі Льомбром, мав усі шанси стати начальним вождем польської армії. Але він відмовився від тої неочікуваної чести з причини гострого артикуляційного ревматизму⁵⁸.

У документах і деяких історичних трактатах тієї доби не згадується Хмельницького, ні його козаків на французькій військовій службі через те, що гетьман у війні з Польщею поважно захитав підвалини тієї могутньої держави, з якою Франція втримувала

55) І. Вергун: Критичний огляд наукових праць про участь козаків у боях під Дюнкерком у 1645-1948 роках. «Визвольний шлях», кн. 6, 1977.

56) Стр. 579 розвідки З. Вуйціка, цитованої в поясненні 37.

57) Arch. M. C., Chantilly: Papiers de Condé, Série R, Tome VI, Lettres de Gonzague.

58) Ibid, Tome IX (juin-décembre 1665), et Duc d'Aumale: Histoire des Princes de Condé, tome VII, Paris 1820; pp. 212, 213 et 226.

приятельські й фамілійні зв'язки. З тих то, може, причин, що на маргінесі П'єра Шевальє напроти козаків нанесено поправку »2400 польських піхотинців«.

Взаємини між Францією й Польщею скріпилися ще більше з хвилиною, коли Ян Казімір*, по своїй абдикації в 1668 р. переселився до Франції, в якій проживав до своєї смерти. Не дивно, отже, що в історичних матеріалах його збуто мовчанкою, щоб не дразнити немилими споминами польського короля-пенсіонера, якому Хмельницький завдав стільки поразок!

Можна було б ще даліше продовжувати цю листу неточностей, помилок, антиномій, приблизностей і навмисних пропущень. Звернім тільки побіжно увагу, що навіть теперішні польські історики не є завжди об'єктивними щодо славного минулого України. Наприклад, вони часами зумисно промовчують участь козаків під командою Яна Собеского* у битві з турками під Віднем у 1683 р.⁵⁹. Рівнож, вони вважають українського героя Юрія Кульчицького* за польського шляхтича⁶⁰.

В того роду твердженнях, необхідним є шукати початкових помилок і перекирвань, які безкритично знову акцептовані, як догми дальшими істориками-дослідниками.

Французький дослідник козаччини Жан-Бенуа Шерер на стор. 153-ій 2-го тому своїх »Аналіз Малоросії, або історії запорозьких і українських козаків« твердить і підкреслює, протилежно до польських істориків, що »в 1683 році польський король Собескі, на чолі польської армії й численних козаків-добровольців, прийшов на поміч імператорові Леопольдові«.

У контексті помилок і перекирвань участь українських козаків у баталії під Дюнкерком набирає тим більше конкретніших форм. Зрештою, не випадковим фактом є, що Шевальє де Терлон*, спеціальний висланник Людовіка XIV до Карла X Густава, інформував свого суверена про результат своєї місії такими словами: »Коли Ваша Величність в одній зі своїх депеш доручила мені постаратися завербувати на службу 4.000 козаків, я звернувся до пана Немирича, який був моїм приятелем, допомогти мені в цьому, на що він радо погодився. Але відтоді, отримавши доручення від Вашої Величності припинити набір, помимо того, що його розпочато й вже завербовано декілька старшин, я подякував панові Немиричеві за всі старання, пов'язані з тією справою«⁶¹. На це Немирич йому відповів, що він дуже жаліє, що »не може прислужитись Франції«⁶².

59) L. Podhorecki: *Zarys dziejów Ukrainy*, T. I, Warszawa 1976, str. 305, 306. W. Serczyk: *Hajdamacy*, Kraków 1972, str. 24.

60) В. Кульчицький: »Подвиг Юрія Кульчицького під Віднем 1683«. »Укр. Календар«, УСКТ, Варшава 1973, стор. 111, 112.

61) Chevalier Terlon: *Mémoires*. A Paris, Chez L. Bilaine, 1682, Tome I, p. 48.

62) Ibidem, p. 49.

Але, як ми вже попередньо згадували, це не перешкоджало Терлонові ідентифікувати свого українського приятеля з «польським шляхтичем»⁶³. Ось тому подібні перекручення й «помилки» вказують зайвий раз на автентичність присутності козаків під Дюнкерком у роках 1645-1646.

Ясна річ, коли набір козаків відбувався в польській Варшаві, то французи вважали їх тим більше за поляків, бо в той час Україна знаходилася під польським протекторатом, творячи неподільну цілість того самого королівства. З тої нагоди пригадаймо, що у Франції, в протилежність до країн Сходу, громадянство утотожнюється з національністю. Отже, нічого дивного, що козаків, які були польськими громадянами, трактовано як поляків!

4. ВИСНОВКИ

У попередньому розділі побіжно проаналізовано деякі помилки відносно дат і подій, як рівнож неправильну ідентифікацію українських козаків з польськими жовнірами. Деякі аспекти тієї неправильної ідентифікації заслуговують на спеціальну увагу через те, що:

— Франція в ту епоху провадила без жодного вагання польонофільську політику;

— Принц де Конде, «зачарований» польською королевою, запропонував свої услуги генералісімуса в польській армії у війні проти Московії* й України*⁶⁴;

— Набір відбувався у Польщі під протекторатом якої знаходилась тоді Україна;

— Франція навіть у сьогоднішніх часах утотожнює національність меншостей з громадянством домінуючого народу.

На маргінесі тих рефлексій поставмо реторичне запитання: чи було б можливим ще й сьогодні подібне утотожнення? Очевидно, що так! Навіть у теперішню пору в Західній Європі дуже часто ідентифікують українців із росіянами, а українську мову з російською, помимо того, що Україна являється одною з республік Советського Союзу. Отже, не можна беззастережно довіряти західноєвропейським перелицьованим термінам щодо України!

Додаймо ще, що більшість квалітативних окреслень тих «поляків» відповідають в дійсності прикметам українських козаків. Ці козацькі прикмети тих «поляків» знаходимо майже в усіх документах, як рівнож історичних трактатах графа д'Омаля, генерала-лейтенанта Сіра, Сарразена та Фолконьє, ерудитів.

З-посеред козацьких рис цих «поляків» зацитуймо декілька головніших:

⁶³) Ibidem, p. 47.

⁶⁴) Cf. Papiers de Condé, Série R., T. IX (juin-décembre 1665, Archives Musée Condé Chantilly).

- більше воїни, ніж військовослужбовці;
- укривались в «нори», себто окопи;
- були кепсько озброєні, по різному одягнені, представляючи собою погану міліцію.

Більше того, «вони дезертирували кожного дня тому, бо їм обіцяно у Франції кращу винагороду й ліпше трактування, чим у Польщі»⁶⁵.

Ця остання констатація фактів генерал-лейтенантом Сіро-м, начальним вождем тих «поляків», представляє для нас подвійне значення. Поперше, козаки відмовлялись від послуху, коли не до-тримувано обітниць, або підпорядковано їх чужому командуванню; подруге — вони не зносили суворої французької дисципліни, бо мали у звичці, без принуки, битися по-мужньому, без зайвих військових приписів. «Тому козаки, — як пише Ж. Б. Шерер⁶⁶, — вважали завжди себе народом вільним і незалежним». Рівнож він підкреслює, що козаки, особливо запорожці, «мали закони, які наближалися до законів мальтійських лицарів і французьких лукових стрільців»*.

Зрештою, навіть Шевальє де Терлон, прекрасний знавець козацької нації, трактував Юрія Немирича раз як українця, а дру-гий раз як поляка.

На підставі офіційних документів, набір жовнірів у Польщі переводили полковник Ніколя Кабре та П'єр Шевальє. Отож, П. Шевальє є категоричним щодо побуту Хмельницького та його козаків у Франції⁶⁷. Ян Кармор (комендант Бурж) так само. Крім того Людовік XIV в 1657 р. через свого посла Шевальє де Терлона хотів ще заангажувати 4000 українських козаків на французьку військову службу⁶⁸.

Тому то, українські історики (Костомаров, Крип'якевич, Наливайко й Борщак), промовчуючи їхні загальнохарактерні референції, користувалися даними, видвигнутими П. Шевальє, Я. Кармором і князем д'Омалем. Більше того, участь козаків у фляндрській кампанії була теж занотованою «Українською Радянською Енциклопедією».

Порівнюючи архівні матеріяли Міністерства Закордонних Справ з історичними трактатами й мемуарами, можна приблизно встановити дату прибуття козаків до Франції та хронологічно відтворити їхню участь в різних військових діях.

Наприклад, де Брежі листом із 14 липня 1646 р.⁶⁹ повідомляв Мазаріні про прибуття «польських» відділів до Гданська, яких

65) Sirot: Mémoires, Tome II, p. 146.

66) Op. cit. en (42), Tome I, p. 12.

67) Cf.: ouvrage de Pierre Chevalier notamment Lettre au comte de Brèg et Au lecteur.

68) Chevalier Terlon: Mémoires, Tome I, p. 48.

69) Archives du Ministère des Affaires Etrangères: Correspondance Politique Pologne, Volume 7, folio 198.

до Франції супроводив його секретар. Отож, беручи під увагу цю дату, не виключеним є, що козаки взяли теж участь в облозі Бергу (29 липня) і Мардіку (5 серпня 1646), а відтак з французькою армією вони відступили до Гондскоту, потім до Фюрну, який здобуто 6 вересня 1646 р. Щойно після здобуття тих двох стратегічних місцевостей почалось правдиве приготування до облоги Дюнкерку (19. 9. 1646), який остаточно окружено 25 вересня, а здався він 11-го жовтня 1646 р.

З-поміж елітних відділів, які першими увійшли в здобутий Дюнкерк, П'єр Фолконьє теж вчислює «поляків полковника Кабре», тобто в нашій розумінні козаків!

На підставі інших джерел ті «поляки», себто козаки, взяли участь в першій облозі Мардіку в 1645 році⁷⁰. Наприклад, М. А. Шеруель є тої думки (на підставі листів Мазаріні до Брежі), що відправа відділів з Польщі відбулась 23 грудня 1645 р.⁷¹, а після Крип'якевича виходить, що «запорожців у жовтні 1645 перевезли морським шляхом з Гданська до Кале»⁷².

Необхідним є теж додати, що ці «поляки» були під командуванням польського полковника Христофора Пржиємського (польськи Przymyski, — І. В.). Отже, у данім випадку, правдоподібно, йшлося про реєстрових козаків, а не про запорожців, яких згадують деякі українські історики. Зрештою, в той час на Україні, як правило, на чолі реєстрових козаків були переважно польські старшини.

З другої сторони, малоправдоподібним є те, щоб ще в 1648 р. інші козацькі формації брали участь у фляндській військовій кампанії, головню через те, що в тім році Україна була вже занягжована у війні з Польщею.

Підсумовуючи сказане, з певністю можна ствердити, що ці «офіційні поляки», які спричинилися мілітарно до здобуття Дюнкерку в 1646 році, були в дійсності, після їхніх характеристик, українськими, правдоподібно, реєстровими козаками!

Пояснення

2. Перегляд історичних трактатів і документів. Гляди «В.Ш.» кн. 5, 1980, стор. 620:

Барон Кльод, Летуф барон де Сіро (1600-8.4.1652) належав до 5-ої вітки дому де Летуфа, тобто шляхтичів де Сіро. Його предки походили з Неапольського королівства й називались дель Туфо. В XIV стол. один із них Гійом оселився у Франції, змінюючи своє прізвище з дель Туфо на де Летуф.

70) *Gazettes de France*: N°126, pp. 937-944.

71) M. A. Chérueil: *Documents inédits sur l'Histoire de France. (Lettres du Cardinal Mazarin), Tome II (juillet 1644-décembre 1647)*. Paris 1879, pp. 702, 901, 932, 950, 963.

72) І. П. Крип'якевич: *Вогдан Хмельницький*. Київ, АН УССР, 1954, стор. 75-76.

Барон де Сіро вважався одним із найхоробріших шляхтичів XVII століття. Від 15-го року свого життя служив у армії. В 1627 р. він воює в Данії, в 1628 у Німеччині, де на чолі німецької кавалерії б'ється проти шведів. В одній з сутичок зі шведами він пострілом з пістолета збиває шапку королеві Густаву Адольфові, який відтак заангажує його до своєї армії (до 1634 р.). Опісля бере участь, як генерал-лейтенант, у фландрській кампанії, командуючи «польськими» відділами.

Cf.: Bibliographie: 1) Encyclopédie Universelle du XXes; T. XI, 1912; 2) Mémoires et la vie de Messire Claude de Letouf, chevalier baron de Sirot. Paris 1683, T. I, "Le libraire au lecteur".

Люї II де Бурбом (1621-1686). Спочатку прозваний князем д'Енгієн-у, а по смерті батька (26. 12. 1646) принцом де Конде, а після перемог над еспанцями (Рокруа 1643, Дюнкерк 1646) Великим Конде.

Після повстання «Ля Фронд» його ув'язнено в замку Венсен. Вийшовши на волю, виїжджав до Голландії. По Піренейським договорі Мазаріні дозволив йому користуватись посілками в Бургундії. Але в 1660 р. він вертається до замку Шантії, де займається добродійними цілями, оточившись письменниками і поетами. Над його гробом Боске виголосив посмертну промову. Bibl. Lettres du Cardinal Mazarin par M. A. Chéruef, Paris 1872, Tome I, p. 921.

ШАМЛЯТРИ (Жан-Едуард Малє, шляхтич де), господарський інтендант армії князя д'Енгієн-у.

МЕРСИ (Франц, барон фон) австрійський генерал. Нар. 1590 р., помер в 1645 році.

МАЗАРЕН (Жюль) французький дипломат (1602-1661) та прем'єр-міністр регентки Анни Австрійської, яка правила державою в імені малолітнього сина Людовіка XIV. Він був арбітром Північної війни (1645) і мав вплив на закінчення 30-літньої війни миром у Вестфалії у 1648 р. По смерті залишив велике багатство та багату колекцію мистецтва в своїй резиденції та замку Венсен. Cf.: Petit Larousse Illustré. Paris 1979, p. 1523.

ШЕВАЛЬЄ П'єр (1620-1672) подорожник XVII-го століття. Служив у війську Людовіка XIV (1646-1650) на чолі «польських найманих регіментів». Після побуту в Польщі, він опублікував у 1663 р. «Опис країни, звичаї і урядування козаків» та «Історію війни козаків проти Польщі». Гляди: Grand Larousse Encyclopédique, Tome 3, 1960.

Ніколя де БРЕЖІ, граф і дипломат. Спочатку був французьким амбасадором у Польщі (1644-1649), а відтак у Константинополі. Гл.: La Grande Encyclopédie, Tome 7.

Богдан Хмельницький (1593-1657), гетьман українських козаків із якими повстав проти Польщі (1648). Гл.: Petit Larousse Illustré, 1979, p. 1455.

Н.В. У той час Україну називано на Заході Русско (Русь), а теперішню Росію Московією. Пермутація Руси в Україну, а Московії в Росію (Русь) остаточно наступила після 1721 р.

П'єр ШАНЮ (P. Chanut) (1600-1662), французький уповноважений міністер у Швеції, де перебував до 1649 року.

Рантцау (Rantzau) нар. у Гольштайні (Голландія) в 1609 р., помер 1650 р. у Парижі. Відзначився хоробрістю на службі шведського короля у битві під Гаґенау (1633), за що король іменував його губернатором Страсбургу. В 1635 році він поступив на службу Людовіка XIV. Під час фландрської кампанії був кількаразово раненим (стратив око й руку). Після здобуття Мардіку (1645) був іменований маршалком, а по здобутті Дюнкерку (1646) гувернером цього міста. Bibliographie; Jacky Messiaen: Ce plat pays qui n'était rien... Foyer-Magazine N°13, Dunkerque, 19 déc.; 1978.

Після Сарразена вітсько де Конде, яке прибуло з Фюрен під Дюнкерк 29 вересня 1646 р., налічувало 15.000 жовнів. Переговорами щодо умов капітуляції Дюнкерку провадили з еспанської сторони Вере, з французької де Конде, і з голландської Леде. Дюнкерк піддався 11 жовтня 1646 р. о год. 8-ій рано.

Жан де ГАСЦИОН (1609-1647), франц. маршалок. Cf. Chéruef: Lettres du Cardinal Mazarin. Paris 1879, Tome I, p. 928.

Ілько ВОРЩАК (1895-1959) професор української мови й історії в Державній Школі Східних Цивілізацій і Мов у Парижі, д-р г.к. УВУ, дійсний член НТШ.

3. Аналіза й інтерпретація. »В.Ш.« стор. 745:

Юрій НЕМИРИЧ (1612-1659) український шляхтич гербу »Клямки« та дипломат. Студіював під опікою свого вчителя й інструктора Андрія Рутковича в Голляндії (Лейден 1630), в Паризькій Сорбоні й Оксфорді (1631-32), в Італії (Падуа 1632) та в Швайцарії (Базель, листопад 1633). Студії закінчив у 1633 р. в Лейденському університеті в Голляндії.

Будучи в Парижі, написав »Діскурзус де Белльо Московітіко«, з якого зберігся лише один примірник у Національній Вібліотеці в Парижі.

В 1654-57 Ю. Немирич був на службі Карла X Густава (генералом за М. Брикком, послом Хмельницького за Ш. Терльоном, — І. В.), пізніше у Хмельницького та Виговського. Рівнож він заключив союз між Україною і Швецією (8. 10. 1657) та був головним пропагатором і автором Гадяцької угоди (12. 5. 1659) між Україною та Польщею. Був забитий московинами (козаками після Ш. Терлона, — І. В.) під час громадянської війни в Україні дня 10 серпня 1659 р. Вібліографія: 1) М. Брик: Юрій Немирич на тлі історії України. Copyright 1974 by Dr M. Bryk, Pelikaanstraat 26, Losser (Ov.), Nederland. 2) Chevalier Terlon: Mémoires. Paris 1882. Tome I, p. 291.

Альбрехт фон ВАЛЕНШТАЙН (1583-1634) чеський шляхтич і начальний вождь німецької армії, якого Густав Адольф побідив біля Лютцену в 1632 р. На доручення імператора він був підступно вбитий своїм лйтенантом Галлясом за зраду тому, що, мовляв, переговорював із ворогом. Ця подія послужила Шіллерові для написання драматичної трилогії »Валенштайн«. Cf. Le Petit Robert 2, Paris 1975, p. 1940.

ОМАЛЬ Генрі д'Орлеан, примц д' (1822-1897) французький генерал та історик, четвертий син Люї-Філіпа. Він подарував замок Шантії зі всіма колекціями Французькому Інститутові (Французькій Академії Наук, — І. В.). Cf. Nouveau Petit Larousse, 1970, p. 1140.

Марі-Люїз де ГОНЗАГ походила з італійського княжого роду, який володів у Мантуї від 1328 до 1708 року. Одна з головних династій того роду осілась в Невері (Франція), якої фундатор був Карло I з Неверу (Неверський), який мав дві дочки: Марію-Люїз та Анну, палатинську принцесу. Ця Неверська посілість була продана кардиналові Мазаріні Карлом II в 1659 р.

Марі-Люїз одружившись за польського короля Владислава IV (1632-1648), а повдовівши, вийшла заміж за його брата-короля Яна Казіміра, який панував до 1668 р. Cf. Le Petit Robert 2, Paris 1975, p. 758.

Марі-Люїз померла в Варшаві 10. 5. 1667 р. »Вона любила брати активну участь в державних справах. Вула теж заздрісна за короля (Яна Казіміра, — І.В.) так, що король не наважувався промовити й слова до іншої дами, боячись її (Марі-Люїз, — І. В.) дати претекст до заплідозріння, що інша жінка має на нього вплив«. Королева Марія-Люїз померла в місті свого мужа, а Ян-Казімір у місті своєї дружини, себто в Невер. У подібнім випадку треба подивляти судьбу людей«. Cf. Sieur de Hauteville: Relation historique de la Pologne. Paris 1686, pp. 182, 183, 184.

Ян II Казімір (1609-1672) брат Владислава IV, король Польщі в 1648 р., публічно абдикував 16. 9. 1668 р. в церкві св. Івана в Варшаві. Після підписання мирових трактатів в Оливі (1660) та Андрусові (1667) він виїхав до Франції, де був іменований ігуменом у Сен-Жермен-де-Пре в Парижі, а відтак у Сен Мартен (св. Мартина) у Невер, де помер 16. 12. 1672 р.

Перед коронацією на польського короля Ян Казімір був єзуїтом і відтак кардиналом. За дозволом Церкви він звінчався з вдовою свого брата Владислава IV Марією-Люїзою! Cf. Larousse du XXes, T. 4, 1933, p. 167.

Ян III СОВЕСКІ (1624-1696), король Польщі (1674-1696), який воював проти шведів, козаків, татар і турків (Хотин 1673). Побив турків під Кагленбергом, коли вони облягали Відень в 1683 р. Cf. Petit Robert 2, 1975, p. 948.

Юрій Кульчицький (1640-1692) з Кульчиць (Самбірщина) український шляхтич. Під час облоги Відня 300-тисячною турецькою армією, очоленою Кара-Мустафою, він продирається крізь турецькі ряди, знаючи їхню мову, до Карла Лютрінгського з

вісткою про критичний стан обложених. Звідтам приносить віденцям радісну вістку про наближення польсько-козацької армії.

В наслідок великих боїв із козаками, турецька армія, дня 12 вересня 1683 р., несподівано зняла облогу міста, залишаючи на полі битви теж 300 мішків зернової кави. Відячні віденці, не знаючи що з нею робити, подарували її Кульчицькому. Він знавши спосіб її приготування, бо був довгий час у турецькій неволі, заложив у Відні одну з перших в Європі каварню «Під голубою пляшкою». Спочатку він подавав каву за турецьким звичаєм, себто без цукру. Але засолоджена кава значно збільшила його клієнтелю.

Ю. Кульчицький був похований біля собору св. Стефана. Тепер його тлінні останки спочивають у катакомбах того ж собору. А при вулиці «Kolschitzkygass» знаходиться його бронзова статуя, зроблена Е. Пендл-ем, під якою видніє напис «Georg Franz Kolschitzky». Ця статуетка репрезентує Кульчицького в турецькій ноші. В правій руці він тримає кафтієрку, з якої наливає чашки, поставлені на плято, яке тримає лівою рукою. Позаду статуєтки видніють вирізьблені турецькі трофеї, як теж мішок кави, покритий лавровим віттям... Гл. Вол. Кульчицький: Подвиги Юрія Кульчицького під Віднем 1683 року. »Укр. Календар УСКТ«, Варшава 1973, стор. 111, 112. Теж на підставі особистих відвідин Відня в 1976 році!

Шевальє де ТЕРЛОН. Від 8. 9. 1656 до 24. 1. 1657 р. він був надзвичайним послом Людовіка XIV при шведським королі Карлові X Густавові. Після смерти графа д'Авогур-а (8. 9. 1657) був іменований амбасадором.

Терлон в значній мірі спричинився до підписання мирового договору між Швецією і Данією (27. 12. 1659) та між Швецією і Польщею в Оливі в 1660 р. У тому часі французьким амбасадором у Польщі був Льомбр.

4. Висновки. Стор. 751:

Московія. Теперішня Росія була відомою під назвою Московщини між XII і XVIII століттями. Щойно за панування Петра I вона присвоїла собі деномінацію Росії (Рюсі), себто старовинну назву Київської Держави.

Україна. У першій історичній періоді Україна звалась Руссю (IX-XVIII стол.). Згодом назву Русь примінено до Західньої України та Білорусії. Центральні й східні землі фігурували вже тоді під назвою Україна.

Отож, пермутація назв Руси в Україну й Московії в Росію (Рюсі) відбулась між XVI і XVIII століттями. Але переміна тих назв дефінітивно закріпилась після XVIII століття. Rf. K. Uhryn: La notion de "Russie" dans la cartographie occidentale (XVIIe-XVIIIes; Paris-Munich 1975. Ed. Institut Ukrainien des Sciences Economiques, pp. 13, 14, 84.

Французькі вільні лукові стрільці (franc-archers français): міліція, або військовики, які воювали з луками. Вона була основана в 1448 р. Карлом VII, а остаточно розв'язаною в 1480 році Людовіком XI.

Проти ворожих метод та акцій --- УПА й ОУН завжди винаходили й переводили удосконалені, успішні протизаходи, на місце поляглих завжди ставали нові борці, кадри революціонерів на всіх щаблях усе поповнювались, боротьба все кріпшала, а народні маси, під впливом її ідей та пориваючих прикладів героїзму, не зважаючи на ворожий терор, все відданіше й активніше її підтримували. Боротьба українського революційно-визвольного руху все більше й повніше стає боротьбою цілого народу.

(Степан Вандера: *Друзі — Українські Націоналісти, «Перспективи Української Революції», Мюнхен, 1978 рік, стор. 242).*

Михайло ПАВЛЮК

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ДЕПРЕСІЯ

(Закінчення, 2)

Розбудова літаків значно поширила туризм. Туризм подається як індустрія, хоч туризм не продукує якихсь матеріальних цінностей. Для цих розвагових мандрівок пороблено значні капіталовкладення. Які кошти витрачається на туризм, то на це вказує державний бюджет Еспанії по його прибутковій частині, який на 50% покривається туристами, які приїжджають до Еспанії в такій кількості та з такими витратами, що до бюджету надходить 2 мільярди фунтів кожного року.

Подані вище три чинники спричинилися до нестачі вільних грошових капіталів саме у той час, коли загроза нестачі енергії потребує великих капіталів для винайдення нових джерел енергії та нових покладів нафти.

До теперішньої депресії добування природного газу, який посилював запаси енергії на Заході, дійшли познаки його вичерпності. Це є додатковий фактор посилення кризи нестачі енергії.

Зараз пройшло приблизно 10 років з того часу, як стала наявною загроза нестачі основного ґатунку енергії — нафти. Що ж зроблено для уникнення катастрофічних наслідків цієї загрози?

Найдоцільніший засіб — це використати час для максимального зменшення вживання нафти та бензини й тим виграти на часі для винайдення та розбудови нових джерел енергії. Найкраще для такого виграшу часу — це обмежити вживання бензини та нафти картковою системою. Вона зменшить попит на особові авта й тим вдарить по індустрії виробництва авт, зменшить попит на крицю та інші речі потрібні для устаткування особових авт. Крім того у вільному світі виникла окрема суспільна верства — це власники особових авт, які при картковій системі зазнають найбільше обмеження вживання бензини. В кожній державі в Європі, США та в Канаді ця нова суспільна верства нараховує мільйони власників особових авт. Ці власники особових авт вимагають дешевих цін на бензину та повне забезпечення в постачанні бензиною. Тому уряди не наважуються дратувати цю таку численну верству. Уряди тільки при особливих обставинах мають намір вжити карткову систему на бензину та нафту. Разом з тим ведеться посилені кампанія зменшити вживання бензини. Покладаються надії на збільшення цін на бензину, щоб високою ціною зменшити її вживання. У цьому уряди мають істотну допомогу від синдикату продуцентів нафти, які час від часу істотно підвищують ціну на нафту.

Нафтові компанії США та Англії при підтримці урядів витрачають великі кошти на вишукування нових джерел нафти. У цьому відношенні є деякі успіхи, але цілком недостатні для послаблення депресії істотним зниженням цін на нафту. Тільки в Мехіко на суходолі відкрито запаси нафти, що їх обчислюють в розмірі тих, що в Сауді-Аравії. В Мехіко почалося добування природнього газу. Решта відкрить — це в Егейському морі, біля В'єтнаму, поблизу острова Фалкланд біля Аргентини. На північ від Шотландії Англія та Норвегія вже добувають нафту та природній газ. Недавно була вістка про наявність нафти на Філіппінах, але ще не сказано як великі запаси.

Добування нафти з-під дна моря потребує великих капіталовкладень, а саме добування доволі небезпечне. США нарешті розпочали добування нафти в Алясці й вже збудовано нафтопровід до Затоки Аляски. В СРСР, у східній частині Сибіру, з фінансовою допомогою Японії, СРСР почав добувати нафту, але не відомо, як завеликі запаси. СРСР є під загрозою нестачі нафти й тому почав спроби добувати нафту з-під Каспійського моря біля Баку. Проводяться спроби отримувати бензину з вугілля. Спроби показали, що бензина з вугілля буде дуже коштовна, а її продукування може початися щойно тоді, коли ціни на бензину піднесуться в 2-3 рази вище ніж зараз.

Дешева нафта сприяла виробництву пластику, бо пластик виробляється з нафти. Вироби з пластику бувають тонкі та грубіші. Є безліч виробів з пластику. Майже все що купується, завжди обгорнуте у тонкий пластик. В будинках повно виробів з пластику. Покищо нема якихось заходів зі сторони урядів, щоб зменшити вживання пластику принаймні в обмежених розмірах.

Зовсім ясно, що роками безгосподарне використання нафти привело до сучасної депресії зі всіма її наслідками. Відкриті протягом десяти років нові джерела нафти не зменшать сили депресії, бо потрібно згайти поклади нафти у 4-5 разів більші ніж зараз. Такі відкриття могли б знизити ціну на нафту й підняти покупну спроможність мас населення Заходу, особливо слаборозвинутих країн. Це також вказує, що за 10 років розшуки нових родовищ нафти не дали достатнього ефекту для послаблення сучасної депресії.

Погано стоїть справа зі зменшенням вживання нафти та бензини. Маса власників особових авт обвинувачують нафтові компанії за підвищення цін на бензину, хоч ці підвищення регульовані політикою урядів, а не лише синдикатом продуцентів нафти. Коли президент США, Картер, вніс до Сенату проект закону, яким передбачується низка заходів для зменшення споживання нафти та бензини, а в тому числі також зменшення виробництва великих особових авт, то цей проект закону ще досі не пройшов. Сенатори були обурені тим, що появиться більше число малих особових

вих авт, — отже навіть державні діячі не усвідомляють собі яку катастрофу може спричинити раптова й значна нестача нафти та бензини, себто параліч усіх родів транспорту та загрозу голоду.

Минулого літа вже були поважні труднощі з уваги на нестачу бензини для тракторів та комбайнів. Але, коли так ставляться сенатори, то що можна вимагати від звичайної людини із вулиці? Ані в пресі, ані в телевізії не говориться про загрозу, перед якою стане вільний світ у наслідок поважної нестачі нафти та бензини.

Загроза нестачі нафти та бензини висунула необхідність розглянути теперішній стан з іншими видами джерел енергії. Коли нафта була дешева, тоді добування вугілля істотно зменшилося. Великі поклади вугілля є в США, Англії, Західній Німеччині, Бельгії, Франції, Австралії, Китаю та в СРСР. Нестача нафти спричиниться до поновленого вживання вугілля на електростанціях. Західня Німеччина вже почала перероблювати устаткування машин на електростанціях, щоб могли спалювати не нафту, а вугілля. Раніше чи пізніше США, Англія, Бельгія та Франція переключать свої електростанції на вугілля. Як швидко це переключення пройде, так скоро наступить краща економія у витраті нафти. Ці переробки не вимагають великих капіталовкладень. Але переробка на вугілля водного транспорту та залізниць потребуватиме більших коштів. Не так давно один англієць подав як велике досягнення вістку, що останній вугільний паротяг відпровадили до музею. Думаємо, що наколи в якійсь державі Заходу збереглися паротяги, то вони скоро будуть знову вжиті на залізницях.

Криза нестачі нафти висунула намір максимального вжиття електрики. Тому досліджуються всякі можливості збільшення продукції електрики. У всіх державах йдуть заходи, щоб максимально використати атомову енергію для продукції електрики. Сирівці для цього — це плутоній і радій. Але побоювання, що може статися якийсь нещасливий випадок, як, наприклад, витік радіоактивності, викликає спротив населення, що мешкає недалеко від тих місць, де споруджуються атомові електростанції.

Досліджуються ще інші можливості продукування електрики. Зокрема звертається увагу на тепло променів сонця, на силу течії води, на силу подуву вітру та на ще слабовикористану теплову енергію з надр земної кулі.

Такі випробовування можливостей використання тепла соняшних променів проводились рік тому в Іспанії. Відблиск променів сонця з 300 дзеркал дав таку високу температуру, що розтопила болванка чавуну. Отже, за допомогою дзеркал можна підвищити температуру води до точки кипіння. Була вістка, що в Іспанії вже діє електростанція з системою дзеркал. Наскільки існує сильне зацікавлення до використання енергії сонця, то це видно з факту, що в Лондоні уже відбулася конференція, на якій були присутні представники 10 держав, у тому числі дорадники у спра-

вах використання теплової енергії сонця. Деякі експерти запевняють, що інвестиції капіталів у використання енергії сонця — це найефективніший спосіб для одержання відсотків. Крім того плянується спеціальна галузь виробництва всякого машинального устаткування для станцій, де використовуватимуть енергію сонця.

Самозрозуміло, що найбільший ефект із використання теплової енергії сонця буде у південній частині Європи, у США і в країнах розташованих між тропіками. Конференція підкреслює, що соняшна енергія буде допоміжним джерелом, а не основним, бо сонце дає тепло лише протягом дня, а не повні 24 години.

Використання сили течії води в ріках, як вказує досвід у СРСР, має також поважні недоліки. Коли, наприклад, побудовано електростанцію біля Запоріжжя, то передбачалося, що вона продукуватиме електрику на повну силу турбін, бо рівень води перед греблею та у водосховищу сягав 13-14 метрів височини. Отже, виглядало, що водосховище повністю забезпечить потреби турбін. Через два, або три роки, електростанція постачала електрику після пляну без перебоїв. Але вода наносила весь час намул на дно водосховища до такої міри, що врешті глибина води почала зменшуватись. Величезну кількість намулу приносили води весняних повеней. Можна собі уявити, якої товщини утворився шар намулу біля греблі, коли, на віддалі 100 км від греблі дно Дніпра покритися шаром намулу завглибшки пів метра. Таким чином, після 4-5 років праці електростанції, вона виробляла електрику на повну потужність турбін лише під час напливу повеней, але, коли повені пройшли, то продукція електрики зменшувалася на 60-70 відсотків аж до наступних весняних повеней. Виявилося, що електростанція не в стані виробляти стало високу кількість електрики, тому довелося додавати електрику з електростанцій на вугіллі.

Щоб збільшити використання сили весняних повеней, побудовано серію електростанцій вище Києва, біля Кременчука та біля Кахівки. Ці електростанції мають теж ту хибу, що замулюють водосховища, але підвищують відсоток використання сили весняних повеней для вироблення електрики. Але якою ціною? — позаливанням величезних площ родючих земель. Водосховище для електростанції біля Кахівки має довжину в 140 миль, а ширину в деяких місцях у 18 миль. Витрати на побудову гребель, виселення десятків колгоспів та майже цілковите припинення використання Дніпра для дешевого річного транспорту.

Розбудова гідроелектростанцій в СРСР показала Заходів економічну недоцільність будувати електростанції, припустім, на Райні, Темзі чи Сені. Тому в Європі не існує якихось проєктів для побудови електростанцій з використанням течії води. Але в Альпах, без великих капіталовкладень, успішно використовується сила течії гірських річок та потоків для продукування електрики,

та для інших потерб господарства. В Африці вже існують, за нашим підрахунком, три електростанції на ріках. Це в Єгипті, Замбії та в Південноафриканській Республіці. В Африці ще чимало рік, які надавалися б на використання їхньої енергії, особливо в Конго та в Нігерії, але ці держави економічно слабкі і не в стані фінансувати такі будови.

Криза нестачі енергії викликала спроби використання вітрів для продукції електрики. Конкретно, Швеція плянує використовувати вітер шляхом розбудови густої мережі спеціальних вітряків. Слід припускати, що не тільки Швеція, а й інші держави у тій чи іншій формі будуть використовувати силу подуву вітрів. Поскільки вітри віють з переборами, то використання вітрів матиме характер не основної, а допоміжної ролі в продукції електрики.

В Канаді та США є значні площі просякненого смолою піску. Смола при спаленні дає дуже високий жар. В Канаді ніби вже розпочали випробовувати добування бензини з смолистих пісків. В місцевостях зарощених сосновими лісами ще з найдавніших часів використовувалося полум'я горючої смоли для освітлення системою відомої лучини. З коріння ялинки вирізали лучину товщиною у два сантиметри й один кінець підпалювали. Поскільки лучина просякнута смолою, то вона горіла як свічка. Роля смоли для освітлювання лучиною вже давно відійшла в історію, але великі запаси смоли в смолистих пісках Канади та Америки можуть значно допомогти в продукції електрики та бензини.

Тваринні та рослинні товщі також дають великий жар, коли їх спалюється. Тепер оці товщі вживаються для харчування, але коли ціни на нафту та бензину досягнуть цін на масло та олію, то може виникнути спроба вживати товщі як пальне.

Нестача нафти та взагалі загроза джерел енергії утворили сприятливий ґрунт всіляким винаходам для послаблення криз. В США вже випробовувано авто на електрику. В Манчестері вже є зразок автобуса з електричною енергією з батарей. В США випробовується корабель, який використовує силу морських хвиль для продукції електрики й може постачати електрику для вжитку населення біля берега. Цей корабель може продукувати дешеву електрику, але лише як допоміжний агрегат, бо на морі хвилі не завжди настільки сильні, щоб могли крутити колесо, чи щось подібне, як буває у млинах наших річок. Отже, ця криза примусила згадати про потребу економії різних видів енергії. Заклики до економії у цих різних ділянках продукування енергії ще не мали належного ефекту, але політика підвищення цін на нафту, вугілля, газ та електрику дасть більший ефект, ніж заклики.

В ОБОРОНІ ЮРКА ШУХЕВИЧА

ЗАКЛИК ГОЛОДУЮЧИХ

Ми, члени українських організацій оборони прав людини, провели у Вашингтоні 24-денну голодівку солідарності з Юрієм Шухевичем, українським патріотом і довголітнім в'язнем Советського Союзу. У п'ятницю 28 березня 1980 р. минуло 46 років від дня його народження. З цих 46 років, 28 були проведені в советських тюрмах і концтаборах тільки тому, що Юрій Шухевич відмовився зробити одну річ, яка була б купила йому волю: засудити свого батька ген. Романа Шухевича, головного командира Української Повстанської Армії, яка боролася проти нацистів під час Другої світової війни, а згодом продовжувала боротися з советською армією, яка окупувала Україну.

Вперше заарештований в серпні 1948 р., коли йому було 14 років, засуджений спеціальним трибуналом на 10 років ув'язнення.

Обвинувачення: жодне. *Причина засуду:* він був сином керівника руху за самостійність України.

Вдруге заарештований в серпні 1958 р., в день його звільнення. Засуджений другий раз на 10 років ув'язнення. *Обвинувачення:* «Анти-советська агітація і пропаганда» серед його співв'язнів, обвинувачення, яке сам КГБ визнав, що воно сфабриковане. *Справжня причина:* його дальша відмова засудити свого батька і український визвольний рух, який його батько очолював.

Втретє заарештований в березні 1972 р. *Обвинувачення:* «антисовєтська агітація і пропаганда» — писання особистих спогадів про своє двадцятьрічне ув'язнення, всього сім сторінок чорнеткового тексту.

Юрій Шухевич заслуговує на підтримку всіх людей, які дорожать свободою і законністю. В додатку до того, що він залишився сам собою, вірним своєму народові і пам'яті свого батька — не зважаючи на безперервний тиск советського режиму, Юрій Шухевич виявив свій нездоланий дух також у таких діях:

— Він брав участь в голодівках політв'язнів, які протестували проти умов в советських тюрмах;

- Підписував заклики на захист інших політв'язнів і дисидентів;
- Писав чисельні заклики до советських властей, протестуючи проти незаконности свого арешту, судів і ув'язнення;
- Відіркся від советського громадянства;
- Став членом Української Громадської Групи сприяння виконанню Гельсінських Угод на Україні.

Ми закликаємо: долучіться до нас і до акцій Міжнародної Амнестії, яка захищає його, як свого «в'язня совісти».

Вимагайте звільнення Юрія Шухевича!

Пишіть листи до президента вашої країни, до ваших конгресменів, сенаторів і членів парламента, домагаючись їхньої підтримки.

Телефонуйте і пишіть до советських посольств. Вимагайте:

СВОБОДУ ЮРІЄВІ ШУХЕВИЧЕВІ!

Учасники Голодівки

*

АКЦІЯ СУМ-у В ОБОРОНІ ЮРІЯ ШУХЕВИЧА

Повних 9 днів — від 15-го до 23-го березня ц. р. — тривала демонстрація перед амбасадю СРСР в Оттаві в обороні України і Юрія Шухевича. Акція відбулася в «Місяць Шухевича» — у 39-ту річницю смерті сл. п. ген. Романа Шухевича, Провідника ОУН в Україні та Голосного Командира УПА, та в сорсикності роковини народження його сина Юрія.

Пікетування відбувалось окремими групами сумівців, які обсаджували амбасадю від ранку до вечора, поширюючи при тому відповідну інформативну літературу.

Ціль акції і сама довгостривала облога московської амбасаді українськими людьми викликала широке зацікавлення серед громадянства канадської столиці, а столична преса, місцеве університетське радіо, та популярні всеканадські радіопрограми належно звітували і коментували цю подію.

Як звичайно, «залога» амбасаді не видержала довгого тиску, і Ігор Лобанов, так зв. «пресовий аташе», склав нервову заяву пресі про те, що «Україна є вільною і що демонстранти не мають причин оспоровати тої свободи». Публічна реакція на таку заяву була не без скептицизму, мовляв «нічого мудрішого від кагебіста і сподіватися немає чого».

Дальше цитуємо фрагмент вражінь з акції одного учасника:

«Не припиняючи хід, юначки і юнаки з високо піднесеними транспарентами зустрічають кожного, хто виходить з амбасаді, або заходить до неї. Переходять люди і я роздаю залишені попередньою групою летючки. Люди охоче беруть, читають — дехто відмовляється, але багато і таких, які зупиняються, розпитують про ціль демонстрації. Пішоходи нагороджують нас похвальними заувагами: «ми подивляємо вашу відвагу», «нехай Бог вас кріпить», «демонструйте й за нас, бо ми не маємо відваги». Були і такі, яким ми «заваджали». Підходить один студент з Тунісу, який студіює на Оттавському університеті. Розпитує нас і з нами ходить, і так захопився нашою справою, що почав

пікетувати з нами. А той студент може бути завтрішнім головою своєї країни. Це одна із користей, які ми досягнули демонстрацією.

»Підходить старша людина та приносить помаранчі і яблука для «дітей», але наші сумівці не звертають уваги на харчі, лише час-від-часу присідають, щоб випростувати ноги, які мліють від одноманітного руху, але не нарікають, і кожного хто йде до амбасади вітають не дуже зичливими епітетами.

»Під'їздить автобус з Гамбер Коледжу, Торонто, заладований студентами журналістики. Клацають фотоапарати. Студенти цікавляться нами. Роблять з нами інтерв'ю. Ми радо інформуємо їх про ціль нашої акції, нагороджуємо їх усією можливою літературою, і дякуємо їм за їхню увагу до нас.

Підходить до нас молода людина і питає, чи ми українці? Так! — поспипались відповіді.

— «Я Д. П., з Монтреалю, студент Карлтонського університету, маю на університетській радіостанції програму. Чи не міг би зробити з вами інтерв'ю для нашої радіопрограми? Ми погодилися, і домовилися на 6-ту год. вечора, 20 березня».

Демонстранти у своїх інформативних матеріалах і на своїх плякатах домагалися самостійної України і звільнення Юрія Шухевича з московського «Гулагу».

КОНКУРС НА СПЕЦІАЛЬНУ ТЕМУ ПРОДОВЖЕНО (Проти русифікації та асиміляції)

З уваги на те, що на Конкурс на спеціальну тему напіло лише три манускрипти, продовжуємо його до кінця 1980-го року. При цьому ще раз пригадуємо, що розмір конкурсового твору (повість, оповідання, есей) мусить мати не менше 100 сторінок, українською мовою. Для учасників Конкурсу призначено три нагороди: 500 доларів, 300 і 200. На подаваних манускриптах мусить бути написане псевдо або гасло, а в доданому закритому конверті подати справжнє прізвище, назву твору, псевдо та адресу. Конкурсні твори та можливі запитання у справі Конкурсу слати на адресу:

Mr. A. Novicky, 12 Kambrook Rd., North Caulfield, Vic. 3161, Australia.

Закликаємо до участі всіх авторів так із Заходу, як і з України.

Аркадій **НОВИЦЬКИЙ**,
у співпраці з Літературним клубом
ім. Василя Симоненка в Мельборні

ПОЯВИЛОСЯ ШОСТЕ ЧИСЛО «ТЕРЕМУ»

Шосте число неперіодичного ілюстрованого журналу «Терем», затитуловане «Літературна творчість на чужині», є присвячене повністю літературній творчості поета-письменника Василя Барки, особливого літературного творця наших днів на еміграції.

Згадане число «Терему», як і попередні, зредагував письменник Юрій Тис-Крохмалюк. Але цікаво зауважити, що крім нього в редакційній Колегії появились молоді сили, які відчули благородний вплив творчої культурної праці, що її від довгих літ проводить Відділ Асоціації Діячів Української Культури (АДУК) в Дітройті. Асистент редактора — Рома Когут, мистецьке оформлення — Марта Савчук, видавничий референт — Гена Юрків-Барнич. Адміністрацію далі веде досвідчений адміністратор і голова Відділу АДУК в Дітройті, мгр Ярослав Тарнавський.

Дуже оригінальне оформлення заголовної сторінки виконав артист-маляр Любослав Гуцалюк, ілюстрував артист-маляр Михайло Дмитренко.

На зміст складаються такі цікаві матеріали: Поезія для Василя Барки — Оксана Лятуринська. Привіт поетові, редакції «Терему» в його 70-ліття. Автобіографія поета Василя Барки, «Поет одержимий поезією» — Остапа Тарнавського. Велика праця (40 сторін) Богдана Рубчака п. з. «Розкриленість глибин і готичне серце». Зразки поетичних творів Василя Барки й уривки з його прози («Жовтий князь», «Рай», «Вершник неба») і три есеї: «Земля садівничих», «Правда Кобзаря» та «Уваги про поезію старовинну і сучасну». При кінці бібліографія творів поета-письменника В. Барки. Рецензії, оцінки, листи до Редакції. Сторін 114. Тираж 1000 примірників. Друковано в друкарні в Рочестер, Н.Й. Ціна одного примірника \$7.00.

«Терем», це неперіодичний журнал, який має монографічний характер. Він займається проблемами української культури. Кожне число є присвячене одній постаті або проблемі українського культурного життя. Досі вийшло шість чисел «Терему».

Перше число присвячене археології України й її славному археологові Я. Пастернакові. Друге число затитуловане: «Літературна творчість на чужині». Третє число носить заголовок: «Наші мистці на чужині» і є присвячене повністю артистові-маляреві М. Дмитренкові. Четверте число присвячене поетові-письменникові Б. Нижанківському-Бабаєві. П'яте число присвячене Я. Гніздовському, визначному українському маляреві, графікові й скульпторові.

В останньому році наша громада на еміграції відзначила дуже скромно 70-ліття поета-письменника Василя Барки. Сталося так, що ми не знаємо, кого маємо. Тому шосте число «Терему» вийшло дуже в пору, бо направляє наше недотягнення з попереднього року.

Це великий вклад у нашу культурну скарбницю, бо культурний народ є той, що вміє творити, ту творчість належно оцінити і скоротити для майбутніх поколінь.

Мала група культурних діячів-ентузіастів, видаючи «Терем» ч. 6, зближує нас до незвичайного поета-письменника-мислителя, якого ми серед наших емігрантських буднів належно не тільки недооцінюємо, але й не зауважуємо, а про його творчість чужі літературознавці пишуть з великим признанням і пошаною. В «Теремі» є багато цитат із опінії літературних критиків — чужих і українських, кілька речень з них варто тут навести: «Йому будуть присвячені коментарі й аналітичні праці великих поколінь критиків».

«... Василь Барка має в своїй мові щось від рапсодів минулого, коли він створює розкішно оформлені і душевно поглиблені картини, доступні до яких не є легкий, але — коли його знайти — ущасливорюючий» (це слова чужинця, який має мовні труднощі).

Василь Барка, як пізнаємо з його автобіографії, повністю присвятив своє життя поетично-письменницькій творчості. У своєму есеї: «Уваги про поезію старовинну і сучасну» він пише про неї так: «Своє найвище покликання і призначення: бути голосом, що підготовляє здійснення Царства є в нас самих — поезія виконує через свою подвижницьку відданість правді, ради якої кожна жертва — не надто велика». Тому він мов Сковорода, якого цінить разом з Шевченком, як найвищі приклади правдивих поетів, бо вони найбільше наблизилися до найвищої поезії, до «ангельського хліба, до найзмістовнішого і найпрекраснішого духового космосу для життя, в якому покладене людське серце на землі — до Біблії, пішов їх слідами, щоб служити вірно красі, правді, поезії».

А далі: «Вершинна творчість в поезії завжди виходила з внутрішнього відчуття живої духовної правди, навіть якщо для неї треба було поетові зректися всього в житті й обернутися в старця з загрозою голодової смерті».

Цю думку варто порівняти з його автобіографією, в якій пізнаємо його дуже невідрадне й тяжке життя, про що він скромно пише: «Моя біографія з погляду звичайного життєвого становища, склалася невдало. Але так чоловік часом звільняється від того, що в'яже зв'язками, незгодженими з вільним висловом почування і думки в образі простої і доброї краси, що її треба з постійними трудами шукати. Хоч вона заключена, як у зернині, в правді — з неї розкривається для кожного, і життя дістає виправдання при всіх незгодах».

Таке виправдання його аскетичного життя нагадує нам Сковородине: «Світ ловив мене, та не спіймав».

«Терем» ч. 6 виповнений багатим і цінним матеріалом, який нам уможливорює ближче запізнатися з життям і творчістю Василя Барки. Поміщені зразки його поезії і уривки його прозових творів заохочують нас прочитати, хоч би й ще раз і втретє, всі його твори.

Д-р Микола КЛИМИШИН

НЕЗВИЧАЙНИЙ АКРОСТИХ ГЕРАСЯ СОКОЛЕНКА

В часописі братської Української Народної Помочі «Українське Народне Слово» ч. 21 (1979 р.), Пітсбург, Па., Америка, була надрукована коротка маловідома за кордоном поезія сл. п. Герася Соколенка — молодого талановитого поета, який загинув згодом в кінці 1944 або на початку 1945 року, себто 35 літ тому.

Герась Соколенко, уродженець підсоветської частини Волині, був заарештований німцями-фашистами кілька разів до тюрми за непокірність (втечу з таборів «Ост») та за підпільну діяльність, яка ще не виявлена до кінця. Відомо, що в 1942 р. молодий поет проламав із іншим приятелем підлогу у вагоні і втік з ескортованого фашистами поїзду на Захід.

У поезіях незвичайно талановитий поет-лірик виявив себе українським патріотом, зокрема у єдиній збереженій за кордоном його поемі про Крутянських Героїв під назвою «І встає 18-тий рік»...

Тут публікуємо інший маловідомий твір сл. п. Герася Соколенка під назвою «Присвята», пересланий ним до журналу «Дозвілля» в Берліні у 1943 році, але тоді не надрукований (можна здогадуватись, із цензурних мотивів). Все таки, твір зберігся, і ось він:

ПРИСВЯТА

*Бояни співають славу,
А вітер несе її
На Київ, Херсон, Полтаву,
Далеко, в заморські краї...
Ей, ви! Відчиняйте двері ці
Р е в о л ю ц і й н и м вітрам:
Америка — Америці, а Україна — нам!*

*Герась Соколенко,
1942 рік.*

Незвичайність цього короткого твору полягає не лише в його бадьорому ритмі, широкому засязі — світовому! — української визвольної ідеї, а ще і в тім, що ця поезія є класичним прикладом езопівської мови в часах важкої чужинської цензури за Другої світової війни. Це — чудовий акростих, або акровірш: коли читати перші літери твору згори вниз, то несподівано відкривається політична ідея і кредо сл. п. Герася Соколенка і стає зрозуміло, чому Автор поставив такий заголовок як «Присвята»! Отже читаємо згори вниз славетне ім'я Провідника революційної ОУН: Б-А-Н-Д-Е-Р-А!

Заклик «Ей, ви! Відчиняйте двері ці революційним вітрам» стосується тупоголових «політиків» так зв. Третього Райху, «надлюдям», які думали про Україну, Білорусію і ін. території, як про майбутні німецькі колонії.

Поезія сл. п. Герася Соколенка була, можливо, створена під впливом проголошення віднови Української Держави у червні 1941 р. у Львові та вістки, що Провідник ОУН сл. п. Степан Бандера був у фашистському концтаборі.

Треба шкодувати, що цей акростих не потрапив до цікаво написаної і багатої на приклади книжки Л. Полтави «Образ Степана Бандери в українській літературі і мистецтві», що вийшла заходами ООЧСУ в Америці у 1979 році, в 20-ліття героїської смерти сл. п. Провідника з рук московських катів.

Але акростих — акростихом. Це — зашифроване послання. На розшифрування звернула мою увагу подруга-сусідка у випадковій розмові, сказавши, що сл. п. інж. Роман Степаняк (відомий диригент хорів у Нью-Йорку) і раніше їй читав цю поезію «згори вниз, де виходило ім'я — БАНДЕРА».

Надія НАУМ

*

Від Редакції: Як інформує Управа АДУК, в Америці йде збірка фондів на видання (посмертне) збірки творів сл. п. Герася Соколенка; за 4 місяці зібрано до 300 дол., з потрібних майже 1.000 дол. Пожертви передавати на АДУК, на «Літфонд Г. Соколенка».

ЗБІРНИК НА ПОШАНУ СЛ. П. Д-РА В. СТАРОСОЛЬСЬКОГО

Довідуємося, що з нагоди 100-літньої річниці з дня народження Володимира Старосольського, відомого ідеолога Українських Січових Стрільців, науковця, політика, оборонця у політичних процесах, приготується книга-збірник.

Одна частина буде присвячена споминам про нього. Для цього необхідно, щоб його співробітники, товариші з часів студентських, стрілецьких, студенти з Кам'янця Подільського, Праги й Подєбрад і вкінці клієнти з політичних процесів, відгукнулися своїми споминами, для закріплення їх у цій публікації.

Упорядники просять, щоб спогади й інші матеріали пересилати на адресу Уляни Любович, яка займається їх збіркою:

U. Lubovych c/o Our Life
108 Second Ave., New York, N.Y. 10003, USA.

**НЕ ЗАБУВАЙТЕ ВІДНОВИТИ ПЕРЕДПЛАТУ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ». НЕГАЙНО СПЛАТІТЬ ВАШУ ЗАБОРГОВАНІСТЬ!
ПРИЄДНУЙТЕ НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ І ЧИТАЧІВ!**

ЗАСТУПНИКИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ»

АВСТРАЛІЯ:

Fokshan Library & Book Supply
16a, Prospect Street,
GLENROY, Vic. 3046. Australia.

АВСТРІЯ:

M. Petruszczak
Watzmannstr. B. A/Z 2.
Salzburg-Aigen.

АРГЕНТИНА:

W. Zastawnyj
1425 Soler, 5039 — BS AIRES
Rep. ARGENTINA.

БЕЛЬГІЯ:

Omelan Kowal
Bd. Charlemagne, 72. Bruxelles, 4.

КАНАДА:

*The League for the Liberation
of Ukraine, 140 Bathurst St.,
Toronto, Ont., Canada M5V 2R3.*

НІМЕЧЧИНА:

"Shlach Peremohy"
München, 8.
Zeppelinstr. 67.

ПАРАГВАЙ:

I. Lytwynowych
Casilla de Correo, 70,
Encarnación.

ФРАНЦІЯ:

Union des Ukrainiens de France
186, Blvd. St. Germain
75 — Paris, 9^e

США:

Mr. H. Cebrij
136 - 2nd Ave.,
New York, N.Y. 10003,
U.S.A.

Чикаго і околиця:

Bohdan Kaszuba
6427 W. Forest Preserve Drive,
Harwood Heights, Ill. 60656.

Дітроїт і околиця:

Mr. Ilko Rozak
5051, Sobieski
Detroit, Mich. 48212.

Ціна цього числа в Кошпортерів і Заступників — £1.50 або 3.50 ам. дол.
Всіх Кошпортерів і Передплатників поза Великобританією просимо роз-
раховуватися з нашими Заступниками. Про кожну зміну адреси просимо
повідомляти головну Адміністрацію в Лондоні.

**«ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ» — ЦЕ НАЙКРАЩИЙ СУСПІЛЬНО-
ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК ДЛЯ
ВСІХ: КОЖНОГО УКРАЇНЦЯ І КОЖНОЇ УКРАЇНКИ, СЛУ-
ЖИТЬ ТІЛЬКИ ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І ЙОГО
БЕЗКОМПРОМІСОВІЙ БОРОТЬБІ ЗА УССД!**

**СПОВНІТЬ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОК: ВПЛАТІТЬ ПЕРЕДПЛАТУ,
ПРИЄДНАЙТЕ НОВИХ ЧИТАЧІВ І ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ТА
РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ ЙОГО ВСЮДИ, ДЕ ЖИВУТЬ УКРАЇНЦІ.**